93. 10. 11.

قۇربان بارات

قار گۈلى

(شېئىر ۋە داستانلار)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېكى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

مەسئۇل مۇھەررىرى : بارىجان زەپەر
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى : رىزۋان تۇردى

قار گۈلى

(شېئىرلار)

قۇربان بارات

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جيەنجۇڭ كوچىسى 54 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىدا تىزىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا داھەيىلمەك باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى 1092 × 787 مىللىمېتىر 32 / 1
باسما تاۋىقى : 9 قىستۇرما ۋارىقى : 3
1993 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
1993 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 4,250 ـــ 1
ISBN7 — 228 — 02646 — 2/I · 934
باھاسى : 3.30 يۈەن

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مۇھەررىردىن

ئىقتىدارلىق شائىر قۇربان بارات 1946 - يىلى ئاتۇش شە - ھىرىنىڭ ئاغۇ يېزىسىدا دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن . 1958 - يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا شۆيۈەنىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىغا ئوقۇشقا كىرگەن . 1962 - يىلى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ ، « شىنجاڭ گېزىتى » ئىدارىسىدا مۇخبىر ، مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىگەن . 1970 - يىلىدىن باشلاپ كورلىدىكى شىنجاڭ شىنخۇا 2 - باسما زاۋۇتىدا كوررېكتور بولغان . 1980 - يىلى كورلىدىن شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىغا يۆتكىلىپ كېلىپ، « بۇلاق » ژۇرنىلىدا مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىگەن . 1985 - يىلى شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتىغا يۆتكىلىپ ،مۇھەررىرلىك بىلەن شۇغۇللانغان.

قۇربان باراتنىڭ تۇنجى شېئىرى « كاككۇك » 1956 - يىلى « قەشقەر گېزىتى » دە ئېلان قىلىنغان. شۇندىن تارتىپ ، داۋاملىق ھالدا كۆپلىگەن نادىر ئەسەرلەرنى كىتابخانلار دىققىتىگە سۇندى . ھازىرغىچە تۆت يۈزگە يېقىن شېئىرى، ئون داستانى ئېلان قىلىندى . 1981 - يىلى ئۇنىڭ «يېشىل ھايات »ناملىق شېئىرلار توپلىمى،1984 - يىلى « ئاق رومالل‍ىق پەرىزات » ناملىق داستانلار توپلىمى نەشر قىلىندى . يەنە « يېشىل ھايات » ناملىق شېئىرلار توپلىمى 1987 - يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن خەنزۇچە نەشر قىلىندى .« قىزىلگۈل » داستانى 1980 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن 30 يىللىق ئەدەبىيات مۇكاپاتىدا داستان

مۇكاپاتىغا ، « ئاسىيا ئاسمىنىدا چاقنىغان يۇلتۇز » داستانى 1982 ـ يىلى « تارىم » ژۇرنىلى تەرىپىدىن 2 ـ دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ، « ئاق روماللىق پەرىزات » داستانى 1986 ـ يىلى مەملىكەتلىك 2 ـ نۆۋەتلىك ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرىنىڭ مۇنەۋۋەر ئەدەبىي ئەسەرلىرىنى باھالاشتا « مۇنەۋۋەر داستان »مۇكاپاتىغا ئېرىشتى . «يېشىل ھايات » ، « كەچكۈز لىرىكىسى » ، « سەن — بۈركۈت ئۇۋىسى ، سەن — ئالتۇن بۆشۈك ...» شېئىرلىرى ئوتتۇرا مەكتەپ تىل ـ ئەدەبىيات دەرسلىكلىرىگە كىرگۈزۈلدى .

ئۇنىڭ ئۇيغۇر كلاسسىك شېئىرىي ئەسەرلىرىنى نەشرگە تەييارلاش ۋە جۇڭگو ، چەت ئەل شائىرلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى تەرجىمە قىلىپ تونۇشتۇرۇش جەھەتتىكى ئۇتۇقلىرىمۇ ئالاھىدە كۆزگە تاشلىنىدۇ . ئۇ ، « بوستان » (شەيخ سەئدىنىڭ) ، « ئا . س . پۇشكىن . شېئىرىي چۆچەكلەر » ، « م . يۇ . لېرمونتوۋ ـ داستانلار » ، « ئەي چەك شېئىرلىرىدىن تاللانما (70 ـ يىللار) » ، قاتارلىق ئەسەرلەرنى تەرجىمە قىلدى ؛ « دىۋان ئاتايى » ، «دىۋان سەككاكى » ، « دىۋان نۆبىتى » ، « دىۋان زوھۇرى » ۋە نەۋائىينىڭ « سەددئىي ئىسكەندەر » داستانىنى نەشرگە تەييارلىدى ...

قۇربان باراتنىڭ بۇ توپلىمىغا ئاساسەن يېقىنقى يىللاردا يازغان شېئىر ۋە داستانلىرى كىرگۈزۈلدى .

ئۇ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى ، جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرى ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرىيەت ئەزاسى ، كاندىدات ئالىي مۇھەررىر .

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

مۇندەرىجە

مۇھەررىردىن 1
ئازغان 1
پەرۋانە توغرۇلۇق ناخشا 3
شامال ۋە دولقۇن 6
كۈن ئېگىشتى ئالتۇن بۆشۈككە 9
كەچ كۈز ئاسمىنى ئاستىدا 12
قار گۈلى 15
قىش قوشىقى 17
تاغلار قوشىقى 20
نەشپۈت چېچەكلىدى 22
ناخشا ۋە ئۆلۈم 24
جەنۇب كېچىسى 27
يورۇق يۇلتۇز 29
ئۇ ياشايدۇ كۈنگە ئىنتىلىپ 31
راۋاب ۋە كۆز يېشى 33
بۇركۈت ۋە ئارچىزار 35
ئوتتۇن ساتقۇچى دېھقان بالىسى 43
خار قىلالماس ئۇنى ھايۋانلار 46
ئايدىڭ كېچە جىمجىتلىقىدا 47

شىمال يۇلتۇزلىرىغا تەلمۈرۈپ 49
دېڭىز 51
خازان ۋە يوپۇرماق 52
شاماللىق تاڭ — يېشىل يۆگىمەچ 53
تولۇن ئاي قوشىقى 54
راۋاب ۋە ئانا 55
قار گۈللىرى بولدى گۈلىستان 58
چېچەكلەردىن كۆز ئۈزمەيدۇ چال 59
شۇڭقار قوشىقى 60
يېشىل رەڭ توغرۇلۇق ناخشا 62
چېچەك ۋە بوران 64
ئاھ، دۇنيا ! 66
كۆز سۇلىرى 68
تۈندە ئۇچقان يالغۇز قۇش (باللادا) 71
ھايات توغرۇلۇق ناخشا 80
قۇش مىلتىقى كۆتۈرگەن بالا 85
غەيرەتتە، ھەرىكەتتە ھاياتنىڭ سىرى 91
سەن — بۆرىكۈت ئۇۋىسى، سەن — ئالتۇن بۆشۈك 97
قۇياشتىن ـ قۇياشقا 105
ئاق يېغىن، كەلكۈن ۋە ئۈمىد 109
ياشلىق تاشقىنى 114
كەپتەرۋاز 119
مەن — نېمە؟ 122
نورۇز قوشىقى 128

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

ۋارشاۋا 133
كۆلۈمسىرەش 141
ئالدىراش بۇلۇتلار 145
دەرەخ ۋە بىنا 150
ئادام. مىسكىنۋېچنىڭ ھەيكىلى 153
ئىستانبۇلنىڭ كەپتەرلىرى 159
زېمىننى دەسسىگەندە 163
قاناتسىز كېپىنەك 168
يامغۇرسىز چاقماق 173
بۇ كۆلەڭگىلەر ئەمەس مېنىڭكى 185
ئىز ئۆزگەرتىدىغان دەريا 191
ئوقۇتقۇچى بالىلىق بولغاندا 197
يولۋاس تېرىسىنى يېپىنىۋېلىپ 205
يۈز يىللىق تارمار 213
ئىنسان ۋە زېمىن (داستان) 219
مەن ئەقىل ئىزلەيمەن (داستان) 247

ئازغان

كۆلەڭگە تاشلاپ بۇلاق سۈيىگە،
سايىنىڭ بويىدا ئۆسىدۇ ئازغان.
ئانا يېزامغا تاشلايمەن نەزەر —
يېشىل ھاياتتىن پەقەت شۇ قالغان!
غۇجمەك مۇنچىقى قىزىرىپ تۇرار
گويا گىلاستەك ساڭگىلاپ پەسكە.
ئاپئاق چېچەككە باقسام خىيالچان،
ئۆرۈك-ئۈزۈمۈك باغلار چۈشىدۇ ئەسكە.
تاملار — قۇملۇقتا ئۆلگەن تۆگىنىڭ
ئېچىلىپ قالغان ئاپئاق سۆڭىكى.
تاغلار زەنجىرى ئېغىر سۇكۇتتە،
تۈندەك قاراڭغۇ جىلغىلار تېگى.
مەن بۇ ماكاندىن ئايرىلغان يىللار
ئۆتمۇ كەتمىدى، باسمىدى توپان.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئېيتقىنا ئازغان سورايمەن سەندىن ،
باغۇ - بوستانلار نەگە يوقالغان ؟
كۆمۈش ياپراقلىق جىگدىلەر قېنى ،
مەغرۇر تېرەكلەر يوقالدى نەگە ؟
ئاسمانغۇ ئاشۇ ھاۋارەڭ ئاسمان ،
ئېيتقىنا بۇ يەر ئوخشامدۇ يەرگە ؟
قوۋزاقلىرىنى سويغان ئوتۇندەك ،
كىندىكىم قېنى تۆكۈلگەن يەرلەر ...
نېمىشقا مۇندا كۆرمىدىم كېلىپ ،
تىنچ ئاخشاملار ، لالە سەھەرلەر ؟
قېنى قۇياشتا يانغان تەبەسسۇم
نېمىشقا چولپان چىقمايدۇ كۈلۈپ ؟
سورايمەن ،
ئازغان تۇرار جاۋابسىز ،
تاغ شامىلىدا غەمكىن يەلپۈنۈپ ...

1966 - يىل 9 - ئاي

ئاتۇش ئاغۇ.

پەرۋانە توغرىلىق ناخشا

قوزغۇنلار يايدى قارا قاناتىنى ،
زېمىننى ئوراپ ئالدى قاراڭغۇلۇق .
پەرۋانە ئۇچۇپ كىردى دېرىزىدىن ،
ياناتتى ئۆيدە چىراق يورۇق بولۇپ .
يورۇقلۇق پەرۋانىگە قۇچاق ئاچتى ،
پەرۋانە بوۋاق گويا ، چىراق — ئانا .
چىراققا ئېتىلدى ئۇ ، ئايلاندى ئۇ ،
كېپىنەك ئايلانغاندەك گۈللەر ئارا .
زەيتۇنرەڭ قاناتىدا چىراق نۇرى
تاڭدىكى قىزىللىقتەك تاۋلىنىدۇ .
چاقنىغان قىلىچ ئۇنىڭ قاناتلىرى ،
ئۇ چاقناپ نۇر ئىچىدە ئايلىنىدۇ .
پەرۋانە كۆكلەمدىكى مايسا گويا ،
مايسىغا شولا چۈشكەن ئارام - ئارام .

يورۇقلۇق ــ بەخت ئاڭا، هايات ئاڭا،
ئۇ پارلاق نۇر ئىچىدە تاپتى ئارام.
يورۇقلۇق پەرۋانىگە قۇچاق ئاچتى،
پەرۋانە بوۋاق گويا، چىراق ــ ئانا.
چىراققا ئىنتىلدى ئۇ، ئايلاندى ئۇ،
كېيىنەك ئايلانغاندەك گۈللەر ئارا.
ئىنتىلدى چىراققا ئۇ شادلىق بىلەن،
ۋە بىردىن ... ئوت ئىچىدە قونۇپ قالدى.
ئۇ كۆيدى، ئۇنىڭ تېنى تاغدەك بولۇپ،
شۇ ئوتلۇق دولقۇن ئارا تۇرۇپ قالدى.
ئۇ ئۆلدى ... ئۆلدى مەغرۇر ئۆلۈم بىلەن،
بولىدۇ ئۆلۈمنىڭمۇ سائادىتى.
ئۇ ئۆلدى، لېكىن ئۇنىڭ ئۆلۈمدىن،
تارقالدى بىر قۇياشنىڭ هارارىتى.
گۈلنىڭغۇ تىكىنى بار، نۇرنىڭ ئوتى،
نۇرسىزمۇ ياشالايتتى ئۇ هەر قاچان.
ئۇ پاناھ ئىزلىمىدى قاراڭغۇدىن،
نۇر ئۇچۇن ئوتقا كىردى بېغىشلاپ جان!

* *

يەنە بىر زەيتۇن قانات ئۇچۇپ كىرىپ،
چىچىمغا قونۇۋېلىپ يەلپۈنمەكتە.
قەلبىمنى قوشۇپ زۇمرەت كۆزلىرىگە،
ئۇمۇ ئوت ۋە يورۇقلۇققا تەلپۈنمەكتە...

1966 ـ يىل 8 ـ ئاي
قەشقەر يېڭىسار.

شامال ۋە دولقۇن

مەن دولقۇن — شامالغا قۇچاق ئاچقان،
مەن شامال — دولقۇن بىلەن قۇچاقلاشقان.

* *

يايرايدۇ جېنىم مېنىڭ چىقسا شامال،
بۇلۇتلۇق كۆكنىڭ تەنھا ئەركىسى ئۇ.
شامال قارىشىمدىن ئۇرسا كۈچلۈك،
قەلبىمدىن كۆتىرىلەر قارا قايغۇ.
پەنجىرەم تاقىلدىسا، ئۇرسا شامال،
بايرام بولۇپ تۇيۇلىدۇ ماڭا شۇندا.
ۋۇجۇدۇم ئوت ئالىدۇ ھاياجاندىن،
تەڭداشسىز بىر قۇدرەتنى كۆرۈپ ئۇندا.
ئۇ ئەركىن، مەغرۇر ئۇچۇپ، كۆكنى قاپلاپ،
توپلاشقان بۇلۇتلارنى ھەيدەپ كېتەر.
چاپىدۇ باياۋاندا كىيىك بولۇپ،
ۋە قارلىق چوققىلاردىن ئۇچۇپ ئۆتەر.
ھاياتلىق بېرەر كۆكلەم باغلىرىغا،
ۋە جىمجىت بوستانلارنى ھۆر ئېتىدۇ.
گۈرۈلدەپ تىنىم تاپماس غەيرەت بىلەن،
ئۇيقۇلۇق ئورمانلارنى ئويغىتىدۇ.
ئۇ جۇشقۇن دولقۇنلارنىڭ ئىلھامچىسى،
كېلىدۇ كېزىپ يېشىل ئاراللارغا.
شامال بار، جانلىنىدۇ گۈزەل دولقۇن،
ئۇ تەشنا قوزغاتقۇچى شامالغا.

* *

جۇش ئۇرۇپ دولقۇنلىسا ئانا دەريا،
شاد بولۇپ كەتكۈم كەلمەس قىرغاقلاردىن.
بويسۇنماس دولقۇنلاردا ئۇلۇغ كۈچ بار،
كېلىدۇ ئۆر كەش ياساپ ئۇزاقلاردىن.
سۈبھى يۇلتۇزىنىڭ چاقنىشى بار،
دولقۇننىڭ ئاپئاق چېچەك — گۈللىرىدە.
قالىمەن قىرغاقلاردا ئۇزاق - ئۇزاق،
دەريادا دولقۇن بولغان كۈنلىرىدە.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئاقىدۇ دولقۇن قاتار تاغدەك بولۇپ،
كۆمۈش سۇ مۇز چوققىدەك پارقىرايدۇ.
قۇم باسقان سەھرالارغا سېلىپ دەھشەت،
دولقۇنلار شىددەت بىلەن شارقىرايدۇ.
غەزەپ بار بۇ قەھرلىك شارقىراشتا،
گۆكىرەر گويا باھار بورانلىرى.
مىسالى تۈمەن تۇلپار جەڭگە كىرگەن،
ياڭرايدۇ جەڭنىڭ قىزغىن چۇقانلىرى.
ئۆتىدۇ تىترىتىپ تاغ - تاشنى،
دولقۇنلار شارقىرىشى — ياڭراق سادا.
قېرىغان كونا دۇنيا، غەمكىن چۆللەر
ئاجىزدۇر دولقۇنلارنىڭ قارشىسىدا!

* *

مەن دولقۇن — شاماللارغا قۇچاق ئاچقان،
مەن شامال — دولقۇن بىلەن قۇچاقلاشقان.

1966 - يىل 10 - ئاي
قەشقەر.

كۆن ئېگىشتى ئالتۇن بۆشۈككە...

كۆن ئېگىشتى ئالتۇن بۆشۈككە،
ئانا قۇچاق ئاچتى بوۋاققا.
تىنچ ئاخشام... ئانا ۋە بۆشۈك
كۆلەڭگىسى چۈشتى بۇلاققا.
ئالتۇن بۆشۈك تاغلار كەينىدە،
تاغلار كەينى — مۇقەددەس ماكان.
ئۇ — ھاياتنىڭ ئەڭ گۈزەل يۇرتى،
شۇ بۆشۈكتە تۇغۇلدى جاھان.
ئالتۇن كۈننىڭ سۆيەر يېرى ئۇ،
شۇ ماكاندا ئۇنىڭ بالىلىرى.
ئۇ بالىلارنىڭ ئوزىقى بولدى،
ياز ئىسسىقى، قىش بورانلىرى.
دەھشەت سېلىپ قېرى دۇنياغا
ئۇ بۆشۈكتە تۇغۇلدى چاقماق.

www.uyghurkitap.com

چاقماق جەۋلان قىلدى كۆك ئارا،
تۈن قوينىنى يورۇتۇپ ئاپئاق.
ئۇ بۆشۈكتە تۇغۇلدى دەريا،
جان كىرگۈزۈپ قاقاس چۆللەرگە.
جۇشقۇن دەريا ئويناپ ئاققاندا،
تاغ - ۋادىلار تولدى گۈللەرگە.
ئۇ بۆشۈكتە تۇغۇلدى يۇلتۇز،
كۈمۈش بولۇپ چېچەكلىگۈچى.
ئۇ — تۈندىكى يولۇچىلارنى
مەنزىللەرگە يېتەكلىگۈچى.
ئۇ بۆشۈكتە تۇغۇلدى ئايمۇ،
ئايدىن ياقۇت شولا تارايدۇ.
ئۇ خىيالچان، ئۇ بۈيۈك سەييياھ،
ۋە ھەممىگە كۈلۈپ قارايدۇ.
ئۇ بۆشۈكتە تۇغۇلدى بەخت،
ئۆستى كۈچ ۋە قۇۋۋەتكە تولۇپ.
بەخت ئىنسان پېشانىسىدىن
ئورۇن ئالدى ئۆچمەس نۇر بولۇپ.
ئۇ بۆشۈكتە تۇغۇلدى شادلىق،
ئۇندا ھەممە خۇشال ئۆتىدۇ.
شادلىق — يېشىل باغلار بۇلبۇلى،

قاھ - قاھ كۈلۈپ گۈللەر تۆكىدۇ.
ئۇندا ئۆستى مېنىڭ قەلبىممۇ،
يۈرىكىمدە شۇ قان ئۇرىدۇ.
بىراق مېنى ئالتۇن بۆشۈكتىن
قات - قات تاغلار ئايرىپ تۇرىدۇ.
بۇ بۆشۈكنىڭ يۆگىكى شەپەق،
ئانار سۈيى رەڭلىك يالقۇنلار.
بۇ بۆشۈكنىڭ ئەللىيى شامال،
تەۋرىتىدۇ ئۇنى دولقۇنلار...
كۈن ئېگىشتى ئالتۇن بۆشۈككە،
ئانا قۇچاق ئاچتى بوۋاققا.
تىنچ ئاخشام... ئانا ۋە بۆشۈك
كۆلەڭگىسى چۈشتى بۇلاققا.
تۈن ئاسمانغا تور تاشلىماقتا،
كۈن كەينىدىن قوغلايدۇ بۇلۇت.
بۇلۇت گويا قاناتلىق يىلان —
ئۇچار قارا تۈتەككە تولۇپ......

1966 - يىل 11 - ئاي
ئاتۇش.

كىچىكىنە ئاسمىنى ئاستىدا...

سوغ شامال كېزىدۇ ئاي دالالاردا،
يۇلتۇزلار بوشىغان كۆزنىڭ ئىشىدىن.
قوڭۇررەڭ تاغلاردا ئويغىنىدۇ يەر،
قورىغان كوكاتنىڭ شىلدىرلىشىدىن.
بۇلۇتلۇق كېچىدە قىرو — ئاي نۇرى،
كۆللەردە نېپىز مۇز قاتىدۇ قاندا.
ئاخىرقى يوپۇرماق ئۇچىدۇ شاختىن،
يالىڭاچ دەرەخلەر ئىنگالىغاندا.
ئالماشقان قولۇمغا قويۇلغان بېشىم،
ياتىمەن يۇلتۇزغا تاشلاپ ئۆزۈمنى.
ئۇچۇمدا ئاق بولۇت ئوينىغان ئاسمان،
كۆكتىكى كۆرۈنۈش تارتقان كۆزۈمنى:
— كۈن نۇرى قىزىتىپ ئېرىمەكتە قار،
قارىيىپ كۆرۈنەر ئېچىلغان تۇپراق.
قوزغىلىپ، شىددەتلىك تاشماقتا دەريا،
ئويغانغان دولقۇنلار ئاقىدۇ يىراق.

ئاقىدۇ قىرغاققا ئۇرۇپ ئۆزىنى،
قاراڭغۇ قولتۇقتا بارىدۇ كۆرەش.
گۈلدۈرلەپ غولايدۇ قار ئويۇملىرى،
قار ۋە مۇز ئېقىمى ياسايدۇ ئۆركەش.
قاراسلاپ سۇنىدۇ مۇز پارچىلىرى،
چۆگىلەپ دەريانىڭ قايناملىرىدا.
نازىنىن پەرىلەر ئوينايدۇ ئۇسسۇل،
ئاسمان قەلئەسىنىڭ ئايۋانلىرىدا.
شارقىراپ قۇيىدۇ باھار يامغۇرى،
تىترەيدۇ يەر - زېمىن، چاقىدۇ چاقماق.
ئېرىق ۋە ئۆستەڭگە تارايدۇ دەريا،
ۋادىلار ياپيېشىل، ئۈرۈكلەر ئاپئاق...
ئۇچۇمدا — ئاق بۇلۇت ئوينىغان ئاسمان،
كۆكتىكى كۆرۈنىش تارتقان كۆزۈمنى.
ئەس تېپىپ كوكاتنىڭ شىلدىرلىشىدىن،
قورىغان ئېتىزدا كۆردۈم ئۆزۈمنى.
سوغ شامال كېزىدۇ ئاي دالالاردا،
قاغىلار ئۇچىدۇ توپ - توپ بولۇشۇپ.
قىش يېقىن، قىش يېقىن...
ئاچچىق قىش يېقىن،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كېلىدۇ كۆزۈمگە يېنىغا ئولۇشۇپ ...
سېزىمەن ... بۇ بىر قىش قاتتىق كېلىدۇ ،
يىلاندەك تولغىنىپ چاقىدۇ سوغۇق .
قار چۈشەر توختىماي ، مۇز تۇتار قېلىن ،
شۇۋىرغان سوقىدۇ ساداسى بوغۇق .
يەر - جاھان توڭلايدۇ ، توڭلايدۇ دەريا ،
دەرەخلەر پاناسىز ئۇششۇپ قېلىشتىن .
ماكانسىز كىشلەر تەمتىرەر سوغدا ،
كىم ئۆلۈك ، كىم تىرىك چىقاركىن قىشتىن ؟ ...

* *

باھارنىڭ تۇسىنى ياسىغان كۆكتە ،
ئاق بۇلۇت ئوينىغان كەچكۈز ئاسمىنى .
پەسللەر ئۈزۈلمەي نۆۋەت ئالىدۇ ،
بولىدۇ يەردىمۇ دەريا تاشقىنى ......

1966 - يىل 11 - ئاي
قەشقەر يېڭىسار .

قار گۈلى

قار گۈلى ئۈنۈپ چىقتى زېمىستان قىش،
رەڭگىدىن ھايات نۇرى چېچىلىدۇ .
مۇزلىغان چوققىلاردا يىلتىز يايدى ،
ئۇ ئاپئاق قار ئىچىدە ئېچىلىدۇ .
ئېچىلغان تالالىرى يېشىل رەڭدە ،
يېشىل رەڭ — يېشىل دېڭىز يايغان ئېتەك .
تەۋرىنىشى ئوخشاپ كېتەر دولقۇنلارغا ،
ھاياتى دولقۇنلارنىڭ — ئۆر كەشلىمەك .
بۇ گۈلنىڭ تالاسىدا ئاق رەڭمۇ بار ،
ئانىنىڭ ھالال سۈتى ئاشۇ ئاقتا .
ئۇ ئۈندى ، سۇنۇق دىلغا ئۈمىد سالدى ،
زېمىننىڭ يېشى ئۇنى سۇغارماقتا .
بۇ گۈلنىڭ تالاسىدا ئاق رەڭمۇ بار ،
تاڭدىكى چولپان رەڭگى ئاشۇ ئاقتا .

ئۇ ئۆندى، ئۇندىن ياقۇت نۇر تارالدى،
تۆن باسقان تاغ ـ ۋادىلار ئاقارماقتا.
يېرىمى قىزىل بولدى گۆل تاجىنىڭ ــ
قوزغىلاڭ بايرىقىدەك قان رەڭگىدە.
نە ئەجەپ؟ يۇغۇرۇلغان چەكسىز زېمىن
قان بىلەن ئۇزاق ئەسىر مابەينىدە.
قار گۆلى قارلىق تاغلار ئۆلكىسىدە
شولىسى بولدى كۆتكەن يىراق تاڭنىڭ.
تۆسى بار ئۇنىڭ گۆزەل كۆلكىسىدە
ئۆلۆمگە تىز پۈكمىگەن قەھرىمانىنىڭ.
قار گۆلى ــ مۇقەددەس گۆل، ھايات گۆلى،
رەڭگىدىن جەڭ شاتلىقى چېچىلىدۇ.
بورانلىق بولار ئۇنىڭ ھايات يولى،
ئۇ مۇزلۇق چوققىلاردا ئېچىلىدۇ.

1966 ـ يىل 12 ـ ئاي،
سەپەردە.

قىش قوشىقى

قايغۇلۇق تىكىلمە بۇ قىلىن قارغا،
قارلىق قىش ھامىلدار يېشىل باھارغا.

* *

تۆكۆلگەن چېچەكتەك لەپىلدەيدۇ قار،
جاھاننى ئاقارتىپ، كۆمۆپ ھەممىنى.
قار باسقان چوققىلار پارقىراق خەنجەر،
تۇمانلىق شىۋىرغان بىلەيدۇ ئۇنى.
بۆرىدەك ھوۋلايدۇ شىمال شامىلى،
نەدىدۇر ياڭرايدۇ تەمبۇرنىڭ ئۆنى.
دەريالار ئۆستىدە قىلىن مۇز قاتقان،
ئاستىدا گۆركىرەر بوغۇق دولقۇنى.

دالادا، ئۆگزىدە، كوچىلاردا قار،
قىلىن قار ئۆستىدە ئۆتۆكنىڭ ئىزى.
ئېتىزلار توڭلىغان، توڭ يەر ئاستىدا ــ

هاياتلىق تويلايدۇ كوكات يىلتىزى.
هاۋادا ئوينايدۇ قار ئۇچقۇنلىرى،
قەلبىڭگە قونىدۇ ئۇچقۇنىنىڭ ئۆزى.
كېچىلەر سوغۇقتا تىنىق تېخىمۇ،
كۆمۈشرەڭ چاقنايدۇ قوتۇپ يۇلتۇزى.

باغچىدا، هويلىدا، سەينالاردا قار،
كىشىلەر سۈپۈرگە ئالغان قولىغا.
قار قونغان شاخلاردا يېتىلمەكتە بىخ،
دېهقان تاش يۆلەيدۇ ئۆيىنىڭ هولىغا.
ياشايدۇ ئىنتىلىپ قارلىق دالىلار،
بۇلۇتلار قاپلىغان قۇياش نۇرىغا.
چوكا مۇز قاپلىغان شارقىراتمىلار
تۇتاشقان كۆكتىكى سامان يولىغا.

قار قېلىن، تۈن ئۇزاق، جاراڭلايدۇ سوغ،
سوغ ياهار ياسايدۇ دېرىزىلەردە.
تۈن بويى ئۆيلەردە ئۆچمەيدۇ چىراق،
ياشانغان گۈزەتچى تېخى ئۇنگەردە.
كۆرىنەر قىلىچنەك سوغۇق پارقىراش،

www.uyghurkitap.com

ئاي نۇرى سوزۇلغان، يامرىغان يەردە.
چاقنىغان كۆزلەردە توپلىنار بۇلۇت،
چاقماق بار بۇلۇتلار قارايغان يەردە.

تېخىمۇ ياشارغان ئارچىلار قاردا،
ئورمانلار سوزۇلغان ئۇزۇندىن - ئۇزاق.
ئاسمانغا باراۋەر قارىغاي قەددى،
ئۇ قاردا كۆرىنەر يەنە يېشىلراق.
مۇزلۇقلار ئۈستىدە هايات كۆلكىسى،
ئېچىلغان قار گۈلى چاچىدۇ يۇراق.
كۆك يۈزى بورانلىق، ئاسمان ئاستى قار،
قارلىق يەر تېگىدىن ئۇرغۇيدۇ بۇلاق.

* *

قايغۇلۇق تىكىلمە بۇ قېلىن قارغا،
قارلىق قىش هامىلدار يېشىل باهارغا!

1966 -يىل 12 -ئاي
مارالبېشى.

تاغلار قوشىقى

قارلىق چوققا ئاسماندا ئاقىرىدۇ،
پارقىرايدۇ مۇز تاجى كۈمۈش بولۇپ.
ئەسىر كۆرگەن ھالڭ تاشلار ئاق ۋە ھاۋارەڭ،
ئۇزاق تاغلار ياتىدۇ دولقۇنلۇنۇپ.
كۆك دېڭىز ئاسمان پەلەك كۆتۈرۈلگەن،
دېڭىز گويا شۇ پېتى قالغان قېتىپ.
تاغ قاتمۇ - قات، ياتىدۇ تۆپىلىكلەر —
ئالتۇنرەڭلىك چۆللەرگە غۇلاچ ئېتىپ.
تۇمان كۆكۈش، داۋانلار ئېگىز - پەستە،
گويا ئىنسان كۆتۈرگەن زېمىن - ئاسمان.
قاراڭغۇلۇق قوينىدا تەسكەي يارلار،
جىلغىلارنى ئۈتكۈنچى بۇلۇت باسقان.

قارلىقلارنىڭ ئېتىكى چەكسىز سەھرا،
ئېدىرلىقلار ياتىدۇ زەنجىر بولۇپ.
قەد كۆتۈرگەن سايلاردا تەنھا تاغلار،
قىيا چەڭدە — ئاسمانغا خەنجەر ئۇرۇپ.
سەل غەزەپلىك، ئاقىدۇ جۇشقۇن دەريا،
بۇ تاغلاردا ئۈلمىگەن تېخى ھايات.
ئېپار كىيىك ئېچكىرى جىلغىلاردا،
ھاڭلار بويلاپ قاقىدۇ بۈركۈت قانات.
قىلىچلىق بوۋىلارنىڭ جەسەدى — تاغ،
كۆتۈرۈلگەن سۆڭەكلەر يۈكسەك بولۇپ.
ئەسىر كۆرگەن ھالڭ تاشلار ئاق ۋە ھاۋارەڭ،
ئۇزاق تاغلار ياتىدۇ دولقۇنلۇنۇپ...

1967 - يىل 4 - ئاي
كورلا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نەشپۈت چېچەكلىدى ...

كۆمۈش تاغلار كۆكۈشرەڭ نۇرلىنىدۇ،
ئاسمان سۈزۈك، ئاقىدۇ دەريا تولۇپ.
ئۈچۈپ كېلەر تاغلاردىن يېنىك شامال،
يېشىل باغلار تەۋرەيدۇ دولقۇن بولۇپ.
ئۇپۇق يىراق، سەھەرلەر ئالما رەڭلىك،
سۇۋادانلار قاتارى يەلپۈنىدۇ.
كورۇلدايدۇ پاقىلار قەيەردىدۇر،
مەجنۇنتاللار قۇياشقا تەلپۈنىدۇ.
ئۈستەڭ ئۇيغاق، ۋادىدا ئاي قاراڭغۇسى،
غورا بولدى ئۈرۈكلەر چېچەك تۆزۈپ.
ئاخشام تىنچ، ئۇچىدۇ كۆكتە تۇرنا،

تاڭ خورىزى چىللايدۇ سوزۇپ - سوزۇپ.
نۆۋەت ئېلىپ نەشپۈتمۇ چېچەكلىدى،
قونۇپ قاپتۇ باغلارغا ئاپپاق بۇلۇت.
باغلار گويا تۈن ئاسمىنى تولۇنئايلىق،
گۈزەللەشكەن شاخلارغا يۇلتۇز قونۇپ.
باشلىنىشى ئەتىياز پەسىللەرنىڭ،
بېغىشلايدۇ ئۇ ئۈمىد جىمى جانغا.
بىراق دېھقان مۇڭلىنار باغلار ئارا،
قەلبى تولغان قورقۇنچ - هاياجانغا.
ئۈستى نەشپۈت ئاستىدا ئىشلەپ دېھقان،
ئۆتتى قانچە باھارلار ئۇ تۇغۇلۇپ.
كۆرۈنمەكتە شۇ تاپتا نەشپۈت ئاڭا،
قېلىن قاردىن كېيىنكى توقاي بولۇپ ...

1967 - يىل 4 - ئاي
كورلا.

ناخشا ۋە ئۆلۈم

جىنايەت بولۇپ قالدى ناخشا ئېيتماق،
ئەجەللىك قىلىچ تەييار ئېيتساڭ قاچان.
ئېيتقىنا دوستۇم ئاشۇ ناخشىلارنى،
ناخشىلار ئۈچۈن مەيلى بېرەيلۇق جان.
بوۋىلار كۈيلىگەن بۇ ناخشىلارنى،
سەيلىدە، غەملىك كارۋان يوللىرىدا.
ئاتىلار كۈيلىگەن بۇ ناخشىلارنى،
نامراتلىق يۈكى ئېغىر دوللىرىدا.
ئانىلار كۈيلىگەن بۇ ناخشىلارنى،
ھازىدا، ئېتىزلاردا ئازاب بىلەن.
ئاكىلار كۈيلىگەن بۇ ناخشىلارنى،
كۆيىنى جاراڭلىتىپ راۋاب بىلەن.

يۈرەكتەك ھارارەتلىك بۇ ناخشىلار،
ۋە ئارزۇ يۇلتۇزىدەك چاچار ئۇچقۇن.
تۆكۈلگەن قاندەك قۇتلۇق بۇ ناخشىلار،
ئەبەدى بۇلاق گويا شوخ ۋە جۇشقۇن.
ئىلاھىي ماھارەتلىك بۇ ناخشىلار،
دېڭىزنىڭ بورىنىدەك ئۇنىڭ كۈچى.
دەريادەك كەڭ ھەم راۋان بۇ ناخشىلار،
ۋە تاغلار بۈركىتىدەك ئۆرلىگۈچى.
شەپەقتەك ئالتۇن نۇرلۇق بۇ ناخشىلار،
قۇببىدەك سەلتەنەتلىك، نەقىش - نەقىش.
قۇياشلىق تاڭدەك گۈزەل بۇ ناخشىلار،
بۇلبۇللۇق بوستانلاردەك ئارامبەخش.
چېچەكتەك رەڭمۇ - رەڭلىك بۇ ناخشىلار،
كاككۇكلار قوشىقىدەك ئېغىر دەرتلىك.
كۆزدىكى سۇدەك سۈزۈك بۇ ناخشىلار،
ۋە باھار ئاپتىپىدەك مۇھەببەتلىك.
ئېيتقىنا دوستۇم ئاشۇ ناخشىلارنى،

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

ناخشىلار ئۇچۇن مەيلى بېرەيلۇق جان.
پەخىرىمىز، شۆھرىتىمىز — بۇ ناخشىلار،
كەڭ جاھان جۇر بولىدۇ ئېيتساڭ قاچان.
بىز دوستۇم شۇنداق خەلق، ناخشا ئۇچۇن
راھەت دەپ جان بېرىدۇ يىگىت - قىزمۇ.
بىز ھايات — بۇ ناخشىلار ھايات مەڭگۇ،
بىز ئۆلسەك، ناخشا ئېيتار قەۋرىمىزمۇ!...

1967 - يىل 6 - ئاي
ئۈرۈمچى.

جەنۇب كېچىسى

كۆك تاشلاپتۇ بويىنىغا قارا رومال،
سامان يولى — يېپىلغان ئاپئاق پوتا.
جىمجىت كېچە... ئاق تېرەك ئۇگىدەيدۇ،
زېمىن بىھوش ئۇيقۇدا ئۇخلىماقتا.
قەيەردىدۇر ھاۋشۇيدۇ ئىتلار ئەنسىز،
كىملەردىدۇر چىللايدۇ تۈن كاككۇگى.
گۈرۈلدىمەس ئۇگمەنلەر توقاي ئارا،
شارقىرايدۇ تاغ سۈيى سايلاردىكى.
نەي ئاۋازى كېلىدۇ يىراقلاردىن،
تونۇش كۈيگە سالىدۇ باغلار قۇلاق.
بوستان چاچلىق تۈن قىزى دېرىزىدە،
كۆز ياشلىرى ئاقىدۇ بۇلاق - بۇلاق.
تىلسىز بۇلبۇل قىيالماي قونۇپ قاپتۇ،

چەيلەنگەن قىزىلگۈلدە، سولغان تەكتە.
ئۆلاپ - ئۆلاپ تاماكا چېكەر يىگىت،
كۈمۈش تۈتۈن تۇماندەك ئۆرلىمەكتە...
بوۋاق ئۇخلار ئەندىكىپ بۆشۈكىدە،
سوزۇپ ئەللەي ئېيتىدۇ ئانا مىسكىن.
ئولتۇرىدۇ غەملىك چال بوسۇغىدا،
ئۇ خىيالدا،
نېمىلەرنى ئويلايدىكىن؟...
قويۇقلاشتى تۈن ئارا قارا بۇلۇت،
تۇز تاشلاپتۇ دەرياغا كۆلەڭگۈسى.
كېچىدىكى جىمجىتلىق قورقۇنۇچلۇق،
لېكىن...
ئۇندىن ئويغاق تاڭ تۆرەلگۈسى!...

1967 - يىل 5 - ئاي
كورلا.

يورۇق يۇلتۇز

كۆلەڭگۈسى ئۇزاردى تېرەكلەرنىڭ،
چۆلدىن قايتتى پادىلار، چوپان ھارغان...
كۈن سۇنماقتا ھالسىراپ، پەقەت ئۇنىڭ —
بۇلۇتلاردا ئالتۇنرەڭ ئەكسى قالغان.
تاغ يارىدار، ئاسمانغا قان چاچرىدى،
گۈگۈم تۇتتى قارىلىق قىزىل قانغا.
كۆتۈرۈلدى دەريادىن كەچكى سالقىن،
سوغۇق تىترەك ئولاشتى سۇۋادانغا.
ئۇچۇپ چىقتى شەپەرەڭ ئەسكى تامدىن،
يوشۇرۇنغان چېكەتكە چىرىلدايدۇ.
بوستانلارغا تۈن چۆكتى خىرە - شىرە،
قاراڭغۇلۇق مەخمەلدەك جىملدايدۇ.

يالغۇز ئاق قۇ ئۇچىدۇ ئېگىزلىكتە ،
ئۇ ئاداشقان ۋە ئەنسىز ۋارقىرايدۇ .
يورۇق يۇلتۇز كۆك ئارا بولدى پەيدا ،
ئۇ دىلدىكى ئۈمىدتەك پارقىرايدۇ ...
ئۇ چاقنايدۇ كۈن نۇرى ئەكس ئەتكەن —
زۇلپىقارنىڭ قويۇق بىسلىق يۈزى بولۇپ .
ئۇ چاقنايدۇ چۆللەردە تېنەپ قالغان —
سەيياھنىڭ يول ئىزلىگەن كۆزى بولۇپ ...

1967 - يىل 5 - ئاي
كورلا .

ئۇ ياشايدۇ كۈنگە ئىنتىلىپ ...

تام تۈۋىدە كۆكلەم پۈرىقى ،
ئۇندى بىر تال قارىغاي ئۇرىقى .
ئاجىز كۆچەت مۇڭلۇق ئىغاڭلار ،
ئۇندىن نۇرنى توسايدۇ تاملار .
قۇياش كۈلۈپ باقمايدۇ ئاڭا ،
تاغ سۇلىرى ئاقمايدۇ ئاڭا .
قىلماس ھېچكىم ئۇنى پەرۋەرىش ،
ئۇ ياپ - يېشىل تۇرار باھار - قىش .
ئۇ ياشايدۇ كۈنگە ئىنتىلىپ ،
خام كېسەكنىڭ باغرىنى يېرىپ .
تام ھاياتسىز ، تاملاردا يوق جان ،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كېسە كىلەرمۇ ئۆسمەس ھېچقاچان .
كۆچەت ئۆسەر كۆككە بوي تارتىپ ،
قۇشلار كېلەر ئاڭا توي تارتىپ .
ئۇ نەيزىدەك سانجىلىپ تۈنگە ،
ئاخىر بىر كۈن يېتىدۇ كۈنگە .

1967 - يىل 8 - ئاي
ئۈرۈمچى .

راۋاب ۋە كۆز يېشى

مۇساپىرلار ئۆتسە يولدىن چېلىپ راۋاب ،
ساھىبجامال ئۇزاققىچە قالار قاراپ .
ھېسلار ئۇنىڭ يۈرىكىنى قامچىلايدۇ ،
كۆز ياشلىرى ئىختىيارسىز تامچىلايدۇ .
خىلغىنچە چىرايىدىن ئۆچەر كۈلكە ،
پەيدا بولۇپ خىيالىدا تونۇش ئۆلكە .
ئۇ ئۆلكىدە سۇ تۈگمىنى چۆگىلەيدۇ ،
قاياقتىرەك گۇگۇم ئارا ئۈگىندەيدۇ .
تاغ سۇلىرى تاشتىن - تاشقا شاقىرايدۇ ،
كۆك گۈمبەزلەر ئاسمان ئارا پارقىرايدۇ .
ئۇندا كوچا ئاۋات قوغۇن - كاۋاپ بىلەن ،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

گەل ياشايدۇ راغرا بىلەن، راۋاپ بىلەن.
مەلىلەردىن ئۆتەر تۆگە كارۋانلىرى،
جاراڭلايدۇ تۆمۈر چىشلىك بارغانلىرى.
باغلار رەڭدار، تاللار ياپار يېشىل سۇمبۇل،
ۋە قىزلىرى سېكىنلەك چاچ، قىرىق كوكۇل.
ساھىبجامال قەلبىدە دۇر ئۇنىڭ ئېتى،
يىراقلاردا قالغان قىزنىڭ غېرىپ يۇرتى...

* *

مۇساپىرلار ئۆتسە يولدىن چېلىپ راۋاب،
ساھىبجامال ئۇزاققىچە قالار قاراپ...

1967 - يىل 8 - ئاي
ئۈرۈمچى.

بۇركۈت ۋە ئارچىزار

گۈركىرەيدۇ شۇۋىرغان،
ئۇچار قارلار.
بوران - زۇلمەت قوينىدا،
ئارچىزارلار.
تاغلار ياتار سۈكۈتتە،
خىيال ئارا.
توقايلىقلار باغرىدا
قانلىق يارا.
ئېغىر تۇمان كەتمەيدۇ،
مۇز قىيادىن.
تاغ دەرياسى ئاقمايدۇ،
جىلغىلاردىن.
ئارچىزارلار پاناسىز،
بۆرە باستى.

ياۋا قۇشلار ئورمانغا
ئۇگا ئاستى.
قاغىلار ئۇچۇپ كەلدى
قۇيۇن بولۇپ.
چىپىپ يۈرەر تۈلكىلەر
سايغا تولۇپ.
باتۇر بۈركۈت ئاسماندا
قىلماس پەرۋاز.
تارقىمايدۇ تاغ ئارا
ياڭراق ئاۋاز.
ئۇنى ئۇۋچى باھاردا
كەتكەن تۇتۇپ.
كەلكۈن باسقان جىرادا
قىلتاق قويۇپ.
يېشىل ماكان ئۇنىڭسىز
يېتىم قالدى.
باتۇر بۈركۈت ئورنىنى
قاغا ئالدى.
ئارچىلار قىلار نالە،

بۇ ھالەتتىن.
تىترەيدۇ خورلۇقتىن،
ھاقارەتتىن.
كەلمەس سادا بۈركۈتتىن،
چاقىرغاندا.
مۇڭلىنىدۇ ئارچىلار
شۇۋىرغاندا...

* *

باتۇر بۈركۈت ياشايدۇ،
تۇتقۇن بولۇپ،
ئۇنىڭ پۈتۈن ئەتراپى
قاراڭغۇلۇق.
ئۇنىڭ قەلبى ئازابتا،
كۆزى ياشلىق.
ئۇۋچى ئاڭا كىيگۈزگەن
قارا باشلىق.
كۈچ - قۇدرەتلىك پۇتلىرى

زەنجىرلەنگەن.
ئەركىن قۇشقا يات بولدى،
ئۇ چۈش دېگەن.
ئۈنى كۈنلەپ ـ ھەپتىلەپ
قويىدۇ ئاچ.
پەيلىرىنى قىلىدۇ،
تالان ـ تاراج.
ئۇۋچى غايەت قۇۋ ئادەم
ۋە ھولۇقما.
ئاندا ـ ساندا بېرىدۇ
ئازراق لوقما.
ئۇ ئۇيلايدۇ بۈر كۈتنى
ئۈگەتمەكنى.
ئەركىنى، غۇرۇرىنى
تۈگەتمەكنى.
پەسلى كەلسە سالماقچى
ئۈنى ئوۋغا.
تاغ ـ دالادا كەزمەكچى،

مىنىپ يورغا.
تۇتقۇن بۈر كۈت ئويلايدۇ
ئارچىزارنى.
مۇز باسقان قىيالارنى،
يېشىل يارنى.
ئۈنىڭسىز غېرىپ بولدى،
قارلىق چوققا.
پاناسىزلىق ئېلىنگە
بەردى سوققا.
ئۇ ئۇچاتتى ئېلىدە
ھۆر ۋە ئازات.
تاغ ئارا، ئاسمان ئارا،
قېقىپ قانات.
كۆك قەرىدە لەيلەشلەر
چۈشەر ئەسكە.
چاقماق بولۇپ شۇڭغۇيتتى،
گاھى پەسكە.
دەم ئالاتتى گاھىدا
يېشىل پاردا.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئايلىناتتى بىپايان
ئارچىزاردا.
ئۇندا گۈللەر ئېچىلىپ،
يايرار ئىدى.
تاغ قۇشلىرى كۆكۈللۈك
سايرار ئىدى.
ئورمانلاردا ئوتلايتتى
بۇغا - مارال.
كۈن شولىسى چاقنايتتى
بولۇپ تال - تال.
ھاڭلار ئارا سەكرەيتتى
ئۇچقۇر كىيىك.
تۇتقۇن بۈركۈت زارلايدۇ:
ئاھ، ئەركىنلىك!...

* *

ۋادىلارنى ئاقارتتى،
دەسلەپكى قار.

قىش قۇياشى يالتىراپ،
كۈلۈپ باقار.
بۈركۈتنى ئېلىپ ئوۋچى
چىقتى ئوۋغا.
تاغ - دالانى ئايلىنىپ،
مىنىپ يورغا.
ئۇ ئالدىراپ - ھولۇقۇپ
چېپىپ بارار.
ۋە تاغلارنىڭ بېشىدا
كۆردى ئارقار.
ئېدىرلاردا ئولايدىن
كۆردى كۆپنى.
بۈركۈت بېشىدىن چاپسان
ئالدى بۆكنى.
كۆتۈرۈلدى كۆككە قۇش،
بولدى ئازات.
تاغ ئارا، ئاسمان ئارا
قاقتى قانات.
ئۇچۇپ كەتتى توپ - توغرا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئارچىزارغا.
جان تالاشتى بۆرىلەر،
قاچتى قارغا.
داغدا قىلىپ قۇۋ ئۇۋچى،
هاڭ - تاڭ باقار.
تاغ بېشىدا بىپەرۋا
يۈرەر ئارقار.
كەڭ ئارچىزار چاقنايدۇ
يېشىل رەڭلىك.
بۈركۈت ئۈنى ياڭرايدۇ:
ئاھ، ئەركىنلىك!
ئەكس ئېتەر كۈن نۇرى
مۇز قىيادىن.
تاغ دەرياسى ئاقىدۇ،
جىلغىلاردىن...

1967 - يىل 12 - ئاي
ئۈرۈمچى.

ئوتۇن ساتقۇچى دېهقان بالىسى

شالاڭلاشقان بازاردا ئادەم،
ياز قۇياشى غەربكە ئۆتۈپ.
كىچىككىنە ئوتۇن ساتقۇچى
ئۇخلاپ قاپتۇ خېرىدار كۈتۈپ.
توپا بېسىپ ياتار ئالدىدا،
باغلام - باغلام قۇرۇق ئوتۇنى.
باشقا نەرسە قالمىغان ئۆيدە،
ئوتۇن قىلغان ئىدى شوتىنى.
تېخى خوراز چىللىماي تۇرۇپ،
يولغا چىققان دېهقان بالىسى.
سىڭلىك ئۈچۈن كۆينەكلىك ئال دەپ،
ئەۋەتكەنىدى ئۇنى ئانىسى.
كىشىلەرغۇ موھتاج ئوتۇنغا،
ئالاي دېسە، يانچۇقى قۇرۇق.

نۇرغۇن كەلگەن بازارغا ئادەم ،
بىراق كۆپى تىلەمچى بولۇپ .
بالا كۆتۈپ ئاپتاپ ئاستىدا ،
ئۇخلاپ قالدى يۆلىنىپ تامغا .
شامال بىلەن ئۇچۇپ كەلدى چۈش ،
قانات يايدى ئۇيقۇلۇق جانغا ...
ئۇ چۈشىدە ... قايتتى بازاردىن ،
گويا ئۇتۇن سېتىلغان ئىمىش .
سىڭلىسىغا ئاپتۇ كۆينەكلىك ،
ئانىسىغا ئاپتۇ ئۇ يېمىش ...
ناخشا ئېيتىپ خۇشاللىقىدىن ،
بارار ئىمىش مەھەللە يولىدا .
ئالغان چىنتى يۆگۈمەچ گۈللۈك ،
پۇلا ڭلايمىش ئۇنىڭ قولىدا .
تارقىلارمىش كەچكى هاۋاغا
ئاشكۆكىنىڭ شېرىن پۇرىقى .
سۇۋادانلار شىلدىرلىشارمىش ،
ئۆستەڭلەردە شەپەق يورىقى ...

سىڭلى يۈگرەپ كېلەرمىش ئاڭا ،
ئەكەلدىڭمۇ ئاكىجان ، دەيمىش .
ۋە ئانىسى ...
قاراپ ئىشىكتە ،
مۇڭلۇقىنا كۈلۈمسىرەيمىش ...

* *

كىچىككىنە ئوتۇن ساتقۇچى ،
ئۇخلاپ قاپتۇ يۆلىنىپ تامغا .
كەچكى سالقىن بېرىدۇ ئارام ،
ئازابلانغان ئۇيقۇلۇق جانغا ...

1968 - يىل 8 - ئاي
كورلا .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

خار قىلالماس ئۇنى ھايۋانلار ...

كۆك يانتاقمۇ ياخشى دۇنيادا ،
جىنەستىدەك گۈزەل چىچەكلىك .
شوخ تورغايلار سايرار ئۈستىدە ،
شامال قانات ، بوز پۇپۇچەكلىك .
كېپىنەكلەر ئايلىنىپ تاڭدا
چېچەكىدىن شەبنەم ئىچىدۇ .
خار قىلالماس ئۇنى ھايۋانلار ،
چۈنكى ...
تىكىنى بىلەن ھېسابلىشىدۇ ...

1968 - يىل 6 - ئاي
ئۈرۈمچى .

ئايدىڭ كېچە جىمجىتلىقىدا ...

ئېيتتى ئۇما ناخشىلىرىنى ،
كۆمۈش كېچە نۇرلانغاندا قىز .
قۇلاق سالدى ئاڭا كىشىلەر ،
قۇلاق سالدى ئۇيقۇلۇق ئېتىز .
تەھقىقلەنگەن ئانا ئاھاڭلار
كۆتۈرۈلۈپ ياڭراتتى كۆكنى .
ناخشىدىكى يالقۇن ۋە ئەلەم
دولقۇنلىنىپ يىغلاتتى كۆپنى ...
ھاياجانلىق ۋىسال كۈنلىرى
كۆرۈشكەنلەر يىغلايدۇ شۇنداق .
ياكى ئۆلگەن يېقىنلىرىنى
كۆمۈشكەنلەر يىغلايدۇ شۇنداق .
ئەزىز قوشاق ، قەدىمىي ناخشا ...

قانچە مەغرۇر، قانچىلىك راۋان!
ئايدىڭ كېچە جىمجىتلىقىدا،
قىزنىڭ ئۈنى ياڭرايدۇ ھامان:

ئايدىڭدا ئورغان ئوما،
ئېتىزلاردا باغ قالدى.
ئاز كۈن ئويناپ ئايرىلدۇق،
يۈرەكلەردە داغ قالدى...

1968 - يىل 8 - ئاي
كورلا.

شىمال يۇلتۇزلىرىغا تەلمۈرۈپ...

جىمغىنا ئۈگىنەيدۇ قاراڭغۇ سۇۋادانلار،
ئاقىدۇ دەريا جىمجىت — خىيالدەك راۋان يولى.
كېسەلنىڭ كۆزىدىكى ئاخىرقى تەلپۈنۈشتەك،
دەريادا ئەكس ئېتەر يالتىراپ چىراغ نۇرى.
يول بېسىپ ئۇزاق كۈنلەر چارچىغان يولۇچىلار،
بېكەتنىڭ تېمى بويلاپ ياتىدۇ قاتارلىشىپ.
توپ بولۇپ كەلگەن ئۇلار نان ئىزلەپ، بەخت ئىزلەپ،
قەدىمىي كۆچمەنلەردەك سۇ كېچىپ، تاغلار ئېشىپ.
ھېچ كىشى ئۇخلىمايدۇ، سۇ كۈتتە ياتار تىنىچ،
ناخشىدىن خالى ياشلار، قېرىلار سالماس پاراڭ.
ئوت يانغان سانسىز كۆزلەر شىمالغا تەلمۈرىدۇ،
ئۇلاردىن سوغۇق ياشلار تۆكۈلەر تارام - تارام.
قارىيىپ كۆرىنىدۇ قارلىق تاغ يېقىن يەردە،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

شمالنىڭ ۋادىلىرى باشلىنار ئۇندىن نېرى.
يۇلتۇزلار جىمىلدايدۇ كۇمۇشرەڭ ئېگىزلىكتە،
شمالنىڭ يۇلتۇزلىرى،
شمالنىڭ يۇلتۇزلىرى...
قېرىلار جاھان كۆرگەن، شمالنى ئالمىزارلىق،
يايلاقلار سېخى قۇچاق، كۇن كۆرۇش ئاسان دەيدۇ.
بىلمەيدۇ لېكىن ئۇلار ــ پاناھ يوق شمالدىمۇ،
ئالمىلار باھار پەسلى قان رەڭلىك چېچەكلەيدۇ...
جىمغىنا ئۆگىدەيدۇ قاراڭغۇ سۇۋادانلار،
ئاقىدۇ دەريا جىمجىت ــ خىيالدەك راۋان يولى.
كېسەلنىڭ كۆزىدىكى ئاخىرقى تەلپۈنۈشتەك،
دەريادا ئەكس ئېتەر يالتىراپ چىراغ نۇرى...

1968 ـ يىل 8 ـ ئاي
كورلا.

دېڭىز...

كىچىكىمدە ئويلايتتىم «ۋەتىنىمدە دېڭىز يوق»،
نەزەر سالدىم چوڭ بولۇپ ــ دېڭىز ئىكەن ۋەتىنىم.
سانسىز كېمە غەرق بولمىش بۇ بورانلىق دېڭىزدا،
ساھىللارغا تەلپۈنۈپ يەلكەن يېيىپ ئۈزۈپ جىم...
كەلگەن ئىكەن سۇلىرى تومۇرلاردىن، كۆزلەردىن،
بۇلاق بولۇپ تېشىپتۇ بۇندا ئۆتكەن ھەر كىشى.
تىنىم تاپماس دولقۇنلار شۇڭا ئانار رەڭگىدە،
يارىلانغان يولۋاستەك ھۆركىرەيدۇ ئۆركىشى...

1968 ـ يىل 8 ـ ئاي
كورلا.

غازاڭ ۋە يوپۇرماق

باھار كېلىپ دەرەختە بىخ چىقارسا پۇتاقلار،
قىشتىن قالغان غازاڭلار تۆكۈلىدۇ تۇپراققا.
كۈندىن - كۈنگە ئۆسىدۇ يېڭى، يۇمران يوپۇرماق،
كىچىككىنە بوستانلىق تولۇپ كېتەر پۇراققا.
بورانلاردا تۆكۈلمەس يېڭى چىققان يوپۇرماق،
غازاڭ ئۈچۈن شاخلارنىڭ مىدىرلىشى كۇپايە.
غازاڭ يېتىپ تۇپراقتا سازاڭ بىلەن قۇرۇتقا
دۇنيادىكى تەقدىردىن سۆزلەپ بېرەر ھېكايە...

1968 - يىل 8 - ئاي
كورلا.

شاماللىق تاڭ، يېشىل يۆگۈمەچ ...

ئوراپ ئۆسكەن يېشىل يۆگۈمەچ
باغنىڭ ئەركىن كۆچەتلىرىنى.
تاڭ شامىلى يەلپۈپ ئۆتىدۇ،
ئۇنىڭ ئاپئاق چېچەكلىرىنى.
بۇ چېچەكلەر ئېچىلار پەقەت
تاۋلانغاندا شەپەق يانغىنى.
بېغىشلايدۇ ئاڭا ھۆر ھايات
قىزىل شەپەق، سەھەر سالقىنى.
ئاپئاق چېچەك! تازا ۋە نەپىس،
كۆزلىرىنى يۇمىدۇ ئۇ كەچ.
ئېچىلماققا تاڭنى كۈتىدۇ...
تاڭغا تەشنا يېشىل يۆگۈمەچ.

1968 - يىل 8 - ئاي
كورلا.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

تولۇن ئاي قوشىقى

كۆمۈش كۆكنىڭ ئاق لەيلىسى كېزەر جاھاننى،
ئۇنىڭ گۈزەل كۈلۈشلىرى قىينايدۇ جاننى.
ئايغا قاراپ ئۆز يارىنى ئويلايدۇ جانان،
ئايغا قاراپ جانانىنى ئويلايدۇ ئوغلان.
كۆرىشەلمەي ئۆتكۈزىدۇ ئۇلار يىللارنى،
تولۇن ئايلا كۆرەلەيدۇ پەقەت ئۇلارنى.
ئاي خىيالچان، يورىتىدۇ سوغۇق جاھاننى،
خىيال بىلەن قاراشلىرى قىينايدۇ جاننى...

1968 - يىل 9 - ئاي
كورلا.

راۋاب ۋە ئانا

چۈشۈپ قالدى تۈرمىگە ئەزىز ئوغلى،
يالغۇز قالدى ئۆيدە قېرى ئانا.
تايانچىسىز تەس بولدى ئۇنىڭ كۈنى،
ئۇ ياشايدۇ مۇھتاجلىق، يوقلۇق ئارا.
قۇرىمىدى ئانىنىڭ كۆز ياشلىرى،
يوقسۇزچىلىق ئېزىدۇ، يىغلايدۇ قان.
قەرز ئالسا ئۇ يەردىن بىر تاۋاق ئۇن،
تىلەپ يەيدۇ بۇ يەردىن بىر پارچە نان.
ئۇچىسىدا قالمىدى پۈتۈن كىيىم،
قىش كۈنلىرى سوغۇقتىن قىلار پىغان.
ئاق سۈت بەرگەن كۆكرىكى قالدى ئوچۇق،
ئاپئاق چېچى چۇگۇلدى مەجنۇنسىمان.
ھەممە نەرسە سېتىلدى، پەقەت ئۆيدە —

ساقلار ئانا ئوغلىنىڭ راۋابىنى .
تاڭ قالدۇ راۋابىنى سات دېگەنلەر
ئاڭلىغاندا ئانىنىڭ جاۋابىنى ...
ئانا دەيدۇ : ساتمايمەن بۇ راۋابىنى ،
ياشىسامۇ كېپەك يەپ ، قالاپ يانتاق .
ساتمايدىغان نەرسىنى سېتىپ قويۇپ ،
مەن ئوغلۇمنىڭ يۈزىگە قاراي قانداق ؟
ئاشۇ راۋاب ــ شانىمىز ، نومۇسىمىز ،
نەسىللەردىن - نەسىلگە قېلىپ كەلگەن .
ساتماي ئۇنى ، ئەزىزلەپ مەرت ئوغۇللار
زامانلاردىن - زامانغا چېلىپ كەلگەن .
ئۇزاق يىللار جەڭ قىلىپ راۋاب ئۈچۈن
تۇپراق بولدى چۆللەردە تالاي قۇربان .
زىندانلاردا چىرىدى ئىنسىيانچىلار ،
دەريا بولدى ئاققان ياش، تۆكۈلگەن قان .
راۋاب ئۈچۈن قاماققا رازى بولدى ،
ئېگىلمىدى ئوغلۇمنىڭ مەغرۇر بېشى .
ئۇ ساتمىدى نان ئۈچۈن راۋابىنى ،

ئۇنى ساتتى ئۆزىنىڭ قېرىندىشى .
راۋابىنى ساز قىلىپ چالسا ئوغلۇم ،
كۆڭۈللەردە ئۆرلەيتتى ئوتلۇق قۇياش .
شوخ ۋە گۈزەل ئاھاڭغا سېلىپ قۇلاق ،
خۇشال بولۇپ قالاتتى قېرى ۋە ياش .
ياق ، راۋابىنى ساتمايمەن ! ــ دەيدۇ ئانا ،
ياشىسامۇ كېپەك يەپ ، قالاپ يانتاق .
ساتمايدىغان نەرسىنى سېتىپ قويۇپ ،
مەن ئوغلۇمنىڭ يۈزىگە قاراي قانداق ؟

1968 - يىل 9 - ئاي
كورلا .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قار گۈللىرى بولدى گۈلىستان...

قار گۈللىرى بولدى گۈلىستان،
ھەممە يەردە شۇ گۈلنىڭ ئۆزى.
ئۇ كۆپەيدى، گۇگۇم قوينىدا —
كۆپەيگەندەك ئاخشام يۇلتۇزى.
سوغ كۈچەيدى، لەپىلدەيدۇ قار،
گۈر كىرەيدۇ ئاچچىق شىۋىرغان.
شىۋىرغانلار، قار ئويۇملىرى
قار گۈلىگە بېغىشلايدۇ جان...

1968 - يىل 12-ئاي
بېيجىڭ.

چېچەكلەردىن كۆز ئۈزمەيدۇ چال...

ئېچىلىپتۇ شاپتۇل چېچەكى،
لالىرەڭدىن ئۇرغۇپ تۇرار ئاق.
ئىغاڭلىسا شاخچىلار نازلىق،
ئەركىلەيدۇ يۇمران يوپۇرماق.
ئاپتاپ سۇنۇپ تامنىڭ تۈۋىدە،
چېچەكلەردىن كۆز ئۈزمەيدۇ چال.
ئۇ چېچەكسىز ئۆمرىنى ئويلار،
كۆزلىرىدە ئازاب ۋە خىيال...

1969 - يىل 4 - ئاي
كورلا.

شۇڭقار قوشىقى

بۇلاقتەك تىنىق شۇنچە بىپايان كۈمۈش بوشلۇق ،
لەيلەيدۇ ئۇچۇپ شۇڭقار كۆز يەتمەس ئېگىزلىكتە .
يالتىراپ تاڭ نۇرىدا ئۇ روشەن كۆرىنىدۇ ،
قاش تېشى كۆرۈنگەندەك سۇ ئاستى تېيىزلىكتە .
ئۇچۇشتىن تاپار راھەت تەبىئەتنىڭ بۇ ئەركىسى ،
كۆك ئاسمان ۋەتەن ئاڭا ، قارلىقلار تەختى ئۇنىڭ .
چارچىماس قانات بىلەن كۆك يېرىپ چاقماقسىمان ،
بۇلۇتتەك يېنىك لەيلەش — ھاياتى ، بەختى ئۇنىڭ .
ئۇ ئۇچسا قالار پەستە قارلىق تاغ ، ئاپئاق بۇلۇت ،
ئاستىدىن ئۆتەر ئوقتەك چۆل ، دالا ، دەريا - ئېقىن .
ئۆرلەپ ئۇ بارا - بارا نەزەردىن ئۇزاقلىشىپ ،
كۆمۈلۈپ ئالتۇن نۇرغا ئۇچىدۇ كۈنگە يېقىن .

ئازات قۇش قىلار پەرۋاز ئىلاھىي پاراغەتتە ،
بىپايان بۇ دۇنيادا كۆپ ئەركىن پەقەت شۇلا .
ئۇ ئۇچقان تاغلار گۈزەل ، ئۇ ئۇچقان ئاسمان سۈزۈك ،
كۆك ئارا جىمىرلايدۇ تارىلىپ كۈمۈش نۇرلار .
كۈلىدۇ پارلاق سەھەر ، نۇرلىنار زېمىن ئۈستى ،
بوستانلار ئويغىنىدۇ يەلپۈنۈپ شامال بىلەن .
ئالتۇن شار چىقار بالقىپ بىنەپشە ئۇپۇقلاردىن ،
ۋادىلار ئۇرۇلىدۇ ھاۋارەڭ رومال بىلەن ...

1969 - يىل 5 - ئاي
كورلا .

يېشىل رەڭ توغرىلىق ناخشا

يۇرتىمنى سۆيۈنىدۇ كۆرگەندە يېشىل رەڭنى،
تۇغۇلغان يېرىم مېنىڭ — ياپيېشىل گۈلىستانلار.
نەزىرىم چۈشكەن جاينىڭ ھەممىسى يېشىل رەڭدە،
مەن ماڭغان كوچىلاردا ئۆسىدۇ يېشىل تاللار.
يېشىل نۇر چاچار باغدا گۈللەرنىڭ يوپۇرمىقى،
قىزىلگۈل ئېچىلىدۇ كۈلگەندە بۇلبۇلگويا.
ئۇلىنىپ بىر - بىرىگە سوزۇلار يېشىل باغلار،
ۋادىلار كۆكۈلمەيدان، ئۆلكىلەر — يېشىل دۇنيا.
كۆمۈلگەن يېشىللىققا مەن ئۆسكەن مەھەللىلەر،
ئانا يەر يېشىللىقنىڭ ئىچىدە ئالىدۇ تىن.
ئېتىزدا زىرائەتلەر ئۈنىدۇ يېشىل رەڭدە،
بىنىممۇ، كىيىممۇ كېلىدۇ يېشىللىقتىن.

ئۇپۇققا تۇتىشىدۇ بىپايان يېشىل دالا،
شاخ يايغان كېۋەزلىكتە قونىدۇ يېشىل بۇلۇت.
ئالتۇنرەڭ پۆپۈچەكلىك قوناقلار يېشىل رەڭدە،
بۇغدايىنىڭ يېشىل كۆكى ئۆسىدۇ دولقۇنلۇنۇپ.
سۆيىمەن يېشىل رەڭنى بىر ئىسسىق مېھىر بىلەن،
گۈمبەزلەر يېشىل خىشتىن قەدىمىي شەھەرلەردە.
ئەجدادىم ئىزلىرىنى كۆرىمەن يېشىللىقتىن،
بوۋامنىڭ ئەزىز تېنى ياتىدۇ يېشىل يەردە.
باراڭلىق ھويلىمىزدا بار ئىدى يېشىل ئۈزۈم،
يۈكسەلگەن سۇۋادانلار ئالدىدا دەرۋازىنىڭ.
ئۆرۈكلۈك كىچىككىنە بېغىمىز يېشىل ئىدى،
بۆككىدە كۆلەڭگۈسى ئۆستەڭگە چۈشكەن ئۈنىڭ...

1969 - يىل 5 - ئاي
كورلا.

چېچەك ۋە بوران

سۇنۇپ ئاخىر ئۇزاق قىش جۇدۇنلىرى،
زېمىن ئىللىپ، ئاسماندىن تۆكۈلدى ياش.
تۇمان چۆككەن ۋادىلار ئاچتى چىراي،
چېچەكلىدى جانلىنىپ باغلار تۇتاش.
چېچەكلىگەن باغلاردا تاۋلىناتتى
ئالما رەڭگى قىزىللىق، يېشىل ۋە ئاق.
گۈزەل ئىدى نۇرلانغان بۇ چېچەكلەر،
كۈلۈپ تۇرغان بوۋاقتەك مەسۇم، ئوماق.
يېڭى كۆكلەم هاياتى، تەبەسسۇمى،
سۇنغان دىلدا ئويغاتتى تىلەكلەرنى.
كۆتۈرۈلدى دەهشەتلىك بوران لېكىن،
تۆكۈۋەتتى بۇ بوران چېچەكلەرنى.
قۇمۇرۇلدى دەل - دەرەخ، سۇندى شاخلار،

توپا - توزان ئۆرلىدى ساپ هاۋاغا.
گۈل - گۈلىستان ۋادىلار ئوخشاپ قالدى
قار تۇمانى ئوينىغان ئاي دالاغا.
ئەمما يەردە ئۆلمىگەن يىلتىزلار بار،
قەيەر يىلتىز بىخلىنىپ يەنە گۈللەر.
يوقالمايدۇ هاياتنىڭ چېچەك پەسلى،
بورانلارنى كۆپ كۆرگەن بۇ قەدىم يەر...

1970 - يىل 5 - ئاي
كورلا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئاھ، دۇنيا!

ئاي چاقناپ كۆرىنىدۇ تىرەكلەر ئارىسىدىن،
ئىسلاشقان قاراڭغۇلۇق يەر بىلەن قۇچاقلاشتى.
چۆللەردىن چىپىپ ئۆتكەن بورىلەر پادىسىدەك،
پارچە - پارچە بۇلۇتلار كۆك بويلاپ تومانلاشتى.
ئاينىڭ سوغۇق شولىسى يورۇتقان قارلىق تاغلار
كېپەنلەنگەن مۇردىدەك ياتىدۇ ئاپئاق بولۇپ.
توسۇن ساي ئېقىنلىرى ئۇيقۇلۇق شارقىرايدۇ،
ئەۋرىشىم مەجنۇنتاللار ئىغاڭلار مۇڭغا تولۇپ.
ئۆچۈۋاتقان ھاياتنىڭ پىلىلدايدۇ يۇلتۇزلار،
خىرە نۇر ئەكس ئېتەر يوپۇرماق ۋە تاللاردا.
تومانلىق ئېگىزلىكتە ۋارقىرايدۇ تۇن قۇشى،
شاماللار گۇرۇلدەيدۇ قاراڭغۇ جاڭگاللاردا.
قەدىمىي زامانلارنى ئەسلىتەر ياۋايى تۇن،

تۇن پەردىسى قويۇقلىشار ئىپتىدائى قۇملۇقتا.
تەبىئەت قورقۇنۇچلۇق، چەكسىز يەر ياتار غەمكىن،
ئاخىرەت ئۇيقۇسىدەك ئەبەدىي جىمجىتلىقتا.
ئاھ، دۇنيا! ...

1970 - يىل 7 - ئاي
كورلا.

كۆز سۇلىرى

كۆك - قارامتۇل تۇس ئېلىپ، لىق تولۇپ ئېرىقلارغا
ئاستاغىنا ئاقىدۇ كۆزنىڭ سوغۇق سۇلىرى.
يالتىرار بۇ سۇلاردا سىل كېسەلنىڭ رەڭگىدەك،
ئۆچۈۋاتقان قۇياشنىڭ ساغۇچ، ئاجىز نۇرلىرى.
مۇز ئاستىدا گۆر كىرىگەن قىش سۇلىرى ئەمەس بۇ،
ئەمەس ياكى باهاردا قايناپ - تاشقان جۇشقۇن سەل.
قولۇڭنى تىقىپ كۆرسەڭ مۇزلىتار ۋۇجۇدىڭنى،
قارىساڭ كۆز تارتىدۇ شۇنچىلىك سۈزۈك، گۈزەل.
بويىدا ئېرىقلارنىڭ سۇغا تېگىپ تەۋرىنىدۇ،
كۆز يېشىدەك تامچىلار يالتىرىغان سۇلغىن چىم.
پارقىراق ئالتۇن قۇملار، روشەن تاشلار ئۈستىدىن
يىلان كەبى تولغىنىپ ئاقىدۇ بۇ سۇلار جىم.
كۆزنىڭ ئاچچىق شامىلى قوزغايدۇ بۇ سۇلاردا

كېڭىيىپ تىترەيدىغان دۈگىلەك دائىرىلەر.
قەبرىگاھ بولۇپ ئۇلار تامام بولغان ھاياتقا،
تۆكۈلگەن غازاڭلارنى ئېقىتىپ ئېلىپ كېلەر.
ئاپئاق ئايدىڭ كېچىلەر كۈمۈش ئاي جىمىرلايدۇ،
ئۈزۈن، قارا كۆلەڭگىلەر ئىغاڭلايدۇ بىتىنىم.
تاڭلىرى ئەكس ئېتەر قوڭۇررەڭ بولۇتلۇق كۆك،
لېكىن بۇ گۈزەللىككە نەزەر تاشلىماس ھېچكىم.
ھېچكىم بۇ سۇلارنى چىمەنگە ھايات بىلىپ،
كەتمەن تۇتۇپ، ناخشا ئېيتىپ باشلىماس ئېتىزلارغا.
زىرائەت، گۈل - كوكاتلار قورىغان، سولغان تامام،
يالىڭاچ ئېتىز - دالا ھاجەت ئەمەس ئۇلارغا.
يوللارغا تېشىپ چىقىپ ئايلىنىدۇ پاتقاققا،
تۇپراقنى بۇزۇپ بۇ سۇ كېڭەيتىدۇ يارلارنى.
توڭلىغان يەر سىڭدۈرۈپ ئالماس ئۇنى باغرىغا،
چوكا مۇز بولۇپ ئاخىرى بېزەيدۇ جىرالارنى....

* *

كۆك ـ قارامتۇل تۇس ئېلىپ، لىق تولۇپ ئېرىقلارغا،
ئاستاغىنا ئاقىدۇ كۆزنىڭ سوغۇق سۇلىرى.
يالتىرار بۇ سۇلاردا سىل كېسەلنىڭ رەڭگىدەك،
ئۆچۈۋاتقان قۇياشنىڭ ساغۇچ، ئاجىز نۇرلىرى...

1970 ـ يىل 11 ـ ئاي
كورلا.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۈندە ئۇچقان يالغۇز قۇش

(بالالادا)

ئۇيۇق يورۇپ باھار تېڭى ئاتقاندا،
تۇرنىلارنىڭ ئۈنى كەلدى ھاۋادىن.
خىيالىمدا شاد دولقۇنلار قوزغالدى،
بۇ كۆككۆلگە يېقىن، يېڭى سادادىن.
كۆرمەك بولۇپ قايتىپ كەلگەن قۇشلارنى،
كۆك يۈزىگە باقتىم چىقىپ تالاغا.
ئۇلار ئۇچۇپ كېلەر ئىدى تىزىلىپ،
باھارنى تاپقان تاغۇ ـ دالاغا...

* *

شۇ دەم مېنىڭ خاتىرەمدە جانلاندى،
بۇ قۇشلارنىڭ ئۇچۇپ كەتكەن چاغلىرى.

باھار بىلەن بولغان ئاچچىق جۇدالىق،
ۋە سوغ قىشنىڭ دىلدا قويغان داغلىرى.
ئۇ كەچ كۈزنىڭ تۈنى ئىدى، ئاسماندىن ــــ
قانات ئۇرۇپ ئۆتەر ئىدى توپ قۇشلار.
ئويغاق ئىدىم، دېرىزەمنىڭ ئالدىدىن،
ئۈزۈلمەيتتى غەمكىن، قاتار ئۇچۇشلار.
ياز قۇشلىرى ئۇچار ئىدى جەنۇبقا،
يېتىپ كېلەر بولغاچ تېزدىن سوغۇق قىش.
ئۆتەر ئىدى ئۇلار يېرىپ ھاۋانى،
تۈن كۆكىدە پەيدا قىلىپ تەۋرىنىش.
قارا تۇمان ئارىسىدىن چېچىپ نۇر،
غۇۋا كۆكتە پەيدا بولدى تولۇن ئاي.
ئاق شولىسى چۈشتى ئۆينىڭ ئىچىگە،
بىر پەس ئۇندا ئويناپ تۇردى يوقالماي.
شۇ دەم ئاۋاز بېرىپ مەغرۇر ۋە خۇشال،
ئاي ئاستىدىن ئۇچۇپ ئۆتتى يالغۇز قۇش.
قاراپ قالدىم مەپتۇن بولۇپ كەينىدىن،
ۋە قەلبىمدە داۋام قىلدى بۇ ئۇچۇش.
مەن كۆرەتتىم ئۇچار ئىدى تۈن قۇشى،

خىرە ـ شىرە بۇلۇتلارنىڭ باغرىدا.
ئۇچار ئىدى ئاسمان بويلاپ تارقىتىپ،
لاچىن ئۈنى كەبى ياڭراق بىر سادا.
ئۇنىڭ تەنھا قىقاسىدا بار ئىدى،
سوغۇق كۈندىن ئۇزاقلىشىش شادلىقى.
ھەم باھارغا بولغان تەشنا ئىنتىلىش،
ئۇچماق زوۋقى زۇلمەت باسقان تۈن چېغى.
ئۇنىڭ ئوتلۇق تاۋۇشىدا يوق ئىدى،
نالە، يالغۇز ـ يېتىملىكنىڭ نىداسى.
مەغرۇر ئىشەنچ ياڭرار ئىدى ئۇنىڭدا،
ئارزۇلارغا تولۇق ئىدى قىقاسى.
ئويلاپ قالدىم... قانداق باتۇر، قورقۇمسىز!
يالغۇز قاپتۇ بۇ قۇش ئۇچۇش چاغلىرى.
پىترىغاندۇر بەلكى توپى سەپەردە،
كۆكتە ھۇجۇم ياسىغاندا ياۋلىرى.
مۆكۈپ قالغان قويۇق شاخلار ئىچىدە،
بەلكى ئىنسان ئوقلىرىغا دۇچ كېلىپ.
كۆتۈرۈلۈپ قانات قاققان ئۇ تۈندە،
يورۇق جاھان يۇرتلىرىغا ئىنتىلىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇ ئۇچماقتا ئاي نۇرلىرى ئىچىدە،
گۈزەل، يىراق مەنزىللەرگە يول ئېلىپ.
تۈن ئاسمىنى چەكسىزلىكى ئىچىدە،
ئاۋاز بېرىپ، ئۆز توپىنى چاقىرىپ.
ئىزتىراپلىق دىلىم مېنىڭ سۆيۈندى،
پەيدا بولدى تىلەكداشلىق، زوقلۇنۇش.
مەن ھاياجان بىلەن ئاستا كۆي ئېيتتىم،
ئاق يول بولسۇن تۈندە ئۇچقان يالغۇز قۇش...
ئۇچقىن، جەنۇب قۇچىقىغا بېرىپ يەت،
ھالقىپ ئۆتۈپ دېڭىزلاردىن، ئەللەردىن.
بۇ كۈن مۇندا ئاق تۇمانلىق قىش يېقىن،
باھار قۇشى، كەتكىن ئۇچۇپ بۇ يەردىن!
زېمىستاندا يەرۇ جاھان توڭلايدۇ،
سېنىڭ سۆيگەن پەسلىڭ ئەمەس قىش كۈنى.
سوغۇق قىشتا دۇنيا غەمكىن تۈس ئېلىپ،
قېتىپ قالار دەريالارنىڭ دولقۇنى.
ھۇشقىتىدۇ سانجىپ ئاچچىق شىۋىرغان،
ئىڭرايدۇ دەل ـ دەرەخلەر يالىڭاچ.
تاغ ئۇخلايدۇ قار ـ تۇمانغا پۈركىنىپ،

ۋە بۆرىلەر تېنەپ يۈرەر ھوۋلاپ ئاچ.
مۇندا نە ياز ئاپتاپلىرى بولىدۇ،
نە كۆكلەمنىڭ بۈك ـ باراقسان بوستانى.
نە بۇلاقتەك يېشىل سۈزۈك ھاۋالار،
نە گۈللەرنىڭ خۇشپۇراقلىق جاھانى...
باياۋاندا سەرسان كېزىپ كۈن بويى،
قۇملار ئارا چۆپ ئىزلەيدۇ كېيىكلەر.
ھايات سولۇپ كېسەل تارتقان كىشىدەك،
جانسىزلىنىپ قالار قۇرۇق كەڭلىكلەر.
بۇندا سېنىڭ پەرۋازىڭغا ئىمكان يوق،
زېمىستانلار ئەمەس سېنىڭ دەۋرانىڭ.
سەن جەنۇبنى تاپالايسەن ئۇچۇشتىن،
يىراقتىدۇر سېنىڭ سۆيگەن باھارىڭ.
ئۇنداق زولۇم سالار سوغۇق بولمايدۇ،
يۈز بەرمەيدۇ ھاياتلىقنىڭ سولۇشى.
ئۇچقىن شۇنداق، يەتكىن ئىللىق جايلارغا،
زۇلمەت ئارا يالغۇز ئۇچقان تۈن قۇشى!
ئۇ جايلاردا سەن سۆيگۈچى باھار بار،
ئۇيغانغان يەر تۇرغان كۈلۈپ، شوخ پارلاپ.

تەبىئەتكە بەرگەن گۈللەش مەۋسۇمى،
مۇھەببەتلىك قۇياش تۆكۈپ نۇر، ئاپتاپ.
ياشاش زوۋقى بىلەن يايراپ تۇرىدۇ،
گۈل - گۈلىستان قىلىپ زېمىن باغرىنى.
گۈزەل گۈللەر ئۈنۈپ چىقىپ، شاخ تارتىپ،
ياساندۇرۇپ رەڭدار ئېتەر ۋادىنى.
تۈرلۈك بولۇپ ئېچىلىدۇ چېچەكلەر،
كۆز - كۆز قىلىپ نازۇك، نەپىس كۆركىنى.
ئۆز بەختىدىن مەمنۇن بولۇپ كۈلىدۇ،
دىل تارتىدۇ شوخلانغىنى، كۈلگىنى.
ئۇزاق، ئىسسىق دېڭىزلاردىن كېلىدۇ،
ئاق بۇلۇتلار يېشىل يەرنى كۆرگىلى.
ۋە شاماللار ناخشا ئېيتىپ، كۈي كۈيلەپ،
كېزىپ چىقار ياشناۋاتقان ئۆلكىنى.
ئېرىقلاردا سۇلار ئويناپ ئاقىدۇ،
خۇش ھاۋالىق ئېتىزلارغا ئالدىراپ.
سۇ بېتىدە قۇياش نۇرى يېيىلىپ،
كۆرىنىدۇ كۆز چاقنىتىپ، يالتىراپ.
تولۇپ ئاققان ئۆستەڭلەرنى سۆيىدۇ،

مەجنۇنتالنىڭ يېشىل، بودرە چاچلىرى.
بەزەن بۇلۇت قالار كۆكتە توپلۇشۇپ،
خۇشال بولۇپ تۆكۈلىدۇ ياشلىرى.
ئۈزۈم تېلى كۆكىرىشكە باشلايدۇ،
قىشقى قۇرۇق ياغاچلارغا شاخ ئارتىپ.
تاغ ئوتلىرى ئىنتىلىدۇ ھاياتقا،
قورام تاشلار ئېچىدىنمۇ بوي تارتىپ.
غېرىپسىنىپ ياتقان قاقاس چۆللەرمۇ،
قۇمۇشلارنى ئۆستۈرىدۇ بېزەككە.
قۇۋۋەت بېرەر قۇملار باغلاپ ئىشتىياق،
يۇلغۇنلىرى ئاچقان قىزغۇچ چېچەككە.
تۇغۇلغىنىغا خۇشال بولۇپ قوزىلار،
ئەركىلەيدۇ، ئويناقلايدۇ قىيىغىتىپ.
كېپىنەكلەر يول ئالىدۇ باغلارغا،
ياشىماقنىڭ ھۆرلىكىنى ھېس ئېتىپ.
پىلەك تارتىپ گۈزەل ھەشقىپىچەكلەر،
غەيرەت بىلەن يامىشىدۇ بىناغا.
ۋە ھويلىدا يېڭى چىققان چۆجىلەر،
ھەيران بولۇپ قاراپ قالار دۇنياغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېگانە ئادرېسى

ئاھ، ئۇ پەسىل ! مۇڭلۇق، كونا ئالەمنى،
شادلاندۇرۇپ گۈزەل بېزەش پەسلى ئۇ.
ھارارەتتىن ھايات ئېلىپ جانلىقلار،
قۇدرەت بىلەن ياشاش، گۈللەش پەسلى ئۇ.
ساڭا ئاشۇ پەسىل كېرەك، نۇر كېرەك،
پەقەت شۇندا مۇمكىن يايراش — كۆن ئېلىش.
خۇش ھىد، سالقىن يوپۇرماقلار ئىچىدە،
بالىلىرىڭنى قىلالايسەن پەرۋەرىش.
ئۇندا نۇرلۇق، كەڭرى ئاسمان سېنىڭكى،
ئۇندا گۈللەر سېنىڭ گۈلۈڭ، گىيايىڭ.
ئۇندا كۈلۈپ كۈيلەپ تۇرغان ئۆلكىلەر،
سېنىڭ پەرۋاز ئەيلىگۈچى دۇنيايىڭ.
يېرىلغۇدەك بولۇپ بەخت ـ شادلىقتىن،
ئۇندا سۈزۈك ھاۋالاردا ئۇچىسەن.
قانات قېقىپ ئۆتۈپ ئورمان ئۈستىدىن،
ياشناپ تۇرغان ۋادىلارنى قۇچىسەن.
كۆمۈش تاڭدا قونۇپ ئېلىپ گۈللەرگە،
قوشاق توقۇپ، كۈي كۈيلەيسەن خالىساڭ.
ئاخشاملىرى كۆرۈپ گۈزەل چۆشلەرنى،

شاخلار ئارا ئۈگىدەيسەن خالىساڭ.
سەن ئەركىنسەن ! ئۇچامسەن، يە قونامسەن،
سېنىڭ ئىشىڭ، ئىختىيارىڭ ئۆزەڭدە.
تەقدىرىڭنى تاپشۇرىسەن باھارغا،
خۇش كۈنلىرىڭ ۋە قارارىڭ ئۆزۈڭدە.
ئۇچقىن قۇشۇم، باھارىڭغا بېرىپ يەت،
ساڭا ھايات بېغىشلايدۇ بۇ ئۇچۇش.
ئۇچقىن، سوغۇق، زۇلمەت تۈننى يېرىپ ئۆت،
ئۆز توپىدىن جۇدا بولغان يالغۇز قۇش ! ...

* *

ئۇيۇق يېرىپ باھار تېڭى ئاتقاندا،
تۇرنىلارنىڭ ئۈنى كەلدى ھاۋادىن.
خىيالىمدا شاد دولقۇنلار قوزغالدى،
بۇ كۆڭۈلگە يېقىن، يېڭى سادادىن.

1979 ـ يىل 3 ـ ئاي
كورلا.

ھايات توغرىلىق ناخشا

كۆرىنەر چوققىلارنىڭ رومالىدەك،
كۆك ئاسمان بوشلۇقىدا شالاڭ بۇلۇت.
كۈن پېتىپ كەتكەن يىراق جىلغىلارغا،
شولىسى گوياكى قان، گوياكى ئوت...
قارا تاغ — يانپاشلىغان قېرى جەڭچى،
يۈزىدە تىلىم - تىلىم قىلىچ ئىزى.
ئېتىكى ھايات قايناق قەدىم ماكان،
ياشايدۇ ئۇنىڭ سانسىز ئوغۇل - قىزى.
ئۇ ئارام بىلەن تىنىپ ئالغان نەپەس،
كېلىدۇ گۈركىرىگەن شامال بولۇپ.
بۇ ئانا شامااللاردىن ئالار بەھرى،
گۈزەل يۇرت، باغۇ - بوستان نۇرغا تولۇپ.
گۈركىرەپ كەلگەن شۇنداق بۇ شامااللار،
ئەجداتتىن ئەۋلادلارغا باغلاپ رىشتە.

شامااللار قوزغىغاندا يېشىل دۇنيا —
بولىدۇ دېڭىز كەبى تەۋرىنىشتە.
تىنىمسىز تەۋرىنىدۇ شامال بىلەن،
سۆگەتلەر تاشلاپ جۇلا، ئېچىپ كۆكرەك.
تەۋرىنەر رەڭمۇ رەڭلىك ئېكىنزارلار،
تەۋرىنەر يېتىم جىگدە، تەنھا تېرەك.
كۆتۈرۈپ سىۋىتىنى، يالاڭ ئاياغ،
قىرلاردىن ئوت ئالىدۇ دېھقان قىزى.
كۆينىكى يەلپۈنىدۇ شامال بىلەن،
شۇ پەيتتە بىسەرەمجان ئۇنىڭ كۆزى.
بىر يىگىت چىقىپ كەلدى ناخشا ئېيتىپ،
شىمى كۆك، كۆينىكى ئاق، بۆكىمۇ ئاق.
يېگىدىن بىر تەۋرىنىش قىلدى ھاسىل،
نەسىلدىن - نەسىللەرگە قالغان بۇلاق.
تۈگۈنچەك سۇندى قىزغا، بىلەلمىدىم
سۇنغىنى ناۋاتمىكىن ياكى ئۆرۈك؟
لېكىن بۇ ۋىسال پەيتى بولماي ئۇزاق،
ئايرىلدى، سۆزلىشەلمەي قالدى تۈزۈك.
كۆرۈندى ئاق رومالىق بىر توپ ئايال،

www.uyghurkitap.com

قىز ـ يىگىت مۇھىم بىلدى ئىھتىياتنى .
ۋىچىرلاپ قالدى شۇدەم قارلىغاچلار ،
نامايان قىلىپ يەنە بۇ ھاياتنى .
تەۋرىنىپ تۇرغان تالدا پىر ـ پىر ئۇچۇپ ،
بالىسى ئانىسىدىن ئوزۇق ئالدى .
ئانىسى چاقماق كەبى شۇڭغۇدى ـ دە ،
ئالدىراپ يەنە يىراق كېتىپ قالدى .
كوچىدا ئولتۇرىدۇ قېرى موماي ،
قۇرىغان ھېلىلىدەك بولۇپ بۇ ئان .
ئىشتانسىز بۇدرۇق ـ بۇدرۇق ئوغۇلچاقلار ،
ئوينايدۇ ئەتراپىدا سېلىپ چۇقان .
يىقىتىپ بىر ـ بىرىنى يىغلىشىدۇ ،
ۋە يەنە ئىناق بولۇپ قالار دەرھال .
نېمىنى ئويلايدىكىن ئاق چاچ موما ،
ئولتۇرار سۈكۈت بىلەن سۈرۈپ خىيال .
پىلدىرلاپ قالغان نۇرسىز كۆزى ئۇنىڭ ،
خاتىرجەم ، ئارام بىلەن باقار يەرگە .
ئۇ باققان سەدەپ رەڭلىك سېغىز تۇپراق ،
قەدىمدىن ھايات بېرىپ كەلدى ئەلگە .

شۇ ئاددىي ، لېكىن بەكمۇ ئۇلۇغ تۇپراق ،
كۆكلىرۈپ ، بوستان بولۇپ كەلدى ھامان .
پەرۋەرىش قىلدى يېڭى تۇغۇلغاننى ،
ئۆلگەنگە ئۆز باغرىدىن بەردى ماكان .
ئەسىرلەر ئۈزۈلمىدى بۇ تۇپراقتا ،
بۆشۈكنىڭ تاقىلدىشى ، ئەللەي ئۈنى .
ئۈزۈلمەي بولۇپ تۇردى يىغا ـ زارە ،
ئاتىلار ۋە ئانىلار ئۆلگەن كۈنى .
بۇ تۇپراق بېقىپ كەلدى ئادەملەرنى ،
توق ۋە ئاچ ، گاھى نامرات ، گاھى ئەلۋەك .
گاھىدا ئاچچىق ئەلەم شىددىتىدە ،
گاھىدا شادلىق بىلەن سوقتى يۈرەك .
ھاياتتىن ئىز قالدۇردى تالاي نەسىل ،
ھاياتلىق چەكلىك بولدى ھەر بىرىدە .
ئۆلمىدى ئۇلۇغ تۇپراق زامان ـ زامان ،
ئۆلمەسلىك قارار تاپقان تەغدىرىدە .
قارا تاغ —— يانپاشلىغان قېرى جەڭچى ،
يۈزىدە تىلىم ـ تىلىم قىلىچ ئىزى .
تۈن كىرىپ ئۇمۇ ئاستا غۇۋالاشتى ،

ئۇيقۇغا چۆكتى سانسىز ئوغۇل ـ قىزى.
قارىيىپ تۇرغان يىراق ئۇپۇقلاردا،
دەممۇ ـ دەم ئالتۇن چاقماق يالتىرايدۇ.
تۈن ئارا ئۇلۇق كەلكۈن ئۈنى كېلەر،
تاغ سۈيى چوڭقۇر سايدا شارقىرايدۇ.
ھاۋ شۇيدۇ ئىتلار يىراق ـ يېقىنلاردا —
ئۇخلىماس تۈننىڭ ئەنسىز قاراۋۇلى.
تۈن ئارا يەنە يورۇق كۈنگە قاراپ،
ئىلگىرلەر ئەگرى ـ توقاي ھايات يولى.
تولۇن ئاي كۆز چاقنىتىپ جىمىرلايدۇ،
ئۇيقۇلۇق تېرەكلەرنىڭ ئارقىسىدا.
يۇرت ئەھلى ئۇخلار كۆرۈپ گۈزەل چۈشلەر،
ئەتكى ئۇيغىنىشنىڭ ھارپىسىدا...

1981 ـ يىل 7 ـ ئاي

ئاتۇش، ئاغۇ

قۇش مىلتىقى كۆتەرگەن بالا...

— قۇشلار بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن!

ھاياتلىق شادلىقى يامرىغان مەۋسۇم،
قۇشلارنى باغرىغا چىللىدى دالا.
ۋە لېكىن ئۇلارغا سالدى ۋەھىمە،
قۇش ئاتار يەل مىلتىق كۆتەرگەن بالا.
بىمالال ئايلىنىپ ئۆكتەم، يۈگەنسىز،
قۇشلارنى قىردى ئۇ كېزىپ مەلىدە.
ئۇنىڭ بۇ قىلمىشى قوزغىدى غەزەپ،
ئاقكۆڭۈل، پاك يۈرەك ئىنسان ئەھلىدە.
ئاگاكار قىلمىدى تەنبىھ، ئەيىپلەش،
ھەممىنى رەت قىلدى قوپال، زوراۋان.
باغلارغا، قوراغا باستۇرۇپ كىرىپ،
قۇشلارنى ئۆلتۈردى، تۆكتى قىزىل قان.
ئاشۇ قۇش مىلتىقى كۆتەرگەن بالا،
گۇناھسىز قۇشلارغا بولدى بىر بالا!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىر كۈنى ئۇۋۇ ئىزلەپ بىزنىڭ قوراغا
تاچاۋۇز ئەيلىدى بۇ ياش زوراۋان.
دۇنيادىن مۈك تۆكۈپ بىر غېرىپ كاككۇك
سۇۋادان شېخىدا سايرايتتى پىنهان.
كاككۇكقا ئوق ئۈزدى قۇش مىلتىقىدىن،
ئۇ بالا مۆكۈنۈپ ئېلىپ شۇ هامان.
كۆكلەمنىڭ بۇ دىلكەش، قەدىم ئەلچىسى —
پالاقلاپ چۈشتى - دە، بەردى دەرهال جان:
ئۇ ئۆلدى جىنايى بىر شۇم ئوق بىلەن،
دۇنيادا سەرگەردان قالدى قىساسى.
ئۇ ئۆلدى ۋەھشىلىك ۋە زورلۇق بىلەن،
هاياتتىن مەڭگۈلۈك ئۆچتى ئىداسى.
قانچىلىك تۇيغۇلار بار ئىدى ئۇنىڭ —
ئىنسانغا خەيرىخاھ شۇ ساداسىدا.
هايات ۋە دۇنيادىن بېرەتتى دېرەك
يىراقتىن ئاڭلىنىپ كەلگەن شۇ سادا.
بۇ سادا لىق تولۇپ ياش كۆڭۈللەرگە،
قوزغايتتى تەلپۈنۈش ۋە جۇشقۇن ئارزۇ.
بۇ سادا دولقۇنلۇق دىل دېڭىزىدا

قوزغايتتى هاياجان، شادلىق ۋە قايغۇ.
بۇ سادا يۈرەكتە پەيدا قىلاتتى،
خىيالنىڭ كۆپ راۋان ئېقىنلىرىنى.
ئۇ كىمگە ئەسلىتىپ ئۆتمىگەن دەيسىز،
يۇرتىنى، تۇغقان ۋە يېقىنلىرىنى.
قىرلار ئاڭلاپ بۇ تونۇش سادانى،
يوقاتقان ئۆمرىنى ئالغان يادىغا.
كۆز يېشى ئارىلاش كۈلۈمسىرەشكەن،
ئالتۇندەك ياشلىقى كېلىپ ئالدىغا...
پاناهسىز ۋە يۇمران قۇشنىڭ ئۆلۈمى
تۇتاشقان ئوت بولۇپ ئۆرتىدى دىلنى.
مەن چىداپ تۇرالماي چىقتىم ئېتىلىپ،
نەق مەيدان ئۈستىدە تۇتتۇم قاتىلنى.
ئېتىلىپ بوراندەك بىر غەزەپ بىلەن،
پاچاقلاپ تاشلىدىم شۇم مىلتىقىنى.
تۇيۇقسىز هۇجۇمدىن قالدى ئۇ تېنەپ،
قازاندەك قايىندىم ۋە سۆكتۈم ئۇنى:
— سەن ئىنسان دوستىنى ئەيلىدىڭ هالاك،
قىلمىشىڭ نەپرەتلىك ۋە مەشئۇم غايەت.

بىلەمسەن ؟ سەن ئۆسكەن تەبىئەت ـــ ئاناڭ ،
سەن ئۇنىڭ ئالدىدا قىلدىڭ جىنايەت !
ئېيتقىنا ! بىلەمسەن سەن گۈزەللىكنى ،
پەقەت قان تۆكۈشمۇ سېنىڭ خىيالىڭ ؟
سەن سوتتىن مۇستەسنا بۇ ئىش تۈپەيلى ،
ۋە لېكىن ئويلاپ باق بولسا ۋىجدانىڭ !
قەدىمىڭ تەككەن جاي سېنىڭ بولامدۇ ،
سېنىڭلا مۈلكۈڭمۇ بۇ يورۇق دۇنيا ؟
ئايىقىڭ ئاستىدا بولامدۇ دائىم ،
دەل ـ دەرەخ ، ئۇچار قۇش ، گۈللەر ۋە گىيا ؟
بىلىپ قوي ، كۆكلۈرۈپ تۇرغان دۇنيادا ،
قۇشلارنىڭ ياشاشقا تولۇق ھەققى بار .
كەڭ زېمىن سەن پەيدا بولۇشتىن بۇرۇن ،
بولغاندۇر ئۇلارغا ۋەتەن ۋە دىيار .
مەقسىدىڭ نېمىدى بۇ قىلمىشىڭدا ،
كۆر سەتمەك بولدۇڭمۇ ياكى باتۇرلۇق ؟
بىلگىنكى ، ئۆلتۈرمەك بىر كىچىك جاننى
ئەل ئارا باتۇرلۇق سانالماس تولۇق .
مەقسىدىڭ ۋە ياكى بىر چىشلەم گۆشمۇ ،

ساڭا گۆش كەممىدى بۇ گۈن دۇنيادا ؟
سەن ئۈچۈن مىليون ـ مىليون تۇياق مال
يۈرمەمدۇ يايلاقتا پادا ۋە پادا ؟
يە كۆڭۈل ئاچماقنى قىلدىڭمۇ ھەۋەس ،
بولامدۇ شۇنداقمۇ قان تۆكەر ئويۇن ؟
نېمىشقا ئويناشتىڭ تىرىك جان بىلەن ،
گېپىمگە سال قۇلاق ، تولغىما بويۇن !
چۈشەنكى ، دۇنيانىڭ تولۇق ئوبرازى
تولمايدۇ يالغۇز سەن ئىنسان بىلەنلا .
بولىدۇ ئۇنىڭدا تاغلار ، دېڭىزلار ،
دەريالار ، ئورمانلار ، چۆللەر ۋە دالا .
قۇشلارنىڭ ساداسى ھاياتقا ھەمرا ،
ئۇلارمۇ ھەۋەسمەن ؛ جۇشقۇن ۋە ئويغاق .
ئۇلارسىز تەسەۋۋۇر قىلىنىسا دۇنيا ،
بولاتتى قانچىلىك غېرىپ ۋە سوغاق .
ئانىلار بالىنى ئويغاتقىنىدەك ،
زېمىننى ئويقۇدىن ئويغىتار شامال .
چۆللەردە يۈز بەرگەن قۇم كۆچكىنىدەك ،
دەريانىڭ مۇزلىرى قوزغىلار دەرھال .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

سادىسى ياڭرايدۇ گۈلدۈرمامىنىڭ،
كۆڭۈللۈك يامغۇرلار ياغار شارقىراپ.
تاغلار كۆلەڭگۈسىدەك سىلجىپ بۇلۇتلار
ئۆتۈشەر دۇنيانى يۇيۇپ ۋە تاراپ.
خىلمۇ - خىل قۇشلارنىڭ شاد چۇقانىدا،
سەن ھازىر ئۆلتۈرگەن كاككۇك ئۈنى بار.
كاككۇكلار كېلىدۇ دېڭىزلار ھالقىپ،
تۇغۇلغان يۇرتىنى قىلىپ ئىختىيار.
بۇ باھار ئوبرازى! بىلەمسەن نادان،
باھارلار بولغانمۇ قۇش ۋە گىياسىز؟
سەن قىرىپ ئۆلىسەن، ئۇلار قالىدۇ،
ھاياتلىق بولمايدۇ ھەرگىز ئۇلارسىز!...
مەن راسا قايىندىم، ئۇ ياش گۇناھكار،
چۈشەندى ياكى ياق، بۇسى دەرگۇمان.
بۇ ۋەقە پۈتۈلدى بىر شېئىر بولۇپ،
شېئىرىمنى چۈشىنەر بەلكى كىتابخان!...

1983 - يىل 6 - ئاي
ئۈرۈمچى

غەيرەتتە، ھەرىكەتتە ھاياتنىڭ سىرى ...

يوقلۇققا يۈزلەنگەن چاغدا تولۇن ئاي،
كۈنساناپ كىچىكلەپ بولىدۇ ھىلال.
يېڭى ئاي كۆرۈنەر ھىلال شەكلىدە،
كونا ئاي سارغىيىپ تاپقاندا زاۋال.
ھىلال ئاي —
ئەي، تۈنىنىڭ كونا ئەلچىسى،
ئاق شولا تۆكسەن چاقناپ زىننەتتە.
يۇلتۇزلار ئىچىدە سېنىڭ ماكانىڭ،
نامايان بولىسەن پەقەت زۇلمەتتە.
ئاق شولاڭ ئۇيقۇدا ياتقان دۇنيانى
ئورايدۇ تۈنلىرى ئاپئاق كېپەندەك.
كەڭ زېمىن مىسالى ھازىندار ئانا،
كۆرۈنەر ماتەملىك لىباس كىيگەندەك،
زۇلمەت تۈن —

ئۇمۇمى ئۇيقۇنىڭ ۋاقتى،
تۈلكىلەر ئوۋ ئوۋلاپ چىقىدۇ تۈنى.
تىمىسقاپ يۈرىدۇ ئويغاق ئوغرىلار،
ئۇيقۇلۇق ئۆيلەرنى بۇلايدۇ ئۇلار،
ئۆلۈك قەۋرىستانلاردىن،
خارابىلەردىن،
ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ ھۇقۇشنىڭ ئۈنى......
يۇلتۇزلار ئىچىدە سېنىڭ ماكانىڭ،
سانىڭمۇ بەك ئېنىق — پەقەت بىر تاللا.
لېكىن كەڭ كۆللەردە
ۋە ئېقىنلاردا،
ئەكسىڭدىن تۇغۇلار سانسىز ھىلاللار،
ماكانلاپ ئالىسەن بولۇپ مۇقەددەس،
تۇمانلار قاپلىغان كۆكۈل كۆلىدە.
ياشانغان گۇدەكلەر ئىززەتلەر سېنى،
ئورنۇڭ بار قەلبىنىڭ سەبىي تۆرىدە.
مەنمۇ ھەم بىر زامان خۇش كۆرگەن سېنى،
گۇدەكلىك چاغلىرىم... قاراپ ئىززەتلىك.

بەزلىگەن ئانامنىڭ ئەللىيى كەبى،
خىياللار قوزغىغان ئىندىك ھىممەتلىك.
مەن كۈيچى،
گۈزەللىك ئىزلىمەك كەسپىم،
گۈزەللىك ئىزلەيمەن
قوشىقىم ئۈچۈن،
بەزەن كېچىلەردىن، بەزەن كۈندۈزدىن.
تۇغۇلۇپ تۇرىدۇ شېئىرلار مەندە،
بەزىدە سەندىنمۇ، بەزەن يۇلتۇزدىن.
سەن جىلۋە قىلغاندىڭ تەسەۋۋۇرۇمدا،
يېشىل سوۋادانلار ئىچىدە چاقناپ.
شۇنداق چاغ، ئارزۇدەك گۈزەل كۆرۈنىش
كېتەتتى قەلبىمدە روشەن چاراقلاپ.
لېكىن بۇ ئارزۇنىڭ ئالتۇن جىلۋىسى،
ئۆمرۈمدە ماڭا ھېچ بولمىدى نېسىپ.
بەرمىدى سۈرىتىنىڭ مۇنداق گۈزەللىك،
شېئىرلار يازمىدىم مارجاندەك تىزىپ.
سېنىڭدىن ئالغىنىم بولدى مىسكىنلىك،

غازاڭدەك ئېتىرىلگەن ئاجىز بىر تۇيغۇ.
رەنجىسەم، كۆڭلۈمگە بەردىڭ تەسەللى،
ۋە ئويغاق كۆزۈمگە ئەۋەتتىڭ ئۇيقۇ.
بەرگىنىڭ پەقەت شۇ!
سوۋىدىم سەندىن،
تۇرمايدۇ ھېسلىرىم قايناپ ۋە تېشىپ..
ئۇتۇمنى ئۆچۈردۈڭ مۇزدەك يالتىراپ،
تارتتىم مەن ئازار،
بولدۇم كۆپ بىزار،
چۈنكى سەن ھەددىڭدىن كەتتىڭ بەك ئېشىپ.
سەن ئاسمان گۈمبىزىدە ئېدىڭ پىر تاللا،
كۆپەيدىڭ توساتتىن بولۇپ ساناقسىز.
كۆڭۈل زۇلمىتىنى ئالدى سېنىڭدىن،
غەپلەتكە يۆرلىنىپ سانسىز ئوغۇل - قىز..
چارچىغان ھېسلىرىم قىلدىمۇ جىلۋە؟
ۋە ياكى كۆز گىنىتىم ئەمەسمۇ خاتا؟
سەن زۇلمەت قوينىدىن كۆچۈپ يورۇققا،
ئەتراپنى قاپلىدىڭ كۈندۈزى ھەتتا.

بۇ قانداق غەلىتە، ئەجەپ ھادىسە؟
كۈندۈزى بىز قاچان سېنى ئۇچراتقان؟
كىملەر ئۇ سېنىڭدىن تىلىگەن مەدەت،
كىملەر ئۇ قەستەنگە سېنى قۇتراتقان؟
يېگىنچە مۇددىئا بولدىمۇ ساڭا،
— كۈندۈزى ئەللەيلەش،
يەنە ئۇخلىتىش؟
ئۇيقۇ دورىسىدەك ئاستا زەھەرلەپ،
ئادەمنى تەدرىجي زەخمىناك ئېتىش؟..
يەتمەمدۇ تۈنلىرى ئۇخلاتقانلىرىڭ،
ئۇيقۇدا قويغۇنۇڭ ئەسىر - ئەسىرلەپ؟
كەتكەنلەر ئازمىدى نادامەت بىلەن،
ئۇيقۇدىن ئۆلۈمگە قاراپ بىر - بىرلەپ؟
سەن كۆرۈن
ئۆز ئورنۇڭ ۋە ۋاقتىڭ بىلەن،
كۈندۈزى كۆرىنىپ قىلما بىزنى لال.
تېگىر قاپ قالمامدۇ ئىنسان باللىرى،
كېچىسى قۇياش چىقسا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كۈندۈزى ھىلال ؟
ھەسەلنى كۆپ يېسە تېتىيدۇ ئەمەن ،
بۇ سۆزنى باپ ئېيتقان بوۋىلار راسا .
سەن چوڭسەن ،
مەن كىچىك ،
ئەمەستۇر ئىشىم ،
مەيلى سەن زاۋال تاپ ۋە مەيلى ياشا .
لېكىن بىل !
كۈندۈزدۇر تىرىكلىك پەيتى ،
غەيرەتتە ،
ھەرىكەتتە
ھاياتنىڭ سىرى .
بىز ئۈچۈن لازىمى — ئويغاقلىق ، ئەقىل ،
يۇرۇقلۇق ۋە ھايات ئىلكىدە بولسۇن ،
سۆيۈملۈك ئەۋلادنىڭ يېڭى تەقدىرى !...

1983 - يىل 9 - ئاي
ئۈرۈمچى

سەن - بۈركۈت ئۇۋىسى ،
سەن - ئالتۇن بۆشۈك ...

— بۇ شېئىرىمنى ئانا مەكتىپىم — ئاتۇش
1 - ئوتتۇرا مەكتەپكە بېغىشلايمەن .

نېمىشقا كۆزۈمگە ئىسسىق ياش كەلدى ،
نېمىشقا جىسمىمدا دولقۇن ئۇردى قان ؟
گويا گۈلدۈرماما
گۈلدۈرلىگەندەك ،
زېمىننى تىترەتكەن كەبى چاقماقلار ،
نېمىشقا چاقماقنىڭ ئالتۇن ئوتىدەك ،
قەلبىمنى زىل - زىلىگە سالدى ھاياجان ؟
بۇ ئەجەب ئەمەس ،
ئالدىراپ يۈرگەندە ئۆز ئىشىم بىلەن ،
ئەۋەتكەن خېتىڭنى ئالدىم تاپشۇرۇپ ،

ئەي، ئانا مەكتىپىم، ئەزىز جانىجان...

*

ئۆتۈپتۇ ئوتتۇز يىل،
ھەش - پەش دېگۈچە،
سەن يورۇق دۇنيادا تىكلىنگەنگە قەدەر،
ئۇنتۇپ قالمىدىم مەن سېنى پەقەت.
ئۆتتى ئوتتۇز يىل،
ئۆتتى ئۇ دەريادەك دولقۇنلۇق يىللار،
تارىخقا مۇناسىپ بولغان بىر زامان.
قانداقچە ئۆزگەرسۇن مەيلى تەقدىرىم،
مەكتىپىم، سەن مېنىڭ ئېسىمدە ھامان!

ئېسىمدە تۇرىدۇ تۈنۈگۈنكىدەك،
مېھرىبان قوينۇڭدا ئۆتكەن ئۇ يىللار...
بىز يېڭى بىخلانغان سەندە نوتىدەك،
ئىدۇق كۆپ گۆدەك،
بىلىمگە، ساۋاتقا بولغاندۇق تەشنا،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئوقۇغان سەندە،
بالىلىق دەۋرىمىزنىڭ ئەڭ يۇمران چېچىكى —
ئالتۇن چېغىمىز،
ئۇ چاغلار دولقۇنلۇق تەغدىرىمىزگە
بوراندەك باستۇرۇپ كەلمىگەن تېخى،
ئەجدىھا ئاغزىدىن پۇر كەلگەن ئوتتەك
زېمىننى قاپلىغان ئوتلۇق ئۇپقۇنلار.

ئېسىمدە،
ئىقبالغا بولغان ئىنتىلىش،
ئارزۇ ۋە ئۈمىدلەر، گۈزەل تۇيغۇلار.
ئۇ جۇشقۇن تۇيغۇلار ئىدى كۆپ يۈكسەك،
ئانا يۇرتىمىزنىڭ توپىسى بىلەن،
ئۆزىمىز بىر - بىرلەپ قويغانىدۇق كېسەك،
ئېسىمدە ئازادە سىنىپلىرىمىز،
سايلىقتا يېڭىدىن سېلىنغان ئۆيلار.
سىر پۇراپ تۇراتتى يېڭى پارتىدىن،
دوسكىغا تىكىلگەن چاقنىغان كۆزلەر،
ھەر جۈپ كۆز مىسالى ئۈمىد يۇلتۇزى.

سائەتلەر كەينىدىن ئۆتۈپ سائەتلەر،
يېڭى دەرس بولاتتى ھەر بىر كۈندۈزى،
يەتىلا سىنىپقا جەم بولار ئىدۇق،
كۈمۈشرەڭ يۇلتۇزلار چاقنىغان ئاخشام.
ئېسىمدە تۇرىدۇ،
ئۇ چاغلار تېخى،
كەچلىك مۇزاكىرىدە ۋە ياتاقلاردا،
لامپىلار ياقاتتۇق، ياندۇراتتۇق شام.
ماتا چاپانلاردا قىزىل گالىستۇك،
مەش دەسسەپ ئۆتەتتۇق،
ناخشىمىز ياڭراق.
ئاھ، ئۇ چاغ،
باھاردەك بىر مەزگىل ئىدى،
يېڭىدىن جانلىنىش ۋە كۆكلەش دەۋرى،
پېپېنگى، توق قىزىل رەڭ ئالغان ئىدى،
مەرىپەت ئەۋلادى كۆتۈرگەن بايراق.

ئېسىمدە ھۆرمەتلىك ئۇستازلىرىمىز —
مىللەتنىڭ ئەڭ ئىلغار، ئويغاق ئەۋلادى.

ئۇلارنىڭ ئاپتاپتەك ئىللىق چىرايى،
مېنىڭ كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ زادى.
ھە، ئۇلار،
ئوزۇقلۇق ۋە ئاپتاپ بولۇپ،
ھەر بىر تال نوتىغا بېغىشلايتتى جان.
ھە، ئۇلار،
تەلەپچان، قاتتىق قول ئىدى،
ۋە لېكىن ئاتىدەك غەمخور، مېھرىبان.
ئۇلارنىڭ ھاياتىي تەغدىرى كېيىن،
خەلقىدىن بولمىدى ھەرگىز باشقىچە.
مېھنىتى زور بولدى ۋە ئەجرى شانلىق،
دەرتىنىمۇ تارتىشتى يېتىپ ئاشقىچە.
ئۇچرىشىپ قالغاندا بىز ساۋاقداشلار،
ئۇلارنى سۆزلىشىپ قالىمىز پات - پات ...
بىز دەيمىز:
ئۇلارنىڭ ئۆلمەس ئاۋازى
ئەسىرلەپ - ئەسىرلەپ بېرىدۇ سادا.
ئۇلارنىڭ مېھنىتى مەڭگۈ قالىدۇ،
تارىخنىڭ ئالتۇن رەڭ قۇرلىرى ئارا!

ئەي، ئانا مەكتىپىم،
ئەي نۇرلۇق چىراغ،
سەن مەشئەل مىسالى ئوت ئېلىپ چاقناپ،
بولدۇڭ يورۇتقۇچى،
ۋە ئىللىتقۇچى،
زېمىستان سوغۇقنى ھەيدىگەن ئاپتاپ،
ھەم قىلدىڭ كۆڭۈلنى زۇلمەتتىن يىراق.
ئاھ، كۆڭۈل زۇلمىتى!
ئەجەللىك زۇلمەت...
خەلقىم ئاز تارتمىغان ئۇنىڭ دەردىنى.
زامانىنىڭ ھاياتىي چۈشەنچىلىرى:
بىرلىك ۋە ئىتتىپاق،
ۋەتەن ۋە مىللەت،
ئويغىنىش، ئىلغارلىق، پەن - مەدەنىيەت،
ئەسىرلەپ - ئەسىرلەپ يات بولدى بىزگە
زۇلمەتنىڭ ئىلكىدە قويدۇق ھەممىنى.
ئەي ئانا مەكتىپىم،
ئەي، ئىللىق ئۇۋام،

مىسالى سەن بۈر كۆت ئۇۋىسى بولدۇڭ،
بۈر كۈتلەر ماكانى بولغان شۇ يۇرتتا.
سەندە ئۇچۇم بولدى سانسىز شۇڭقارلار،
ئۇلار زنىڭ پەرۋازدا ئۇرغان قاناتى،
ئاسمانغا گۈلخانىنىڭ رەڭگىنى بېرىپ،
يالتىراپ تۇرىدۇ روشەن ئۇپۇقتا.
ئەي، ئانا مەكتىپىم،
ئەي، ئالتۇن بۆشۈك،
ئانامنىڭ ھىندى بار ئانا بۆشۈگۈم،
دۇنياغا تۆرەلدىم قايتا كۆز ئېچىپ،
يېڭىچە ئاڭ تاپتىم ۋە ئالدىم بىلىم.
ئەرزىيدۇ تەبرىكلەپ قىلساڭ تەنتەنە.
ۋەتەننىڭ، مىللەتنىڭ ئۈمىدى سەندە،
چىراغ بول،
ئۇۋا بول،
بۆشۈك بول يەنە!
چوڭايسۇن كۆز ئېچىپ يەنە باغرىڭدا
بۇ قەدىم خەلقىنىڭ ئوغۇل ۋە قىزى.
بارغانچە چوڭىيىپ كەتمىسۇن بېسىپ،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئوتتۇرا ئەسىرنىڭ يېڭى گۇمبىزى.
ئەۋلادنى ئاسرىغىن،
بولغىن باشپانا!
هە، ئۇلار يەنە،
خۇراپات ئىلكىدە قالمىسۇن نادان.
نادانلىق ئۆلۈمدىن بىردۇ دېرەك،
بىز ئۈچۈن ئىلىم ۋە ھاياتلىق كېرەك،
بۇ گۈنكى دۇنيادا
پەقەت بىردىن بىر —
سېنىڭ مەرپەتلىك ئىللىق باغرىڭلا
ئىز باسقان نەسلگە بېرەلەيدۇ جان!...

* *

سەن – بۇر كۈت ئۇۋىسى،
سەن – ئالتۇن بۆشۈك!...

1983 – يىل 10 – ئاي
ئۈرۈمچى.

قۇياشتىن ــ قۇياشقا...

مەن سېنى قۇتلايمەن ئەي ئانا خەلق،
تاتارغان يۈزۈڭگە يۇگرەپ قالدى قان.
ئانىسى ساقايسا ئۇزاق كېسەلدىن،
شادلانماس گۈدەكنەك قايسى بىر ئوغلان؟
ئەقىلنىڭ قۇياشى ئىللىتتى سېنى،
ماغدۇر سىز جىسمىڭغا بەردى قايتا جان.
قامەتلىك قەددىڭنى تىكلەپ زېمىندە،
يۈزلەندىڭ ئۆتىڭغا سەن ــــ ئۇلۇغ ئىنسان.

تەلپۈندۈڭ كەڭ ئېچىپ قۇچاقلىرىڭنى،
ۋە سالدىڭ بوراندەك قۇدرەتلىك چۇقان:
ئەي قۇياش، بىز ئۇزاق ئىزلىدۇق سېنى،
تەمتىرەپ، يىقىلىپ يۈرۈپ كۆپ زامان.
سېرىقتال كۆلەڭدە ئىزلىدۇق سېنى،

قەھرىتان تۈنلەردە ئىزلىدۇق سېنى،
يېتىلگەن بوۋاقتەك تۇغۇلدۇڭ مانا،
ھاياتلىق يولىغا نۇر چاچتىڭ بۇ ئان ! ...

بۇ مېنىڭ خىيالچان قاراشلىرىمدا،
شۇڭقارغا ئايلاندىڭ، پەيدا بولدى پەر.
يېتىلدى جىسمىڭدا غايەت چوڭ قانات،
يېيىلدى تاغلاردىن تاغلارغا قەدەر.
بۇ قانات تەۋرەندى قۇياش ئاستىدا،
قۇياش ۋە قاناتتىن پۈتتى بىر ئەسەر.
قاناتنىڭ ئۇلۇغۋار تەۋرىنىشىدە،
ھاياتلىق ئويغاندى، ياشناپ كەتتى يەر ...

چاقماقتەك يالت قىلىپ ئۆتتى ئالدىمدىن،
قۇياش ۋە ئىنساننىڭ تەقدىرداشلىقى ...
تەبىئەت قۇياشى ئاستىدا ئۆتكەن،
ئىنساننىڭ ئۇزاقتا قالغان ياشلىقى.
ئاياغان قۇياشنىڭ نېمەتلىرىگە،

ئۇ زامان تەبىئەت ئىدى كۆپ سېخى.
تەبيارنى يېيىشكە ئۆگەنگەن ئىنسان،
ئورماندا، ئۆڭكۈردە ياشىغان چېغى ...

ئىنسانلار كۆپەيدى، نېمەت ئازايدى،
قۇتقۇزدى ئىنسانني يۇقنى بار قىلىش.
ئۇ ئۆزى ياراتتى، تاپقۇزدى كامال،
مېھنەتكە، ئەقىلگە بولغان ئىنتىلىش.
ئۆزىنىڭ قوياشىنى ياراتتى ئىنسان،
بۇ قۇياش ئۇلغىيىپ باردى يازۇ ـ قىش.
ئۇ ــــ ئەقىل قۇياشى ئىدى چاقنىغان،
نۇر ئالدى ئۇنىڭدىن ھايات ۋە چېلىش ...

ئۇ تارتتى ئىنساننىڭ كارۋانلىرىنى،
ئۇ كىمدە كۆپ بولدى، شۇ تاپتى روناق.
بۇ دۇنيا ئەقىلنىڭ دۇنياسى بولدى،
ئەقىلدىن تۆرەلدى غەيرەت، ئىشتىياق.
ئەقىلنىڭ ئىلكىگە ئۆتتى تامامەن،

ئۇيغۇر كىتاب تورىكىتى
www.uyghurkitap.com

ياشىماق، گۈللىنەك ياكى يوقالماق.
مانا سەن شۇ قۇياش نۇرى ئالدىدا،
تۇرىسەن شادلىنىپ، يېيىپ كەڭ قۇچاق...

* *

ئەي خەلقىم، قەلبىمدىن قۇتلايمەن سېنى،
بۇ ئەقىل قۇياشى يار بولسۇن ساڭا.
قاناتىڭ پېيىلدى، ئەيلىگىن پەرۋاز،
بۇ زېمىن، بۇ دۇنيا يار بولسۇن ساڭا!...

1983 - يىل 11 - ئاي
ئۈرۈمچى.

ئاق يېغىن، كەلكۈن ۋە ئۈمىد...

بىلىپ بولماس تەسادىپلار ئىلكىدە،
ئۆزگىرىدۇ ئىنسانلارنىڭ تەغدىرى.
مەندە خىيال ۋە پىكىرلەر قوزغايدۇ،
دۇنيادىكى قىسمەتلەرنىڭ ھەربىرى.
كەچمىشلەرنى كېزىپ چىقار خىيالىم،
مەن ئويلايمەن تارىخنى ۋە ئىنساننى.
ئۇندا ئۈمىد قۇدرىتىنى كۆرىمەن،
ئۈمىد ئالغا يېتەكلەيدۇ ھەر جاننى.
ئۈمىد ئىنسان ھاياتىغا قۇياشتەك
بېغىشلايدۇ گۈزەل ئىلھام، روھ ۋە جان.
ئۈمىدنىڭ زور قۇتقازغۇچى قۇدرىتى،
مېنى ھەيران قالدۇرىدۇ ھەر قاچان.
گۈدەك چېغىم... بازار بولغان بىر كۈنى،
كۈلرەڭ بۇلۇت قاپلىۋالدى ئاسماننى.
كۈز شامىلى ئېلىپ كەلدى ئاق يېغىن،
سوغۇق نەملىك ئوراپ ئالدى ھەرياننى.

ئەنسىز تۇيغۇ ئەزدى سەبى قەلبىمنى،
غەمكىن باقتىم تۇتەك باسقان تاغلارغا.
يامغۇر چۈشەر ئىدى ئاپئاق تور تارتىپ،
كەچكە يېقىن كەلكۈن كەلدى سايلارغا.
ساي بويىدا ئىدى بىزنىڭ ئۆيىمىز،
ئارقىمىزدا ئىدى ئېتىز، كۆك دالا.
ئاساۋ كەلكۈن چوڭقۇر سايدا گۈلدۈرلەپ،
ۋەھىمىدە قويدى بىزنى تۈن ئارا.
تومانلىق تاڭ كەلگەن چاغدا ئاقىرىپ،
يۈگرەپ چىقتىم ئۆيدىن، باقتىم ئۇزاققا.
لايقا كەلكۈن يامراپ ئەزىم دەريادەك
ئۇرۇۋاتتى قىرغاقلاردىن - قىرغاققا.
ساغۇچ سۇلار ئۆر كەشلەيتتى يۈگەنسىز،
ۋە تۇيۇقسىز ... قالدىم شۇنى مەن كۆرۈپ:
بىر توپ ئادەم كەلكۈن ئەۋجى ئىچىدە
قورام تاشتا تۇرار ئىدى شۈمشىيىپ ...
بازاردىن كەچ يانغان بىر توپ يولۇچى
قالغانىدى كەگرى سايىنىڭ ئىچىدە.
ئۇلار مۆلچەر قىلالماپتۇ كەلكۈننى،
تۇتەك باسقان تۈم قاراڭغۇ كېچىدە.

ئۆگزە بويى ئۆر كەشلەيتتى يامان سۇ،
سايمۇ كەگرى، يىراق ئىدى قىرغاقلار.
بولمىغاندا شۇ ئېگىزرەك قورام تاش،
ئۇلار غەرق بولار ئىدى بىراقلا.
ئاللا - چۇقان كۆتۈرۈلدى مەلىدە،
ساي بويىغا نۇرغۇن ئادەم توپلاندى.
ۋارقىراشتى - جارقىراشتى ئادەملەر،
قۇتقۇزماقنىڭ يوللىرىنى ئويلاندى.
ئۇلغايماقتا ئىدى كەلكۈن ئەجەللىك،
قۇتقۇزۇشقا تېپىلمىدى ھېچ ئامال.
بىر توپ ئادەم قورام تاشتا تۇراتتى،
ئۆز ئۆلۈمى قارشىدا بولۇپ لال ...
ئەي بەختسىز ۋە بىچارە ئادەملەر،
ئاچ ۋە زېرىن، ياردەمچىسىز، پاناسىز!...
خۇددى قاسساپ پۇت - قولىنى بوغۇشلاپ
پىچاق سۇرەي دېگەن مالدەك ئامالسىز.
قەھرىمانلار چىقتى تەنھا ئاخىرى،
يامراپ كەلگەن دولقۇنلارغا ئات سالدى.
ئۇلار ئاجىز، كەلكۈن ئىدى يالماۋۇز،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يالماپ كەتتى... ئۇ ئوغلانلار يوقالدى !
غايىپ بولغان يازغا هازا تۇتقاندەك ،
ئاق يېغىنمۇ توختىمىدى ھەپتىلەپ .
ئاسمان كەبى ياش تۆكەتتى ئادەملەر ،
بۇ نىجاتسىز قىرغاقلاردا تەمتىرەپ .
ئالغانىدى قورام تاشنى قالغانلار ،
ئاغامچىدا بىر - بىرىنى چىڭ باغلاپ .
ئولتۇراتتى بىر توپ بولۇپ كەپتەردەك ،
ئاياللىرى باللىرىنى قۇچاقلاپ...
يېغىن توختاپ ، تاشقان سىرىق ئاپەتمۇ
قەدىم سايدا ئېقىپ ئۆتتى ئاخىرى .
بىز خالايىق قېتىق ۋە نان كۆتۈرۈپ
يۈگرەپ كىردۇق يول ئېچىلغان ساي سىرى .
بىز كۆردۇقكى ، ھايات ئىدى تېخىچە ،
قورام تاشنى پانالانغان توپ ئىنسان .
لايقا سۇنى سۈزۈپ ئىچىپ ، جىگدە يەپ ،
كەلكۈن ئارا ساقلاپ قالغان ئىدى جان .
ئۇلار ئۇزۇق ئالالمىغان ئۇ يەردە ،
ئۆيگە ئالغان بازارلىقنى تەڭ يېگەن .
بىر - بىرىنى ئىشتىرمىگەن كەلكۈنگە ،

چىلك ئۇيۇشقان ئۆملۈكتە دەپ كۈچ دېگەن .
ئېگىز بويلۇق بىر مالچىغا يېپىشتىم ،
قانداق ئامان قالدىڭلار ؟ دەپ مەن سوراپ .
ئۇ ئېيتتىكى ، بۇ سايلاردا ئەي بالام ،
مۇنداق كەلكۈن ئاققانىدى قانچىلاپ .
ئېقىپ ئۆتكەن ئالاي لايقا ئېقىنلار ،
لېكىن باقى بولالمىغان قىلمىشى .
ئۇلار ئېقىپ ئۆتكەن لېكىن ساي قالغان ،
شۇنداق قىلغان ئاي - كۈنلەرنىڭ سىلجىشى .
ئاجىزلىقتا قالغان چاغدا ئىنسانلار ،
كەلمىش كۈندىن ئۈمىد كۈتەر سەۋرچان .
بۈنىڭدىنمۇ يامان كۈندە قالغان بىز ،
ئەمما ئۆلۈپ تۈگىمىگەن ھېچقاچان !...
دېدى مالچى سىلاپ تۇرۇپ بېشىمنى ،
تامچە يېشى ئېقىپ چۈشتى مەگزىمگە .
ئۇنىڭ ئۈمىد توغرىسىدا ئېيتقىنى ،
شۇندىن بېرى ئورناپ قالدى قەلبىمگە ...

1986 - يىل 8 - ئاي
كورلا .

ياشلىق تاشقىنى ...

سەن باھارنىڭ تاشقىنىنى كۆرگەنمۇ ؟
ئۇ چاغ دەريا ئۆز قىنىدا ئاقمايدۇ .
خۇددى شۇنداق، ياشلىقنىڭ جۇشقۇن قان
ئۇرغۇپ ئۇرۇپ تومۇرلارغا پاتمايدۇ .
ياشلىق كۈچى تېپىپ ھامان تېشىغا،
باش باھارنىڭ ئەگىزدەك يامرايدۇ .
ياش ھاياتنىڭ تاشقىن روھىي قۇدرىتى
دولقۇنلايدۇ، ئۇپقۇنلاردا قاينايدۇ .
ئاھ، نېمىلەر بولماس دەيسەن نامايان،
ئۆركەشلىگەن بۇ دولقۇنلار ئەۋجىدە !
يالتىرايدۇ ھاياجانلىق ھەۋەسلەر،
دولقۇنلارنىڭ تاڭ نۇرىدەك مەۋجىدە ...
مەن ئۇچراتتىم ئۇزۇن يوللۇق بېكەتتە،

قونالغۇغا چۈشكەن بىر توپ ياشلارنى .
ئۇلار سورۇن تۈزگەن ئىدى ئۇسسۇلغا،
چېلىپ داسنى، تەڭكەش قىلىپ تاشلارنى .
ئىككى يىگىت ئوتتۇرىدا ئوينايتتى،
ئېگىز بويلۇق كەلگەن قاۋۇل ئىككى ياش .
قوڭۇر رەڭدە ئىدى كۆزى، چاچلىرى،
يوغان كۆزلۈك، قىرلىق بۇرۇن، قويۇق قاش .
ھەرىكەتلىرى ئىدى ئويناق رىتىملىق،
شەكىللىرى ئەركىن، راۋان ۋە سەبى .
ئاياغلىرى يەر تېپەتتى بەزىدە،
قۇترىغاندەك ياۋايى ۋە ئەسەبىي .
توسۇن تايدەك تېپچەكلەيتتى، سەكرەيتتى،
قول - پۇتلىرى ماس ھەرىكەتتە بولۇپ تېز .
ئايلىناتتى، پىرقىرايتتى ياز كۈنى —
چۆلدە قويۇن قوزغالغاندەك تويۇقسىز .
پىرقىرىتىپ قويدى مېنىڭ بېشىمنى،
بىر رەت ئۇلار بەكمۇ ئۇزۇن پىرقىراپ .
كۆز ئالدىمدا ھەممە نەرسە ئايلاندى،
قارلىق تاغنى كۆردۈم بىردىن مەن قاراپ .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تاغنىڭ باغرى ئوتلاق ئىدى ياپيېشىل ،
گۈل – چېچەككە تولۇپ كەتكەن ھەممە ياق .
ئۇندا ئوتلاپ يۈرەر ئىدى ئىككى ئات ،
بىرى چىلان تورۇق رەڭلىك ، بىرى ئاق .
بىر توپ كەكلىك يورغۇلۇشۇپ يۈرەتتى ،
خادا تاشنىڭ ئارقىسىدا ، چاتقالدا .
تاش ئالدىدا ئىككى يىگىت تۇراتتى ،
بىر – بىرىگە تىغ تەڭلىگەن ئەھۋالدا .
ئۇلار كىيىپ ئالغانىدى كۆك ساۋۇت
ۋە قالپاقنى ئوخشايدىغان دۇبۇلغا .
يالىڭاچلاپ ئېلىپ ئەگرى قىلىچنى
ئۇزىتىشىپ تۇرار ئىدى ئۇدۇلغا .
تاغ باغرىدا قىلىچۋازلىق قىلاتتى ،
ئېگىز بويلۇق كەلگەن قاۋۇل ئىككى ياش .
قوڭۇر رەڭدە ئىدى كۆزى ، چاچلىرى ،
يوغان كۆزلۈك ، قىرلىق بۇرۇن ، قويۇق قاش .
ئۇلار قىلىچ ئۇرىشاتتى شىددەتلىك ،
ئىزلەپ يۈرگەن رەقىبىنى تاپقاندەك .

ھەرىكەتلىرى چاققانىدى ئۇلارنىڭ ،
ئېتىلاتتى بىر – بىرىگە قاپلاندەك .
تىرەجىشىپ قالسا بەزەن چېكىنىپ ،
پۇرسەت كۈتۈپ قۇۋ تۈلكىدەك پايلايتتى .
ئۇرۇشمۇ ، توسۇشمۇ قىلىچنى
قارىغاندا ، بىر – بىرىدىن قالمايتتى .
يۈز – كۆزلىرى كەتكەن ئىدى قىزىرىپ —
ئوتقاش كەبى ، ياشلىق تاشقان بۇ ئىشتا .
ھەرىكەتلىرى ئۆزگىرەتتى تېز – تېزلا ،
قۇياش نۇرى يۈگۈرگەندەك قىلىچتا .
ئۇلار يەنە تىرەجەشتى ، قىلىچلار —
ئاجرالمىدى قالغان كەبى چاپلىشىپ .
پىرقىراشتى ، يەنە مېنىڭ ئالدىمدا —
ئۇسسۇلچىغا قالدى ئۇلار ئالمىشىپ .
گۈپۈلدەشتىن تىنجىپ قالدى ئاخىرى ،
ئۆلۈك توپا ئۆرلەپ تۇرغان قاقاس يەر .
خۇشال چوقان كۆتۈرۈشتى ئەتراپتا ،
بۇ بېلەتسىز شوخ نومۇرنى كۆرگەنلەر .

قاھ ـ قاھلىشىپ كۈلدى ئىككى ئۇسسۇلچى
ئۆرۈپ قويۇپ بىر ـ بىرىنىڭ دولىغا.
گاڭگىرىغان، تېنەپ قالغان خىيالىم
كەتتى يەنە يېشىل تاغنىڭ بويىغا.
پىرقىراشتا مەن ئايلىنىپ قۇيۇندەك،
يېتىپ باردىم دەريا كېچىپ، تاغ ئاتلاپ.
ئۇلار توختاپ قاپتۇ قانلىق ئويۇندىن،
كۈلۈشەتتى خۇشال ـ خورام قاھ ـ قاھلاپ...
بۇ كۈلكىدىن چۆچۈپ كەتكەن كەكلىكلەر،
ئۇچۇپ كەتتى خادا تاشتىن يىراققا.
چىلان تورۇق كىشنەپ قويۇپ دوستانە،
قاراپ قويدى ئوت يەۋاتقان ئاق ئاتقا...

1986 ـ يىل 8 ـ ئاي
كورلا.

كەپتەرۋاز

تاڭ ئاسمىنى يۇيۇلغاندا يورۇقتا،
ئالتۇن جىبەك چاقنىغاندا ئۇپۇقتا،
كەپتەر توپى ئۇچار كۆكنىڭ قەھرىدە،
يايراپ ـ ياشناپ تاڭنىڭ سۈزۈك بەھرىدە.
ئۇچۇشلىرى ئەركىن شۇنداق ئۇلارنىڭ،
ھۆر مېھمىنى بۇلار گۈزەل نۇرلارنىڭ.
تىنىق كۆكتە ئۇچار ئۇلار قانغىچە،
پەرۋاز قىلار ئەتىگەندىن شامغىچە.
پەرۋازىدا ئۆتەر ئۆيلەر قاتارى،
ئاق تېرەكلەر، مىچىتلەرنىڭ مۇنارى.
مەن كۆرگەنمەن، قانچە ـ قانچە كەپتەرۋاز
شاد بولىدۇ كەپتەرلىرى ئۇچسا ساز.
ئۇچماي قالغان كەپتەرلەرنى قوغلايدۇ،
چالما ئېتىپ، قىقاس سېلىپ تۇۋلايدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىرىكى ئامبىرى

ئۆگزىلەردىن ئۆگزىلەرگە ئاتلايدۇ،
ياخشى ئۇچقان كەپتەرىنى ماختايدۇ.
شۇ ماختاشتا ئايان كۆڭۈل ئىزھارى،
دېمەك، قانار ئۇچۇشلاردا خۇمارى.
مېنىڭ قوشنام — قېرى، كونا كەپتەرۋاز،
كەپتەرۋازنىڭ مۇنداقلىرى بەكمۇ ئاز.
كەپتەرىنى ئۇچارمايدۇ ژۇغزىلاپ،
يۇرسۇن دەيدۇ ھويلىسىدا پورغىلاپ.
چۇشۇرمەيمەن دەيدۇ ئۆزگە قىلتاقتا،
قورقار ئۇچسا كەپتەرلىرى يىراقتا.
كەپتەرلەرگە ئىشەنمەيدۇ ئۇ ئۆزى،
ھويلىسىغا قۇلۇپ سالار كۈندۈزى.
چۈنكى ئۆزى تۇتقان كۆپلەپ ئۇلارنى،
قىلتاق قىلىپ ئۆتكەن ئايۇ - يىللارنى.
شۇڭا تۇتقۇن كەپتەرلەردىن ئەنسىرەپ،
نازارەتنى كۈچەيتىدۇ ھەسسىلەپ.
بىرەر كەپتەر ئۇچماق بولسا ئازراقلا،
قاناتىنى كېسىپ تاشلار بىراقلا.

نەزەر سېلىپ پەي چىقارغان كەپتەرگە.
ئاداشماستىن يېزىپ قويار دەپتەرگە.
شۇڭا يوقاپ كەپتەرلەرنىڭ پەرۋازى،
يىغلىغاندەك بۇقۇلدايدۇ ئاۋازى.
بۇ كەپتەرۋاز توغرىسىدا ئويلىدىم،
ئويلا - ئويلا ئۇندا گۇناھ قويمىدىم...
كەپتەرلەرنىڭ ئۆزى ئىدى گۇناھكار،
كەپتەرۋازنىڭ ھويلىسىدا نېمە بار؟
كىم ئۇلارنى چۈشسۇن دەپتۇ قىلتاقتا،
تۆت تال داننى چېچىپ قويغان تۇزاقتا؟...

1986 ـ يىل 21 ـ ئاي
كورلا.

مەن — نېمە ؟

سەن ئېيتقىنا، مەن ساداقمۇ يا ئوقمۇ ؟
كۆز ئالدىڭدا مەن ئىنسانمۇ يا روھمۇ ؟
مېنى ئۇقماي - بىلمەي تۇرۇپ سۆزلىمە،
بىلەلمەسەن - بىلەلمەسەن — مەن نېمە ؟

I

تاغ يۈكسەلگەن كۆك ئاسماندا تىكلەپ باش،
قۇياش بىلەن سۆھبەت قۇرار خادا تاش.
خادا تاشنىڭ تىك باغرىدا — كاۋاكتا
قىران بۈركۈت سادا بېرىپ ياتماقتا.
ئۇندا ئۇنىڭ ئۇلغايماقتا ھاياتى،
تېخى يۇمران، يېتىلمىگەن قاناتى.
ئۇ ئاسماندا بورانغا ئۈن قاتىدۇ،
تۈمەن ياشلىق بۈركۈت ئۇنى باقىدۇ.
ئۇنى كېلەر، كۆرەلمەيسەن سەن ئۇنى،

ئۇ ئۆسمەكتە كۈتۈپ ئۇچۇش پەيتىنى.
چۈشمەيدۇ ئۇ تۈلكىلەرنىڭ دامىغا،
كۆز تاشلايدۇ خادا تاشتىن ۋادىغا.
ئاتقان ئوقلار قىلالمايدۇ ئۇنى يوق،
خادا تاشقا تېگىپ قايتار ئاتقان ئوق.
تاغ جاراڭلار ئۇ ئۈن بەرگەن شۇ پەيتتە،
قاغا ئاڭلاپ قارىدايدۇ ھەسەتتە.

قەدىم تاغلار — ئۇنىڭ ئۆسەر دۇنياسى،
مەن — ئۇنىڭكى يوقالمىغان ساداسى...

II

قارايغاندا ئاسمان قارا مەخمەلدەك،
زېمىن ھالسىز ئوخلاپ كېتەر كېسەلدەك.
شۇنداق تۈندە مۇبادا يول يۈرسەن،
تىنەپ يۈرگەن غايىپ ئوتنى كۆرىسەن.
يېشىل ئوتلار يۈگرەپ يۈرەر تۇپراقتا،
يالقۇن چېچىپ يېقىندا ۋە يىراقتا.
كۆرىنىدۇ ئالدىڭدا ۋە كەينىڭدە،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

سوغۇق تىترەك پەيدا قىلىپ قەلبىمدە.
چۆگىلەيدۇ بەزەن تېخى قۇيۇندەك،
خۇددى جىنلار تۈندە تۈزگەن ئويۇندەك.
ئۆز - ئۆزىدىن كېتەر تىلسىز دۇئاغا،
قورقۇپ قاراپ بۇ سەرگەردان نۇرلارغا.
قورقما نادان، ئەمەس بۇ جىن ئويۇنى،
تۈندە ئۆتكەن شىۋە قەدرى قۇيۇنى.
بۇ — ئەجدادىڭ سۆڭەكلىرى چاچقان نۇر،
قارا يەرنىڭ ئىسكەنجىدىن قاچقان نۇر.
قەدىم زېمىن سانسىز جاننى كەتتى يەپ،
كۆمۈلمەكتە ئۇلار ئەسىر - ئەسىرلەپ.
دەسسىگەنلا يېرىڭ بۇندا قەۋرىستان،
ئەجداد روھى تېنەپ يۈرەر سەرگەردان.
كۆمۈلۈپمۇ يوقالمىغان سۆڭەكلەر
تۈندە شۇنداق ئوت رەڭگىدە چېچەكلەر.
مەنمۇ شۇنداق يېشىل ئۆتمەن دۇنيادا،
قورقۇپ كەتمە ئۇچراپ قالسام مۇبادا.
دۈچ كەلگەندە مەن چاچراتقان نۇرلارغا،
ئالدىراپلا قول كۆتەرمە دۇئاغا! ...

III

ئاققان دەريا سوغۇق قىشتا توڭلايدۇ،
قاتقان مۇزلار ئۇنى ئوچۇق قويمايدۇ.
قىش ئاسمىنى چېچەكلەيدۇ بىقارار،
يېپىپ كېتەر مۇزنى چۈشكەن قېلىن قار.
چەكسىز زېمىن قار ئاستىدا ئۇخلايدۇ،
قارلىق يەردە شىۋىرغانلار ئوينايدۇ.
ھەممە نەرسە ئۆلۈك كەبى توڭلايدۇ،
دەريانىمۇ پەرق قىلىپ بولمايدۇ.
توڭلاپ ياتار كېپەنلەنگەن دۇنيامۇ،
توڭلاپ ياتار ۋادىلارمۇ، دەريامۇ.
لېكىن دەريا ئاقار مۇزلار ئاستىدا،
بېرىپ بوغۇق گۈلدۈرلىگەن بىرىندا.
ئاڭلانمايدۇ ئوڭاي ئۇنىڭ نىداسى،
قېلىن مۇزلار ئاستىدىكى ساداسى...
ئۇ باھارنىڭ ئاپتىپىنى تاپىدۇ،
ۋە مۇزلارنى قارسىلدىتىپ چاقىدۇ.
بۇلار مۇزلار ئۆلۈك سالغان جىنازا،
ئۇنى دەريا ئېلىپ ماڭار بىر ھازا.

ئېلىپ كېتەر ئۇنى يىراق كۆللەرگە،
ياكى تاشلاپ كېتەر قارا چۆللەرگە.
مەنمۇ دەريا مۇز ئاستىدا كۆرۈنمەس،
سادا بەرگەن بىلىنەر ۋە بىلىنمەس...

IV

قۇملۇق چۆللەر... يورۇق كۈندۈز يوقالغان،
تۈندە تېنەپ يول يۈرىدۇ بىر كارۋان.
قارا زۇلمەت تۈتەكلەشكەن شۇ پەيتتە،
ئۇلار ھالسىز، چۆل باغرىدا كەلمەكتە.
كارۋان بېشى ئۆلگەن يولدا، كارۋانلار —
دەريا كەچكەن، ئاشقان تاغۇ داۋانلار،
ئۇلار يولنى بىلەلمىگەن يورۇقتا،
ۋە كېچىسى تىنەپ قالغان قۇملۇقتا.
سۇ تۈگىگەن، تۆگىلەر ئاچ، يول يىراق،
تۈندە غەمكىن سادا بېرەر قوڭغۇراق.
يولسىز چۆلدە بولۇپ يولنىڭ نىشانى،
كۆرىنىدۇ مالچىلارنىڭ گۈلخانى.

يىراق گۈلخان ئۈمىد بولۇپ چاقنايدۇ،
كارۋان خۇشال قىن - قىنىغا پاتمايدۇ.
سەن ئويلىما، تۈندە ھەممە ئۇخلايدۇ،
دۇنيا ئىشى نېمە بولدى ئۇقمايدۇ.
ئەيغاقكەنغۇ مالچىلارنىڭ ماكانى،
بۆرىلەرنى قاچۇرماقتا گۈلخانى.
روشەن چاقناپ يول كۆرسەتتى كارۋانغا،
تېنەپ يۈرگەن بىر توپ غېرىپ ئىنسانغا..
مەن مالچىلار گۈلخانىنىڭ ئۇچقۇنى،
ئۆچۈرەلمەس مېنى تۈننىڭ ئۇيقۇنى.

*　　*

مېنى ئۇقماي - بىلمەي تۇرۇپ سۆزلىمە،
بىلەلەمسەن - بىلەلمەمسەن - مەن نېمە؟...

1986 - يىل 8 - ئاي

كورلا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نورۇز قوشىقى

قارلار تەپچىپ، كېلىپ قالدى مارت ئېيى،
توڭ ئېرىدى، قاناتلاندى ئىلھامىم.
خاتىرەمگە چۈشتى نورۇز مەرىمى،
ئەقىل تېپىپ، ئويغانغاندا ۋىجدانىم.
يېڭىباشتىن ھايات تاپتى خەلقىمنىڭ —
يوق قىلىنغان، ئۇنتۇلمىغان بايرىمى.
ۋىسال تاپتى قۇچاقلىشىپ بىز بىلەن،
خۇشاللىق ۋە ئەزگۇ ھېسلار قايىنىمى.
مېنىڭ خەلقىم بۇ مەرەمنى ياراتقان،
روناق تېپىپ، تارتقاندا زور كارۋانلار —
— ئاسىيانىڭ كەڭ باغرىغا تارقىلىپ،
ئات ئۈستىدە دەۋران سۈرگەن زامانلار...
ئۇزاق قىشتىن كېيىن كەلسە ئەتىياز،
مارت ئېيىنى يىلنىڭ بېشى دەپ بىلگەن.
تىلەك تىلەپ، ئۈمىد قىلىپ ياخشى يىل،

ھەر باھارنى قۇتلاپ نورۇز ئۆتكۈزگەن.
قەدىم خەلق — بۇ ئويۇنچى، خۇشچاقچاق،
نورۇز كۈنى يامراپ چىققان تاغلارغا.
يۇرتمۇ-يۇرتتىن تەۋرەپ كېلىپ توپلاشقان،
سەيلىگاھلار ۋە مۇقەددەس جايلارغا.
تەڭ بەھرىمەن بولغان نورۇز ئېشىدىن،
مال ئۆلتۈرۈپ، ئېسىپ ئۇندا داشقازان.
دار باغلىغان، ئوغلاق تارتقان، چېلىشقان،
ۋە تېپىشقان كۆڭۈل بەرگەن قىز-ئوغلان.
خۇددى ئوتلاق گۈللىرىدەك ئېچىلىپ،
ئويناپ-كۈلگەن بارچە چوڭ-ئۇششاقلار.
ئۇسسۇل ئويناپ، ناخشا ئېيتقان، ساز چالغان،
ۋە توقۇغان بەكمۇ گۈزەل قوشاقلار.
قۇت تىلىگەن ئۆزىگە ۋە ئۆزگىگە،
ئايان قىلىپ ئالتۇن كەبى قەلبىنى.
دوستلىرى ۋە دۈشمىنىنىڭ ئالدىغا
سېخى بولۇپ يېيىپ قويغان ھەممىنى...
بۇ دۇنياغا تۆرەلگەن ھەر خەلقنىڭ
ئۆز تارىخى ۋە ھاياتى بولىدۇ.

ماڭغان ئىزى يوقالمايدۇ زېمىندىن،
ئانا يېرى ۋە بىساتى بولىدۇ.
ھەممە ئىنسان باللىرىدەك ئۇنىڭمۇ،
بولىدۇ ئۆز ئادەتلىرى ۋە زوۋقى.
مىجەز - خۇلقى، خۇشاللىقى، قايغۇسى،
ياشاش، گۈللەش، ئويناپ - كۈلۈش ھوقۇقى...
ئەمما، يىللار ئېلىپ كەتكەن يوللارنى،
بىچارە ھەم ياۋاشلاشقان ئەھلىمدىن.
كۆپ نەرسىنى تارتىۋالغان زامانلار،
ئۆزى قېرى، ئەقلى گۆدەك خەلقىمدىن...
ئەل بېشىغا مىنىپ ئالغان بىر زامان،
شىنىڭ شىسەي دەپ بىر ساختىپەز ھۆكۈمران.
ئەل ئىشىغا بولغان سەگەك، گۇمانخور،
«خوتۇنى ياش قېرى بايدەك» ئۇ ھامان.
گويا شىرغا مىنىپ قالغان ئوۋچىدەك،
چىڭ يېپىشقان ئەلنىڭ ھەر بىر مويىغا.
يۈگەن سالغان — ئاتقا يۈگەن سالغاندەك،
مەرىمگە، ئۆلۈمگە، تويىغا....
تۆتلا كىشى بىللە بولسا... ئۇ بىلگەن —

خەۋپتە دەپ ئالتۇن يىغىش بەختىنى.
ھۆتمۇ - تۆشۈك — بوران بۇزغان كەپىدەك
قىلىپ قويغان خەلقىمىزنىڭ قەلبىنى...
بۇ خەلقنى ئەيىپلىمەك تەس ماڭا،
تەغدىر شۇنداق تەتۈر كەلسە نە چارە؟
رودىپايلار قىستاڭدا تاسقىلىپ،
بولۇپ قالسا دىۋانىدەك ئاۋارە!
كۈلۈشكىمۇ، يىغلاشقىمۇ جۈرئەتسىز،
يوپۇرماقتەك تىترەپ تۇرغان بىچارە...
تېنەپ يۇرسە چەكسىز يوقلۇق ئىچىدە،
ئۆز ئوقىدىن ئاجرىغاندەك سەييارە.
مېھنەت ئەھلى ھايۋان كەبى خار بولسا،
روھانىلار بولسا ئەزىز، ئەتىۋا؛
مەدەت بېرىپ تەگكەن ھەر بىر قامچىغا،
شۈكرى قىل، دەپ بېرىپ تۇرسا پەتىۋا؛
ماكانلىسا سوپىلار ۋە لالمائىت،
ئالىملارنىڭ، سۇلتانلارنىڭ قەبرىدە؛
مازار ئىزلەپ، ئەمما ئەقىل ئىزلىمەي،
قالسا خەلق خۇراپاتلىق ئەۋجىدە؟

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىلكىمىزدىن ئالتۇندىنمۇ قىممەتلىك —
نەرسىلەرنى ئېلىپ كەتتى ئۇ يىللار.
شۇنداق قىلىپ، ئاتا مىراس نورۇزدىن
جۇدا بولدۇق يىرىم ئەسىر توپ - توغرا!
ئەمما خەلق جۇدا بولغان ھەممىنى،
ئۇنتۇپ قالماي ساقلاپ كەلدى قەلبىدە.
كۆمۈپ قويىدى قات - قېتىغا كۆڭلىنىڭ،
گويا كىتاب ساقلىغاندەك قەبرىدە.
ئۇنۇتمىغاچ — تىرىلدۈردى نورۇزنى،
مانا زامان ئوغلانلىرى شۇڭلاشقا.
پۇرسەت ئالدى، بەلكى ئالدى رۇخسەتمۇ،
مارت ئېيىدا بۇ مەرەمنى ئويناشقا!
بۇ دۇنيانىڭ ئىشى شۇنداق، يارانلار!
ئۇنتۇلمىغان نەرسەڭ ھامان ئۆلمەيدۇ.
خۇددى مىڭ يىل كۈپتا ياتقان ئۇرۇقتەك،
پۇرسەت تاپسا — ئۈنۈپ چىقىپ گۈللەيدۇ...

1987 - يىل 3 - ئاي
ئۈرۈمچى.

ۋارشاۋا

يىراقتىكى شەرق يېرىدىن،
تىنچ ئوكياننىڭ قىرغاقلىرىدىن،
ياۋروپاغا قاراپ يول ئالدۇق،
كۆتۈرۈلۈپ تۈندە ھاۋاغا.
بىز ئۇچتۇق ئۇزاق،
تۈننىڭ چەكسىز كەڭلىكلىرىدە
قۇلاق سېلىپ
گۈلكۈرىگەن بىرلا ساداغا.
ئۇيقۇسىدا كۈلگەن يۇلتۇزلار،
قارا دۇردۇندەك تىترىگەن بوشلۇق
ۋە ئېگىزلىكتە — چەكسىز، قاپقارا.
بىز ئۇچتۇق ئۇزاق؛
تۈندە ئۇچقان يالغۇز قۇش كەبى،
شالاڭ، خىرە بۇلۇتلار ئارا.

ياش چوكاننىڭ تۇنجى تۇغۇتىدەك،

بەكمۇ تەس بولدى ،
بۇ ئۇزاق تۈندە تاڭنىڭ ئاتمىقى .
قىلدى تەشنا ،
قىلدى ئىنتىزار ،
ئۇتلۇق ئۈمىدتەك ئۆزىگە تارتىپ ،
زېمىن يۈزى ، ئاپئاق تاڭ چېغى .
ئەمما بۇ ئۇچۇش
مېنىڭ بوران - جۇدۇنلۇق ئۆمرۈمدە
ئىزى ئۆچمەس كۆپ كەچمىشلەردەك ،
ئۇنۇتۇلماس ئىش بولۇپ قالدى .
سوزۇلۇپ كەلدى ئۇيۇق ئاخىرى ،
تۈننىڭ ئىسلاشقان قاراڭغۇلىقى
نەگىدۇر
ئېھتىمال ئاتلانتىك ئوكياننىڭ
تىنىمسىز ، شاش ۋە قايناپ تۇرغان —
دولقۇنلىرىغا سىڭىپ يوقالدى .
نەم ۋە ئاپئاق تۇمانلار ئارا ،
ئايان بولدى مانا ۋارشاۋا !
چىراي ئاچتى ئۇلۇغۋار ، تىنچ ،

قەدىم سلاۋيانلارنىڭ نەسلى —
پولەكلەرنىڭ بۇ ئانا شەھىرى ...

بىز شەھەرنى قىلدۇق ساياھەت ،
تۇتۇق ، بۇلۇتلۇق ئەتىگەنلىكى .
كەڭ كوچىلار ئازادە ، جىمجىت ،
ئاسفالتتا
يالتىرايدۇ كۈمۈش سۈيىدەك ،
نېپىز مۇز ۋە يامغۇر نەملىكى .
بۇ كوچىلار يانتۇ ، ئېگىز - پەس ،
شەھەر ئورنى تۈزلەڭلىك ئەمەس ،
ھە دېگەندە ئۇچراپ تۇرىدۇ
تەبىئىي دۆڭلەر ،
يېشىل قىيالىقلار ،
كونا ئۆستەڭنىڭ بۇزۇلمىغان ئىزى .
غوللۇق ئۆسكەن دۇب دەرىخىنىڭ
بوۋايلارنىڭ قول تومۇرىدەك
كۆپۈپ تۇرىدۇ
يەر ئۈستىگە كۆتىرىلىپ چىققان

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەگرى - بۈگرى قېرى يىلتىزى.
دەرەخزار ۋە چىملىقلار ئارا
قەد تىكلىگەن
چېر كاۋلار
كونا - يېڭى قىرلىق بىنالار،
گويا
ياندىشقاندەك تاغدا قىيالار.
قورۇلىرىدا، چىمەنلىكىدە
ئۆستۈرۈلگەن شىمال ئارچىسى.
بۇ شەھەرنىڭ ھەممە يېرىدە
گىرەلىشىپ تۇرىدۇ بىللە،
سەھرا قىزى، شەھەر يىگىتى
قۇچاقلىشىپ تۇرغاندەك گويا،
شەھەر بىلەن قىشلاق پارچىسى.
خۇددى خىلۋەت قىشلاقتىكىدەك
دەرەخلەردە بار قاغا چاڭگىسى؛
چاڭگىلدايدۇ قاغىلار ئەركىن،
ئىنسانىنى كۆرۈپ قاچمايدۇ بەدەر.
سېغىزخان،

پىكاپلاردىن - پىكاپقا قونۇپ،
لەپىلدىتىپ قۇيرۇقلىرىنى،
شاراقلاپ،
بەستىلىك كەلگەن شوپۇر يىگىتلەرگە،
كۈچۈك يىتىلەپ ئالغان
سېرىق چاچ، كۆك كۆز قىزلارغا
ئۆزىچە،
يەتكۈزىدۇ قانداقتۇر خەۋەر...

قارىغاندا بۇندا پولەكلەر،
قۇرۇپ چىققان بۇ مەشھۇر شەھەرنى،
بۇزماي، ئۆزگەرتمەي
يەر چىرايى، زېمىن ئەسلىنى.
يوقاتمىغان،
تارىخنىڭ ئېغىر سىلجىشلىرىدا،
تەبىئەتنىڭ ئانا بەھرىنى.
ئۆزلىرى ئۆسكەن بۇ بۆشۈك بىلەن
شۇ تەقلىتتە
تۇتاشتۇرغان يېڭى نەسلىنى!

ئۇلارنىڭ بۇ كۆيۈنۈشىدە
ئانا يەرگە بولغان ھۆرمەت بار.
چىپىپ تۈزلىمىگەن،
ئويۇپ يۇرمىگەن،
گويا ئوغۇل ئۆز ئانىسىغا
تىغ ئۇرۇپ،
ئۆز قولى بىلەن قىلمىغان يارىدار.
قۇتۇپ نۇرىدەك پارلاپ تۇرىدۇ،
يېشىل چاقناشلار —
بۇ بۆشۈكتىن چاقنىغان نۇرلار.
يورىتىدۇ كېچە ۋە كۈندۈز،
قوش باشلىق بۈركۈت كەشتىلەنگەن
بايراقلىرىنى،
بۇ بۆشۈكتىن كۆز - كۆزگە كۆچۈپ،
شۇ كۆزلەرگە پاتمىغان نۇرلار.

ياۋروپادىكى بۇ كىچىك مىللەت،
ئۆز ۋەتىنىدە ساقلىغان قىممەت،
يوق قىلالمىغان

ئۇلارنىڭ ئەركى ۋە ھوقۇقىنى،
ياۋروپانى قاپلاپ يامرىغان
ئۇرۇش ئوتلىرى،
خوشنىلارنىڭ زوراۋانلىقى،
باسقىنلار ... يانغىنلار ...
ۋە مىللەتنىڭ بېشىدىن كەچكەن —
رەڭمۇ - رەڭ قىسمەت.
تانكا بۇزۇپ ئۆتكەن كونا تام،
سېپىلدىكى ئوق تۆشۈكلىرى،
سۇنغان قىلىچ، دات باسقان قالقان،
توپ ئوقىدا كۆيگەن كۆتەكلەر
بۇ تارىختىن بېرىدۇ دېرەك.
تەبىئىتىنىمۇ ساقلىغان ئۇلار،
جەمئىيىتىنىمۇ ساقلىغان ئۇلار،
شۇ سوقۇشلاردا ئانا يېرىگە
بولۇپ پىداكار،
بولۇپ يار - يۆلەك.

خۇددى ئۇلارنىڭ چىملىقلىرىدەك:

ئېغىر يۈكلۈك تۆمۈر ھارۋىلار
ئۆتسە يەنچىپ قالدۇرىدۇ ئىز .
لېكىن ،
ھارۋا ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ،
يېشىل ئوتلار تىكلىنىدۇ تېز .
يەنە دېڭىز يامغۇرى قۇيۇلار ،
شامال يەلپۈر ، قىزىتار قۇياش .
ئۇلار ئۆلمەيدۇ ...
چۈنكى ئۇلارنىڭ
ئۆلمەيدىغان يىلتىزلىرى بار ،
ئۆز زېمىنىدا ،
تۇپراقتا چوڭقۇر —
بىر - بىرىگە كىرىشكەن تۇتاش ...

*

ئىززىتى چوڭ بۇ كىچىك مىللەت ،
مېنىڭ كۆڭلۈمدە قوزغىدى ھۆرمەت .

1989 - يىل 1 - ئاي
ۋارشاۋا .

كۆڭلۈمسىرەش ...

دۇنيا گۈزەل كۆڭلۈمسىرەيدۇ ،
سۈزۈك تاڭدا بالقىسا قۇياش .
ئاسمان تۇتاش بولسا بۇلۇتسىز ،
ۋە زېمىندا تۇمان بولمىسا ،
يالتىراپ تۇرسا ئەينەككە ئوخشاش .
قۇياش ئۆزىمۇ كۆڭلۈمسىرەيدۇ
كۆتىرىلگەندە يېڭى ئۇپۇقتىن .
كۆڭلۈمسىرەيدۇ ،
تاغلار روشەن ، ئورمانلار يېشىل
ئۇنىڭ نۇرى بەرگەن يورۇقتىن .
ئالتۇن نۇرلار ئەركىلەتكەندە ،
شىلدىرلاپ يېنىك ئاققان ئېرىقتا ،
ئوخچۇپ تۇرغان سۈزۈك بۇلاقتا ،
تىنچ كۆللەر ۋە دېڭىزلاردا —

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

سۇ يۈزىدە — يىراق - يىراقتا
كۆلۈمسىرەش بولىدۇ پەيدا.
قىشنىڭ كۈنى يېڭى ياققان قار،
شۇ نۇرلاردا كۆلۈمسىرەيدۇ،
كۆلۈمسىرەر ھەتتا،
قاتقان نېپىز، سۈپ - سۈزۈك مۇزلار،
سوغاق چېچىپ تۇرسىمۇ گەرچە،
يەنىلا
كۆڭۈللەرنى قىلىدۇ شەيدا.
كۆلۈمسىرەشكە ئوخشاپ كېتىدۇ،
گۈل غۇنچىسىنىڭ ئېچىلىشىمۇ،
چېچەكلەردە كۆلۈمسىرەش بار.
ئۇ بولىدۇ كۆزدە، لەۋلەردە،
نەپرەت، ئۆچمەنلىك، قىساس يوق يەردە،
گۈلدەك ئېچىلىپ تۇرغان چىرايدا،
قىزغىنلىقتا، سەمىمىيەتتە،
ئىستەكلەردە كۆلۈمسىرەش بار.
كۆلۈمسىرىگەن لەۋگە ئوخشايدۇ،

ئوغاقتەك بولۇپ چىققان يېڭى ئاي.
تولغان ئاينىڭ ئۆزىمۇ يەنە —
كۆلۈمسىرىگەن ئوچۇق بىر چىراي.
كۆلۈمسىرەيدۇ تۈندە يۇلتۇزلار،
تاڭدا چولپان كۆلۈمسىرەيدۇ.
ئۇ دۇنياغا نۇرلىنىپ قاراپ،
شۇ ئېگىزلىكتە جىمجىت ۋە تەنھا،
دۇنياغا تىنچلىق،
ئىنسانلارغا بەخت تىلەيدۇ...
سالام بىلەن كۆلۈمسىرىدى،
ۋارشاۋادا بىزگە پولەكلەر.
ئىنتىلدى
تونۇشماققا، سۆھبەتلەشمەككە،
بىلدۈرمەككە قىزغىن ئىستەكلەر.
چۈنكى بىز مېھمان،
ئۇلار كۆرۈپ باقمىغان — ئۇيغۇر،
ۋارشاۋانى كۆرمەككە كەلگەن
ياخشى نىيەتلىك، خەيرىخاھ ئىنسان.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىراق بىلمەيمىز پولەك تىلىنى ،
بىزنىڭ تىلىمىزنى ئۇلار بىلمەيدۇ ،
پەقەت ئىللىق كۈلۈمسىرەيدۇ .
ئاشۇ قىزغىن كۈلۈمسىرەشتە ،
سەپىرىمىزگە ئاق يول تىلەيدۇ .
ئاخىر ، ھەممىمىزمۇ ئىنسان - دە!
ھېس ئەتتىمكى ،
نەدە بولسا بۇ كۈلۈمسىرەش ،
بولساڭ پەقەت ئادەملەر ئارا
بولمايدىكەن تىنەش - تەمتىرەش ...

1989 - يىل 1 - ئاي
ۋارشاۋا .

ئالدىراش بۇلۇتلار

يات ئاسمانغا كۆز تاشلىدىم مەن ھەيران بولۇپ ،
كۆرگەنلىرىم — دەريا كەبى ئالدىراش بولۇت .
دولقۇن بولۇپ پۈتۈن كۆكنى قاپلاپ ئۆتىدۇ ،
چاپقان كىيىك پادىسىدەك تاخلاپ ئۆتىدۇ .
قايناممۇ بار ، قۇيۇنمۇ بار ئۇچۇشلىرىدا ،
تۇمانلىنىپ يەرۇ كۆكنى قۇچۇشلىرىدا .
بەزەن پەسلەپ شالاڭ يامغۇر تۆكۈپ ئۆتىدۇ ،
بەزەن ئاپپاق پاختا بولۇپ كۈلۈپ ئۆتىدۇ .
يەڭگىل ئېقىن ئۆلكىلەردىن ئۆلكىگە ئۆتەر ،
دېڭىزلاردىن چىقىپ يەنە دېڭىزغا كېتەر .
ھەيدەپ ئۆتەر قۇدرەتلىك ، تىنىمسىز شامال ،
زېمىنىدىكى ھاياتقىمۇ ئوخشايدۇ بۇ ھال .
ياۋروپانىڭ كۆكىدىكى بۇلۇت كارۋىنى ،
بىر پىكىرنىڭ قايىنىمىغا باشلىدى مېنى :

ئادەملەرمۇ، ئۇچۇپ ئۆتكەن بۇلۇتتەك تۇتاش
ئەتىگەندىن ئاخشامغىچە ئىكەن ئالدىراش.
ئالدىرايدۇ ئىشلىمەككە ۋە ياراتماققا،
ئوقىماققا، ئۆگەنمەككە، ئەقىل تاپماققا.
بەيگىدىكى ئاتتەك چاپسان چېپىپ تۇرىدۇ،
شۇ چېپىشتىن بايلىق، بىلىم تېپىپ تۇرىدۇ.
پۈتۈن ھايات شۇنچە جىددىي — ئۆزۈش، رىقابەت،
ئۈلتۈرۈش ۋە ئاستا ماڭماق كەلتۈرەر ئاپەت.
يۈگرىگەچكە تېز ئاقىدۇ تومۇرلاردا قان،
ھەرىكەتلىرى چەبدەس، كۈچلۈك، پۇت-قولى چاققان.
ھارماس-تالماس، كۆزى روشەن، مىجەزى تېتىك،
ۋە ئەقلىمۇ بىلەپ تۇرغان قىلىچتەك ئىتتىك.
شۇڭا، سائەت-مىنۇتلارنى بىلىدىكەن جان،
بۇ قىتئەدە نەپەس ئېلىپ تۇرغان ھەر ئىنسان.
ئۆتكۈزمەسكەن ئۆز ئۆمرىنى كىلەر ۋە كەلمەس،
ئالتۇن سورا بېرەر ساڭا، ۋاقتىنى بەرمەس.
قانغا سىڭگەن بۇ خاراكتېر، بۇ قەيسەر ئادەت،
يەر شارىنىڭ تۇرمۇشىنى ئۆزگەرتتى غايەت.

تۆمۈر يوللار، ئاپتوموبىللار ۋە پاراخوتلار،
ئېلېكتردىن كەلگەن قۇۋۋەت، چاقنىغان ئوتلار،
تېلېفون ۋە تېلېگرافلار، رادىئو، تېلېۋىزور،
تانكا-توپلار، راكېتىلار — قۇدرەتلىك، زور،
فابرىكىلار — كۆك ئاسماننى قاپلىغان تۈرخۇن،
زامانىۋى ھۈنەر-سەنئەت نۇرغۇن ۋە نۇرغۇن،
ئاپتوماتىك قۇرۇلمىلار ۋە ئېلېكترون
كەلمىدىمۇ ئاشۇلاردىن ھازىر ۋە بۇرۇن؟
ئاشۇلاردىن ئالمىدۇقمۇ بۇ خىل ھەممىنى،
ئەندىز ئېلىپ تىككەن كەبى چاپان شەكلىنى؟
ئەمما ئۇلار ئۆڭكۈرلەردە ياشىغان زامان،
بىزنىڭ خەلق يىپەك توقۇپ كىيگەنتى چاپان!...
كېيىن ئۇلار ئالغا كەتتى ئەسىر-ئەسىرلەپ،
ھارغان ئاتتەك قالدۇق يولدا بىزمۇ بىر-بىرلەپ.
نەدىن تاپماق لازىم مۇنداق پەرق سىرىنى،
ئالدۇقمۇ بىز تۇرغۇن بولۇت خاراكتېرىنى؟
تۇرغۇن بولۇت — ئاپئاق بولۇت، كۆكتە لەيلەيدۇ،
پارچە-پارچە، بىر-بىرىگە يېقىن كەلمەيدۇ.

ئارام بىلەن ئۆتكەندەك تاقتا باش تىرەپ،
ئۆپۈقلارغا يېپىلدۇ كۆڭلەپ ـ ھەپتىلەپ.
قۇياش چىقسا، قىزىرىدۇ ھەممىدىن بۇرۇن،
قانلىق داغدەك قارىدايدۇ كېيىن كەچقۇرۇن.
كېچىلىرى كىرىپ قالار بۆرە رەڭگىگە،
ياكى ئاتقا ئوخشاپ قالار — چۈشكەن بەيگىگە.
پەقەت شەكلى ئوخشاپ قالار، ھەرگىز چاپمايدۇ،
بىرەر شامال بولمىغۇچە ھەرىكەت تاپمايدۇ.
بەزەن بوران قوزغىلىدۇ، شامال كۆيلەيدۇ،
ئۇ چاغ بۇلۇت تاغ كەينىدە تاغدەك ئۆرلەيدۇ.
توپلىنىشى بەكمۇ ئاستا، سىلجىشى تەمكىن،
ئاستا ـ ئاستا قارىدايدۇ تۇتۇق ۋە غەمكىن.
كېيىن بىردىن كىرىدۇ ـ دە قەھرۇ ـ غەزەپكە،
نەرە تارتىپ ئىلگىرلەيدۇ تەرەپ ـ تەرەپكە.
گۈلدۈرلىشى يەر ـ زېمىننى تىترىتىپ ئۆتەر،
قىلىچلىرى يالتىرايدۇ ئوتتىنمۇ بەتتەر.
ھەرىكىتىدە پەيدا بولار ئۇنىڭ پارتىلاش،
چاقچاق يەرگە يامغۇرىنى تۆكەر ئالدىراش.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تۆككەن سۈيى ھاسىل قىلار دەريادا تاشقىن،
تاغ ـ دەشتلەردە بولسا كەلكۈن ـ ئاپەت ۋە باسقىن.
باغدا گۈللەر، سايدا يانتاق قانىدۇ سۇغا،
چۆلدە توغراق ئېرىشىدۇ ياپ ـ يېشىل نۇرغا.
تاقتا تۆككەن سۈيى ئۇنىڭ بولىدۇ مۇز ـ قار،
كېيىن ئېرىپ، كۆز يېشىدەك تامچىلار ئاقار.
شۇ تامچىلار بېرىپ كەلدى گۈل ـ گىياغا جان،
ئۆستەڭلەردە، ئېرىقلاردا ئېقىپ كۆپ زامان...
بۇمۇ بىر خىل خاراكتېرغۇ، خۇلقى — پارتىلاش،
ئەمما تىنچ پۇرسەتلەردە ئەمەس ئالدىراش...

1989 ـ يىل 1 ـ ئاي
ۋارشاۋا.

دەرەخ ۋە بىنا

ۋارشاۋادا كۆردۇم بىر كۈن،
يېڭى بىر بىنا.
شەكلى ئۇنىڭ ئەگمەچ پۈتۈن —
ئېگىلگەن ئوقيا.
تۆپۈلۈككە بىر قاراپلا
بىلدىم ھەممىنى:
بىر تۈپ دەرەخ بەلگىلەپتۇ،
ئۇنىڭ شەكلىنى.
يېڭى بىنا قۇرغۇچىلار
ئىكەن كەڭ قورساق.
بۇ دەرەخنىڭ كۆكلىشىنى
قويماپتۇ توساپ.
ئۇنىڭ ياشاش ھوقۇقىنى
ئاسراپ قەلبىدىن،

يوغان تۆشۈك قالدۇرۇپتۇ
مەرمەر لەمپىدىن.
يىلتىزىنى باسماي ئۇنىڭ
ئەگىپ ئۆتۈپتۇ.
تۇپراق، ئاپتاپ، يامغۇر بىلەن
تەمىن ئېتىپتۇ.
ئۇ تۆشۈكتىن چىقىپ دەرەخ
كۆكنى بويلاپتۇ.
بىنانىڭمۇ ھېچبىرىنى
توساپ قويماپتۇ.
يۈكسەك بىنا يالتىرايدۇ،
دەرەخمۇ يېشىل.
بىر مەنزىرە ھاسىل قىلغان
ئىناق ۋە ئىجىل.
بىر - بىرىگە ھۆسن بېرىپ
كۆكنى بويلىغان.
قۇرغۇچىلار باشتا بەلكى
شۇنداق ئويلىغان:

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىندى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

دۇنيا، زېمىن ھەممىزنىڭ،
ئۇنىڭ باغرى كەڭ.
نېمە ئۆسكەن بولسا ئۇندا
ياشاش ھەققى تەڭ.
ئۆتەلەيدۇ ھەممە بىللە
ئىناق سىغدىلىپ.
ھاجەت ئەمەس تالاش قىلماق،
قولغا تىغ ئېلىپ.
ئۆزى ئۈچۈن ئۆزگىلەرنى
ئەيلىسە قۇربان،
قۇرىمامدۇ يېشىل دۇنيا —
بۇ كۆكلەپ تۇرغان؟

1989 - يىل 1 - ئاي
ۋارشاۋا.

ئادام مىسكىۋىچنىڭ ھەيكىلى

بويسۇنماس مەغرۇر بېشى قەد كۆتىرىپ ئۇنىڭكى
ئالىكساندىر قۇببىسىدىن ھەم ئېگىزرەك يۈكسەلگەن.

ئا. س. پۇشكىن — «ھەيكەل»

مەشھۇر پولەك شائىرنىڭ ھەيكىلى
رىشاتكىلىق بىر قورۇدا يۈكسەلگەن.
ئارقىسىدا بىنا — قىرلىق ئۆگزىلىك
گويا ھەيكەل تىك قىياغا يۆلەنگەن.
قورۇ ئىچى يېشىل چىملىق، گۈلزارلىق،
ۋە ئىككى تۈپ دەرەخ ئۆسكەن نەۋقىران.
ھەيكىلىدە خىياللارغا بېرىلگەن،
قەلەم بىلەن جەڭگە چىققان قەھرىمان.

يىقىن يەردە كونا شەھەر سېپىلى،
مۇخلار ئۆسكەن، يامغۇرلاردا كۆكەرگەن.
سېپىل بىلەن ھەيكەل گويا ياندىشىپ،
بىر تارىخنىڭ بايرىقىنى كۆتەرگەن.
تار كوچىدىن ئۆتكەن بارچە پولەكلەر،
شائىرنىغا بىلدۈرىدۇ ئېھتىرام.
ئۇنىڭ ئۇلۇغ سۈكۈتىنى بۇزمايدۇ،
ئالسۇن دەيدۇ خىياللاردا ئۇ ئارام.
ئۇ يېپىنغان تونىنىڭ كەڭرى پەشلىرى
خۇددى بۈركۈت قانىتىغا ئوخشايدۇ.
مۇنداق ئۇچقۇر قاناتى بار بۈركۈتلەر
مەملىكەتنىڭ بايرىقىدا توختايدۇ.
ھە، ئەلۋەتتە، شائىر دېگەن بىر بايراق،
ھەر بىر مىللەت تارىخىدا كۆتەرگەن.
ياكى ھەيكەل ئۆز يېرىدە ھەر زامان،
كۆز يەتكۈسىز تىلىك قىيادەك يۈكسەلگەن —
بولغان بولسا ھاياتىدا ئەگەر ئۇ،
ئۆز خەلقىگە ۋاپادار، ۋە يار - يۆلەك.

ۋە ئانىسى — مىللىتىنىڭ قەلبىدە
ئۈرۈپ تۇرغان قايناق قانلىق بىر يۈرەك.
خۇددى شۇنداق شائىر — ئادەم مىسكىنۋىچ،
قوللىرىدا ئەنە شېئىر كىتابى.
بۇ كىتابتىن ياڭراپ تۇرار جاھانغا،
ئۇنىڭ پىكرى، كۈيلەشلىرى، خىتابى.
ياڭراپ تۇرار تاغدىن يانغان سادادەك،
لاچىن كەبى، بۇلبۇل كەبى سايراشلار.
ئوكياندەك ئۆركەشلىگەن ھاياجان،
قەھرۇ - غەزەپ، پارتىلاشلار، قايناشلار.
مۇھەببەتنىڭ شېرىن سۆزى — ئۇنتۇلماس،
قېرىنداشلىق، بورادەرلىك، يولداشلىق.
تىرىك جاننىڭ غېمى بىلەن ئازابى،
ھەم بىچارە ئىنسانلارغا ھېسداشلىق.
تارىخ، مىللەت توغرىسىدا ئويلىنىش،
ۋە خورلۇقتىن ئۇرغۇپ چىققان بىر پىغان.
چاقماق كەبى ئوتلۇق ئەقىل، خىياللار،
ۋە ئاۋامنى ئويغاتقۇچى زور چۇقان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۆسكەن يەرنىڭ، دېڭىز بىلەن ئورماننىڭ
گۈزەل تىلدا كەشتىلەنگەن تەبىئىتى.
دەريادىكى مەڭگۈ ئېقىن، بۇلاقنىڭ —
يەر تېگىدىن ئۇرغۇپ چىققان شەربىتى...
بۇ كىتابتىن ياڭراپ تۇرغان بۇ ھەممە،
مەڭگۈ تىنماس بىر سادادا ئوخشايدۇ.
ھېچكىم بىلمەس، شائىرلاردا بۇ سادا
قايسى زامان تىنغان، قاچان توختايدۇ؟
بۇ شائىرنىڭ ھاياتىنى بىلىمەن،
ئۇ ئۆمرىدە ئايلانغان شۇ ساداغا.
ئوت ئىچىدە ئۆتكەن ئۆمرى ۋە كۆيگەن،
ئۇچقۇنلىرى تاراپ كەتكەن ھاۋاغا.
ئۇ كىم ئۈچۈن ياندى، قانداق ئۆرتەندى،
پولەك خەلقى كېيىن بۇنى چۈشەنگەن.
ئۆزلىرىگە ئۇنىڭ پارلاق بىر سەنئەت،
ئۆچمەس بايراق بولغىنىغا ئىشەنگەن.
بۇ ھەممىسى بولغان پەقەت بۇ شائىر،
سوققىلاردا ئازاب بىلەن ئۆلگەندە.

كىمنى كۆمۈپ قويغىنىنى بىلىشكەن،
ئۇنىڭ ئادىدىي تاۋۇتىنى كۆمگەندە.
ھاياتىدا بولسا زەربە بېرىشكەن،
ئەمەلدارلار بىلەن ئەخمەق كىنەزلەر.
ۋە ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا ئايلانغان —
لالما ئىتلار بىلەن ساتقىن مەرەزلەر.
غەيۋەت بىلەن ھاقارەتتە قالدۇرۇپ،
سۈيىقەستلىك تۇزاق قۇرغان ھەممىدە.
قارا تۆھمەت تاشلىرىنى ياغدۇرۇپ،
چوڭقۇر يارا ھاسىل قىلغان قەلبىدە.
چۈنكى غالىپ، قۇدرەتلىك ئۇ ئەقىل
ئەقىلسىزدا قوزغاپ قويغان دۈشمەنلىك.
كۈندەشلىك بار تالانت بىلەن شۆھرەتتە،
قابىللىقتا ئىز قوغلايدۇ ئۆچمەنلىك.
خۇددى بولۇق بولغان ئالما مىسالى،
تاش ئاتىدۇ، شاخلىرىنى قايرىيدۇ.
قاغا قونۇپ چوقۇلايدۇ، قۇرۇتمۇ
يامىشىدۇ، ئۆز رىسقىنى ئايرىيدۇ...

تالان ـ تاراج قىلىپ شۇنداق شائىرنى،
قانداق ئۆلدى ۋە ئۆلتەردى، بىلمەيدۇ.
كېيىن بولسا، بايراق قىلىپ كۆتۈرۈپ،
سەلتەنەتلىك ھەيكەللەرنى تىكلەيدۇ.
شۇنداق بولغان پولەكلەرنىڭ پەرزەنتى ——
شائىر ئادام مىسكىۋىچنىڭ تەقدىرى.
بۇ تەقدىردىن خالى ئەمەس ئېھتىمال،
دۇنيادىكى شائىرلارنىڭ ھەر بىرى...

1989 ـ يىل 1 ـ ئاي
ۋارشاۋا.

ئىستانبۇلنىڭ كېچىلىرى

دانلاپ يۇرىدۇ كەپتەرلەر توپى،
يوغان ـ يوغان، بۇدىرۇق ۋە بۇدىرۇق ——
زەڭگەر باشلىق، زەيتۇن بويۇنلۇق،
ئاق گەۋدىلىك، قارا قۇيرۇقلۇق.
قونار جايى بىنا گىرۋىگى،
ياكى شاخدار دەرەختلەر يوغان.
ئاق گۇمبەزلىك بۈيۈك قەلئەلەر
سۈزۈك كۆكتە پارقىراپ تۇرغان.
مەيدانلارنى قاپلار بۇلۇتتەك،
ھەۋەسمەنلەر چاچقان چاغدا دان.
ئارىسىدا قالار ئادەملەر
بۇلۇت ئىچىندىن كۆرۈنۈپ ئاران.
دان ساتىدۇ تۈرك بالىلىرى،
ئوچۇق چىراي، مۇلايىم سۆزلۈك.
قارا چاچلىق ۋە قارا قاشلىق،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

بۇغداي ئۆڭلۈك ۋە قوڭۇر كۆزلۈك .
بۇ كەپتەرلەر ھېچكىمنىڭ ئەمەس ،
باقار ئۇلارنى مىليونلاپ ئىنسان .
ئۇلار ئۇچۇن ماكان ھەممە يەر ،
مەيدان ، كوچا ، دەرەخ ۋە ئاسمان .
رىملىقلاردىن قالغان سېپىللار —
خىشلىرىنى يېشىل موخ باسقان .
دېڭىزلارغا تۇتاشقان يوللار ،
يېشىل چىملىق ۋە شالاڭ ئورمان .
ئايلىنىدۇ يول چېتىدىكى
پىكاپلارنىڭ بالۇنلىرىنى .
چۈنكى ھېچكىم ئالمايدۇ تۇتۇپ ،
ئۇلار ئىچىدىن ھەتتا بىرىنى .
بالىلىقىمدا كۆرگەندىم ، كۈزدە
بوشىغاندا دالىدا خامان —
قاياقتىندۇر كەلگەن كەپتەرلەر
تاقىر يەردىن ئىزلەر ئىدى دان .
يېقىنلىشىپ بارساق ئۇلارغا ،
خۇشال بولۇپ ۋە سېلىپ چۇقان ،

ئۇلار چۆچۈپ ئۇچۇپ گۈررىدە ،
كۆك ئاسمانغا ئۆرلەپ يوقالغان ...
مېنىڭ ئوغلۇم دان چېچىپ بەردى ،
ئىستانبۇلنىڭ كەپتەرلىرىگە .
بۇ دوستانە كەپتەرلەر توپى
قونۇپ ئالدى ھەممە يېرىگە —
بېشىغا ۋە يەلكىلىرىگە ،
يەڭلىرىدە قالدى ساڭگىلاپ .
بەكمۇ خۇشال بولۇپ كەتتى ئۇ ،
يۈگرەپ كەلدى ئالدىمغا ئاخلاپ .
— دادا ، ئۇلار قاچمايدىكەنغۇ !
دېدى ماڭا شاد بولۇپ قاراپ .
ئۇ ئەركىلەپ چۈچۈك سۆز بىلەن ،
سۇئالىغا ئىزلەيتتى جاۋاب .
يىراق ئۇپۇقتا يانغان چاقماقتەك ،
پىكرىم شۇ ئان قالدى يالتىراپ .
كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ ئوي بىلەن ،
چۈشەندۈردۈم بېشىنى سىلاپ :
— چۈنكى ئوغلۇم بۇندا ئادەملەر

قۇرمايدىكەن كەپتەرگە توزاق.
يېمەيدىكەن، ئۆلتۈرمەيدىكەن،
ئادەت بولسا كېرەك بۇ ئۇزاق.
باقىدىكەن ۋە ئاسرايدىكەن،
قىسمايدىكەن ئۇلارنى داندىن.
كۆرگەچ دوستلۇق، شەپقەت ۋە مېھىر،
قاچمايدىكەن ئۇلار ئىنساندىن.
ئەگەر كىشىلەر قىرسا ئۇلارنى،
بوغۇزلىسا تۆكۈپ قىزىل قان،
تۇتۇپ ئېلىپ يېمەكچى بولسا —
بۇلار ئىدى ئۇلارمۇ قاچقان.
يېمەكچى بولسا ھەتتا قاچىدۇ،
بۇ دۇنيادا ئىنسان ئىنساندىن.
قار ئېرىگەن چاغدا ئورماندا،
كېيىك قاچقان كەبى قاپلاندىن...

1989 ـ يىل 1 ـ ئاي
ئىستانبۇل.

زېمىننى دەسسىگەندە...

كۆتەردى ئوكياندىن كىرپىكلىرىنى،
ھىندىنىڭ كۆزىدەك قارا بىر كېچە.
كەشمىرنىڭ ئۈستىگە كەلدۇق بىز ئۇچۇپ،
تاڭ نۇرى ئاسماننى سۈزۈلدۈرگىچە.
ئاھ، بۇ تاڭ مەن ئۈچۈن يارالدىمىكىن،
تۇمانسىز، بىپايان، پارقىراق، تىنىق...
تاغ سۈيى ئاستىدىن كۆرۈنگەن سايەدەك،
كەڭ زېمىن كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ ئېنىق.
ئاستىمدا — قار ـ مۇزلۇق كەشمىر تاغلىرى،
يانمۇ ـ يان، قاتمۇ ـ قات يۈكسەلگەن ئۇلار.
دەريانىڭ ئىزىدەك ئەگرى ۋە بۈگرى،
قار كېتىپ قارايغان چوڭقۇر جىلغىلار.
ياتار بۇ دۇنيانىڭ ئېگىزلىكلىرى
زېمىننىڭ قەدىمىي دەۋرىنى ساقلاپ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئىنساننىڭ ئايىقى، تالان - تاراجى
تېخى بۇ تاغلارغا كەلمىگەن ئاتلاپ.
مەڭگۈ بىر جىمجىتلىق ھۆكۈمران بۇندا،
مىسالى ئورماندەك ھەممە نەرسە ساپ.
ئېقىنلار كۆرۈنەر كۈمۈش سىزىقتەك،
ۋە كەتكەن ھەر ياققا تومۇردەك تاراپ.
مەن كۆرگەن، دۈچ كەلمەك تەس بۇ مەنزىرە
سوزۇلۇپ باراتتى راۋان، بىمالال.
موتۇرنىڭ رىتىملىق گۈرۈلدەشلىرى
قوزغىدى قەلبىمدە دولقۇنلۇق خىيال.
سەپەرنىڭ ياپ - يېڭى ئەسلىمىلىرى
ئۆرلىدى ھاۋارەڭ تۇماندەك لەيلەپ.
كۆرۈندى كۆزۈمگە يەنە ۋارشاۋا،
كۆكتە بۇلۇتلار ئالدىراپ تەۋرەپ.
ئىستانبۇل — تۈنلىرى كوچىلىرىدا
رەڭمۇ - رەڭ يۇلتۇزلار ئېقىنىدەك ئاققان...
ئاي - يۇلتۇز شەكلى بار قىزىل بايراقلار...
ۋە يېشىل قەبرىگاھ — سۇلتانلار ياتقان.

تەۋرەيدۇ تارىخىي جامەلەر ئەكسى
مەرمەر دېڭىزنىڭ كۆكۈچ سەتھىدە.
ۋە خەلقى... غەيرەتلىك، مەغرۇر، جەڭگىۋار.
ئانا قان جۇشقۇنلاپ تۇرغان قەلبىدە.
ھەم ئەرەب چۆللىرى — دەھشەتلىك چۆللەر...
داچىلىق ساھىلى قىزىل دېڭىزنىڭ.
ئالتۇندىن، مەرمەردىن ياسالغان ھەرەم،
بوشۇكى — ئېتىقاد ۋە روھىمىزنىڭ.
ئەرەبلەر، نېگىرلار، پاكىستانلىقلار،
خىلمۇ - خىل قىياپەت، رەڭمۇ - رەڭ ئىنسان....
بىز بىلەن ئوخشايدۇ ھەم ئوخشىمايدۇ،
ئۇ يىراق ئەللەردە ياشىغان ھەر جان...
بىز كەبى ھاياتقا قىزغىن سۆيگۈ بار،
ئۇلارنىڭ ھەۋەسلىك يۈرەكلىرىدە.
ئۇلارنىڭ زېمىنى، ۋەتەنلىرى بار،
قىتئەنىڭ ئۇ باشقا بۆلەكلىرىدە.
مېنىڭمۇ ۋەتىنىم بار بۇ دۇنيادا،
ھەر قۇشنىڭ ئۆز ئىنى بولغىنى ئوخشاش.

كۆرۈندى سەھەرنىڭ سۈزۈك كىلىكىدە،
مانا ئۇ — پامىرى كەشمىرگە تۇتاش.
پايقىدىم يۇرتۇمنىڭ بوستانلىرىنى،
سوزۇلغان تارىمنى — گويا لىپىتىدەك.
كۆرۈندى باغراش ۋە لوپنۇر كۆللىرى،
ئوتلاقتا ئېچىلغان كۈمۈش غۇنچىدەك.
كۆرۈندى ئالتۇندەك قۇملىرى بىلەن،
جاھاندا نامى بار كەڭ تەكلىماكان.
كۆرسەتتى ئانامدەك مېھرىبان چىراي،
مىللەتنىڭ بۆشۈكى — بۇ ئالتۇن ماكان.
ياشايدۇ بۇ جايدا قەددى - قامەتلىك،
قوڭۇر چاچ، قارا چاچ، سېرىق چاچ خەلقىم.
كىيىكنىڭ كۆزىدەك يوغان كۆزى بار،
ئاسىيا قەلبىدە بىر گۈلتاج خەلقىم.
خۇش چىراي، مېھماندوست، ئەمگەكچان، تېتىك،
نادانىراق، ساددىراق، ئەمما ئەقىل يار.
ئېچىلىپ كۈلەيدۇ كۆڭلى - كۆكسىدىن،
ناخشىسى، ئۇسسۇلى، چاقچاقلىرى بار.

ياشنايدۇ قەدىمىي ئۆز ماكانىدا،
توغراقتەك، يانتاقتەك بولۇپ باراقسان.
ئىنسانىنىڭ ئۇ ئۆزگە تۈر كۈملىرىدەك،
ياشاشقا ھەققى بار زور تۈر كۈم ئىنسان.
سېغىندىم بۇ ئەلنى ئۇزاق سەپەردە،
ئانامنى، بالامنى سېغىنغان كەبى.
بۇ تاڭدا ئۇلارغا تېپىنغۇم كەلدى،
شامانلار قۇياشقا تېپىنغان كەبى...
دەسسىدىم شاد بولۇپ ئۇڭ پۇتۇم بىلەن،
بۇ ئانا زېمىننى ئايرودرۇمدا.
غايەت زور خۇشاللىق، بەختىيار بىر ھېس،
ئۆرلىدى دولقۇندەك شۇئان روھىمدا...

1989 - يىل 4 - ئاي
ئۈرۈمچى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قاناتسىز كېپىنەك

بۇ دۇنيادا تېخى ھۆكۈمران،
تەبىئەتنىڭ ياۋايى كۈچى.
ئۇ —
بەزەن زالىم، بەزەن مېھرىبان،
جان ئالىدۇ ۋە بېرىدۇ جان،
بولۇپ كەلگەن ئەزەلدىن شۇنداق،
ياراتقۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى.
ھەر خىل مۆھىت، ھەر خىل ئىقلىمنى
پەيدا قىلىدۇ،
ۋە قىلار غايىپ.
جانلىقلارنىڭ كەمچىلىرىنى
قىلىپ قويار بەزەن ئاجايىپ.
چىلىنىڭ تاشلىق قىرغاقلىرىغا
ئۇتىشىدۇ قەھرلىك ئوكيان.
ئۇ جايدا بار دېڭىز قولتۇقى،
ۋە قىرغاقتا ئوتلاقلىق ماكان.
ئۇ ماكاندا،

قولتۇق تىنچ، ئىقلىم مۆلايىم،
ئوتلاق ئىللىق بولغان بىر زامان.
كېپىنەكلەر بولغان ئۇ يەردە،
قاناتلىرى گۈزەل، رەڭمۇ رەڭ.
ماكان قىلغان تاغۇ ئوتلاقنى،
قاپلاپ ئۇچقان تاشلىق قىرغاقنى.
ئوچۇق ئاسمان ۋە ئالتۇن ئاپتاپ،
گۈل ـ چېچەك قاپلاپ تۇرغان قىيالار،
چاتقاللىقلار، ئوتلاقتا ئۆسكەن —
خىلمۇ خىل كوكات، نامسىز گىيالار
مىليون ـ مىليون كېپىنەكلەرگە،
بولغان ۋەتەن، تاپقۇزغان روناق.
كېپىنەكلەر بۇ ۋەتىنىدە،
ئۇچۇپ يۈرگەن ئەركىن ۋە قوۋناق.
چېچەكلەردىن ئاتلاپ چېچەككە،
تولۇپ قىزغىن ئارزۇ ـ ئىستەككە،
يەر ۋە كۆككە ئاچقان شاد قۇچاق.
كۆكلەم مەۋسۇمى،
تۈزلەڭلىكتە شاپتۇل چېچىكى
توزۇيدىغان پەيتى كەلگەندە،
شامال چىقسا ئۇچىدۇ شۇنداق.

لېكىن،
ئۇ قولتۇقتا ئىقلىم ئۆزگەرگەن،
بولۇپ قالغان بورانلىق، سوغاق.
قارا بوران ئالغان ئېگىلەپ،
يىراق ۋە ئاچ ئوكياندىن كەلگەن.
يىل — تۆت پەسىل بوران گۈركىرەپ،
ئاچ دولقۇنلار شىردەك ھۆركىرەپ،
ئارام تاپمىغان ئۇ تاشلىق قىرغاق.
ۋەيران بولغان،
كېپىنەكلەر يايرىغان ئوتلاق.
كېپىنەكلەرنىڭ
ئۇچماق بولۇپ ئورۇنغىنىنى
غەرق قىلغان بوران دېڭىزغا،
ياكى ئۇچۇرۇپ
ئېلىپ چىقىپ كەتكەن بۇلۇتقا.
ئۇ كېپىنەكلەر
تاغۇ - تاشقا يامىشىپ ياشاپ،
بوران ئىچىدە جېنىنى ساقلاپ،
قاناتلىرىنى يوقىتىپ ئاخىر،
ئايلىنىپ قالغان،
يامىشىدىغان، ئۆمىلەيدىغان

ئالا - چىپار بىر خىل قۇرۇتقا.
ئۇچۇش نېمە،
چېچەك نېمە ۋە شىرنە نېمە،
شۇندىن باشلاپ ئۇلار بىلمىگەن.
ئوتلاقتىكى باشقا قۇرۇتلار
ئىچكەننى ئىچكەن، يېگەننى يېگەن.
قالغان پەقەت قاناتنىڭ ئىزى،
ئىنسپاتلاپ،
بىر زامانلار ئۇ قۇرۇتلارنىڭ
ئەسلى كېپىنەك بولغانلىقىنى.
كېپىن بولسا، قارا بوراننىڭ
قۇرۇت قىلىپ قويغانلىقىنى...
تاشلاپ كەتمىگەن شۇندىمۇ ئۇلار،
كېپىنەك بولۇپ تۆرەلگەن يەرنى.
تېخى ئۇنتۇپ قالمىغان دۇنيا،
ئۇ قاناتسىز كېپىنەكلەرنى!
بىراق ئۇلارنىڭ خىلى تۇغرىلىق،
كېلىپ چىقتى قىزغىن دەتالاش،
ھەر خىل باھا ۋە ھەر خىل قاراش.
خېلى نۇرغۇن ئىلىم پەرەسلەر
بىر - بىرىنى قىلدى خامتالاش.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىر سى دەيدۇ ، بولسا قاناتسىز ،
كېپىنەككە خاس بىر ھاياتسىز ،
ياشاۋاتسا نەق قۇرۇت بولۇپ ،
نېمە ئۈچۈن دەيمىز كېپىنەك ؟
بىر سى دەيدۇ ، بۇ سۆزۈڭ خاتا ،
قۇرۇت ئەمەس ئۇلار ئەسلىدىن ،
كېپىنەك بولغان نەسلى - نەسلىدىن ،
پەقەت بوراندا قالغان نائىلاج ،
قاناتلىرى ئۆسىدۇ يەنە ،
يول ئۆزگەرتسە شامال ئېقىمى ،
بوران توختىسا ،
ئېچىلسا چېچەك ...
مەن ئالىمغۇ ئەمەسمەن ، ئەمما —
دىققىتىمنى تارتتى بۇ تالاش :
ئۇ ئاجايىپ كەچمىش ۋە تەغدىر ،
خىيال باسقان تۇتۇق ئېڭىمدا ،
پەيدا قىلدى شېئىرىي يالتىراش ...

1993 - يىل 1 - ئاي
ئۈرۈمچى .

يامغۇرسىز چاقماق

I

بۇ جايدا ،
بىر - بىرىگە قول بېرىشىدۇ ،
پامىر بىلەن تەڭرى تاغلىرى ،
ئۇچرىشىپ قالغان ئىككى پالۋاندەك .
ياكى قىزغىن قۇچاغلىشىدۇ ،
ئۇزاق ۋاقىت ئايرىلىپ ئەمدى —
يۈز كۆرۈشكەن ئۇرۇغ - تۇغقاندەك .
يانتۇ سايلار تۆۋەنگە قاراپ ،
ئاشۇ جايدىن يايىدۇ ئېتەك .
ئۇنداق سايلار ۋە قورغاق تۈزلەڭ —
ئەسىرىي سۈكۈت بىلەن ياتىدۇ .
كەڭ جاھاننى ئايلىنىپ كېلىپ ،
ھېچقەيەرگە پاتمىغان قۇياش ،

ئاخشاملىرى
ئاشۇ جايغا كېلىپ ياتىدۇ.
ھە، ئۇ قۇياشنىڭ كەچلىك ماكانى،
كۆپ زامان بولدى،
ئۇزاق كېچىلەر،
قۇياش ئۇندا ئۇخلاۋاتىدۇ ...

II

قۇياش ئۇخلايدىغان ئۇ چەتتە،
تاغلار تۇتىشىپ تۇرغان بۇرجەكتە،
ئىدىرلارغا قويغان چاغدا باش،
ئۇ قېرى قۇياش،
يالتىرايدۇ بىر غايىپ چاقماق،
ياز كۈنلىرى ھەر كۈنى كەچتە.
چاقماق پەيدا بولغان تەرەپتە،
كۆرىنىدۇ بىر پارچە بۇلۇت.
ئۇ چاقماقنىڭ نۇرلىنىشلىرى
بولىدۇ ئايان،

گويا ئىسلىشىپ تۇرغان قاپقارا —
تۈتۈن ئىچىدىن كۆرۈنگەندەك ئوت.
ئۈمىد قىلىسەن،
ئۇنى يامغۇر ئالامىتى دەپ —
قاغجىرىغان ئاسمان يۈزىنى،
نەم بۇلۇتلار قاپلايدۇ پۈتۈن.
تەشنا يەرنى سۇغا قاندۇرۇپ،
يامغۇر يېغىپ چىقىدۇ بۇ تۈن!
ئەمما كېچە تىنچ ئۆتىدۇ،
ئۇ چاقماقتا،
يۈز بەرمەيدۇ ھېچبىر ئۆزگىرىش،
يە زورايماق، ياكى يوقالماق.
گۈلدۈرماما ئاۋازىمۇ يوق،
چاقنايدۇ پەقەت،
بولۇپ شۇنداق يامغۇرسىز چاقماق.
لېكىن بەك گۈزەل،
قاراڭغۇلاشقان بوستان ئىچىدە،
چوغ رەڭگىدە ئېچىلغان گۈلدەك.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ياكى مېتال كەپشەرلىگەندە،
تۈن قوينىغا تارقالغان نۇردەك...

III

بولمىسا شۇنداق ئۇنىڭ يامغۇرى،
يە يوقالمىسا ئاسماندىن نۇرى،
تۇرسا يەرنى ئۈمىدلەندۈرۈپ،
يە تۇتاشمىسا ئۈمىدكە يولى،
قانداق ئىش بۇ؟ ئۇ بولدى نېمە؟
قانداق گۈل بۇ تۇزىمايدىغان،
كەچتە غەربتە ئۇپۇقتا ئۈنگەن؟
ياكى باشقا بىر بىشارەتمۇ،
بىزگە چاقماق بولۇپ كۆرۈنگەن؟
ئويلايسەن شۇنداق،
بۇ ۋادىلاردا،
بولغان ئىدى مۇنداقمۇ زامان:
قار قاپلىغان يېقىن تاغلارنى،
دەريالاردىن ئۆرلىگەن تۇمان.

بۇلۇتلارغا ۋە چاقماقلارغا
ئەركىن ۋەتەن بولغان بۇ ئاسمان.
چاقماق كەينىدىن قۇيۇلغان يامغۇر،
زېمىن كۆلگەن يامغۇرغا تويۇپ،
گۈزەل سۇلار ئاققان مول بولۇپ،
بولغان ئىدى ئوتلاق ۋە ئورمان —
چەكسىز دەشتلەر ۋە قۇملۇق ماكان...
كېيىن قانداقتۇر بىر ئاپەتلىك كۈچ،
جازالىغان يەرۇ ـ ئاسماننى.
تامچە سۇغا زار قىلىپ قويغان،
قاخشال قىلىپ قۇرۇق قورايدەك،
بۇندا ئىنساننى.
چاقماقلارنىڭ بۇ سىرلىق نۇرى،
قالغانمىكىن شۇ چاغدىن ئامان؟
تاغنىڭ قاراڭغۇ ئۆڭكۈرلىرىگە
كىرىپ ئالغان بولسا مۆكۈنۈپ،
تىنەپ يۈرگەن بولسا سەرگەردان؟
ۋە زېمىندا قوزغاپ ھاياجان —

بىز ئۆلمىدۇق، تېخى ھايات دەپ،
ھەر ئاخشىمى چىقامدۇ كۈلۈپ؟
ياكى بولمىسا،
مۇھتاجلىقتا ئۆلگەن ھەر بىر جان،
ئارماندا كەتكەن يۈز مىڭلاپ ئىنسان،
قايىل بولماي ئۆز ئۆلۈمىگە،
توپلاپ ئېلىپ ئەزگۈ روھىنى ——
چاقماق نۇرى بولۇپ كۆرۈنۈپ،
كۆتىرەمدۇ ئاشۇنداق ئىسيان؟

IV

شۇ تەرەپتىن ئېقىپ كېلىدۇ
بىر ئۆستەڭلا سۇ،
ئۇنىڭ نامى —— چاقماقنىڭ سۈيى.
ئۇ كېلىدۇ ئۇخچۇپ - ئىنتىلىپ،
قاقاس سايىنىڭ باغرىنى يېرىپ،
ئۇ سايىنىڭمۇ ئوخشاش نامى بار:
—— چاقماقنىڭ سېيى.

ئارانلا كۆكىرىپ تۇرغان بىر چوڭ يۇرت،
بەكلا كېچىكلەپ كەتكەن بوستانلار،
ئورۇنلاشقان شۇ سۇنى بويلاپ.
قالىسەن ئويلاپ ——
ئۇندا ھاياتلىق،
بىر گىرۋەككە قالغان قىستىلىپ.
كۆكلەپ تۇرىدۇ ئىنسان بالىلىرى،
سۇسىزلىقتا كۆنگەن چاتقالدەك ——
تاغۇ - تاشقا چىڭ يىلتىز يېيىپ.
زېمىننى كەڭ ياراتقان قۇدرەت،
ئۇلار كۆكلەيدىغان بۇرجەكنى
قىلىپ قويغان ئاشۇنچىلىك تار.
ھەي، ئۇلارمۇ بىر تىرىك جانغۇ،
كۆڭلى يۇمشاق، يۇۋاش ئىنسانغۇ،
ئېيتقىنا سەن زالىم تەبىئەت،
مۇنچىۋالا قىلىدىغانغا خار،
ئۇ ئىنسانلاردا نېمە گۇناھ بار؟
تارتىۋالدىڭ كەڭلىكلىرىنى،

ماكان قىلىپ بېرىپ بورانغا،
قۇمغا باستۇرۇپ،
ئەسلى يېشىل بولغان يېرىنى،
قىلىپ قويدۇڭ چەكسىز باياۋان.
ئۇ كەڭلىكلەردە،
ھەپتىلەپ ـ ئايلاپ،
يول يۈردۈ جاپاكەش كارۋان...

V

سۈرۈشتۈردۈم ئۇ سۇ توغرىلىق،
سۆزلەپ بەردى قېرى تاغچىلار.
ئۆمرى تاغۇ ـ تاشلاردا ئۆتكەن،
ئوتۇنچىلار بىلەن مالچىلار.
تەكرى تېغىنىڭ چوققىلىرىدا
ئۇلۇغ سۇلۇق كۆللەر بار ئىمىش ـــ
ئاقمايدىغان، يوللىرى ئۈزۈك،
سۈيى چوڭقۇر، مۇزدەك، سۈپ ـ سۈزۈك،
قارلىق قىيالار بىلەن قاپسالغان،
بورانلىق دېڭىز كەبى چايقالغان،
ئۇ كۆللەرگە،
بۇلۇت بىلەن چاقماق يار ئىمىش.
يول تاپالماي ياتقانمىش ئۇ سۇ ـــ
يىراق تاغلار ئىچىگە مۆكۈنگەن.
شۇ كۆللەرنىڭ ئۈستىدە ئىمىش،
ئۇ چاقماق ـــ
ئاخشاملىرى بىزگە كۆرۈنگەن.
تاغلار تەكتىدە بېسىلىپ ياتقان
تۇتاش زېمىنىنىڭ
چوڭقۇر، ئىنچىكە تومۇرلىرىدىن،
كۆلنىڭ سۈيى چىقارمىش سىرغىپ.
تامچە ـ تامچىلاپ،
بۇ تامچىلار سايدا قوشۇلۇپ،
ھاسىل قىلىپ كىچىك بىر ئېقىن،
بولۇپ ئاشۇنداق چاقماقنىڭ سۈيى،
چۈشۈپ كېلەرمىش،
ئۇيناقلىغان كىيىكتەك چېپىپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تۇشقانداك ئىرغىپ...
دېمەك، بۇ يەرنى سۇغارغان ئۇ سۇ،
مىليوندىن تامچە.
ئەي، خۇدا!
تەخسىملەمدۇ سۇنى ئاشۇنداق،
بۇ دۇنيا،
بولغاندىمۇ يۈزسىز ھەر قانچە؟

VI

قاقاس تاغقا قىستاپ قويۇلغان
بۇ ھاياتلىق گىرۋەكلىرىدە —
يالتىرىغان يامغۇرسىز چاقماق،
پەيدا قىلدى مەندە زىلزىلە.
خىتاپ قىلدىم ئۈنۈمگە قاراپ:
تۇرما مۇنداق ئۈنسىز يالتىراپ.
شۇنچە سۇنى نېمە قىلىسەن،
چوققىلاردا ئەسىرلەپ ساقلاپ؟
سادا بەرگىن، گۈلدۈرلە ئەمدى،

ۋە ھۆركىرە ئويغانغان شىردەك.
تەشنا سېنىڭ گۈلدۈرلىشىڭگە،
چاڭقاپ تۇرغان قىرىنداشلىرىم،
سەن ئۇلارغا مەدەت بەر بىردەك.
ھۆركىرە شىردەك!
تەۋرىسۇن يەر، يېرىلسۇن تاغلار،
دەريا ئېقىپ كەلسۇن كۆللەردىن.
يەر ۋە سۇغا بولايلۇق ئىگە،
ئىگىلەپ زېمىن،
بوران ئىلكىدە قالغان چۆللەردىن...
كۆرمىدىڭمۇ ئاۋۇ بوۋاينى،
ئىشىك ئالدىدا خىيالغا پاتقان؟
قاراپ قالدى قاۋۇل بىر يىگىت،
پىكاپ ئۆتۈپ كەتكەندە چاققان.
شەھەرلىك قىزنىڭ يىپەك كىيىمىنى،
يېزىلىق چوكان تۇتۇپ باقىدۇ.
كىيىك كۆزلۈك بۇدرۇق ئوغۇللار،
ئۈزمەكچى بولۇپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تار ئۆستەڭدە غۇلاچ ئاتىدۇ.
ئۆسۈپ يېتىلگەن بۇ يېڭى نەسىل،
بۇ قىستاڭغا پاتمايۋاتىدۇ.
ئىزلەيدۇ ئۇلار،
ھاياتلىقنىڭ كەڭلىكلىرىنى،
كۆرمىدىڭمۇ بۇلارنى چاقماق؟
شۇنداق...
بىزگە كۆپ ئېغىر چۈشكەن،
دەريا - دەريا سۈنى يوقاتماق!

1993 - يىل 1 - ئاي
ئۈرۈمچى.

بۇ كۆلچەكلەر ئەمەس مېنىڭكى....

مۇنداق گەپنى ئاڭلايتتىم تولا:
شەيتان ئازدۇردى... شەيتان ئازدۇرغان...
تۇيماي قالدىم،
مېنىمۇ بىر رەت —
ئازدۇرۇپ كەتتى بىر قېرى شەيتان.
ئارقىسىدىن ئەگىشىپتىمەن،
كۆرۈنسە ماڭا بولۇپ ئۇ ئىنسان.
بولغان ئىكەن ئەسلى يېمەكچى،
كۆزىدە خۇن يوق ۋە يۈزىدە قان...
غەلىتە ئىدى مەن كىرگەن كوچا،
دەرەخلىرى ئىسلىنىپ تۇرغان.
شەپەرەڭلەر ئۇچۇپ يۈرەتتى،
ئاچ مۇلۇندەك ياۋۇز ۋە يوغان.
يېغىۋاتاتتى قارا رەڭلىك قار،
قاپلاپ كېلەتتى تۇتۇندەك تۇمان.

قاپلاپ كېلەتتى تۇتۇندە
پىپىلگەنلەرنىڭ ئىزى بار ئىدى،
مېنىڭ ئالدىمدا،
ھەر بىر ئىزدا تامچە - تامچە قان ...
ئاسمان گۈمبىزى خۇمداندەك قارا،
ئاي كۆرۈنمەيدۇ، يۇلتۇزلارمۇ يوق.
چۈشىدۇ پەقەت دېرىزىلەردىن،
سېرىق رەڭلىك ئاجىز بىر يورۇق.
مەن قورقمىدىم، ماڭدىم خاتىرجەم،
قەدىمىم دادىل، تىنىك ئىدى گەۋدەم.
لېكىن بايقىدىم، ساغۇچ يورۇقتا —
ئۆزگىرىپ تۇردى مېنىڭ كۆلەڭگەم.
بىردەم سېمىز ۋە بىردەم ئورۇق،
بىردەم پېرىم ۋە بىردەم تولۇق.
بىردەم ئۇزۇن ۋە بىردەم قىسقا،
ئوخشاپ كېتەتتى پىپىلغان ئىسقا.
بىردەم كىپەن — قات - قات ۋە يەڭسىز،
بىردەم تېرە — قاخشال، كېلەڭسىز ...
كۆلەڭگىلەر كۆلەڭگە تۇغۇپ،

بىر - بىرىگە كېلىپ قوشۇلۇپ،
تولدى غەلىتە شەكىللەر بىلەن
پۈتۈن كوچا — يېقىن ۋە يىراق.
نېمانداق كۆپ كۆلەڭگىلەر بۇ،
ئۆزگىرىدۇ مۇنداق نېمىشقا؟
كۆلەڭگەمنى كۆپەيتىۋەتكەن —
بۇ قانداق چىراغ؟
چىراغقىمۇ ئوخشىمايدۇ ھېچ،
كوچا بويلاپ چېچىپ تۇرىدۇ،
ئوغرى مۈشۈكنىڭ كۆزىدىن قايتقان —
نۇرغا ئوخشاش سېرىق يالتىراق.
نېمىشقا ئاسىدۇ مۇنداق چىراغنى،
بۇ ئادەملەر ساراڭمۇ ئۆزى؟
قاراپ باقتىم ئاخىر زەڭ سېلىپ،
ياق، ياق،
ئۇ چىراغ ئەمەس،
ئەرۋاھنىڭ كۆزى —
لامپۇچكىدەك پولتىيىپ تۇرغان.
كولاپ ئېلىپ ئۇنى گۆرىدىن،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئېشىپ قويۇپتۇ ئۆيلەرگە شەيتان.
ئاچ ئەرۋاھقا ياغ پۇراتمىسا،
تەلەپ قىلار ئىمىش يېڭى قان.
ھە، ئۇ ئەرۋاھنى مەن تونار ئىدىم،
ئۇ ئۆلگەنگە بولغان كۆپ زامان.
تېخى ئۆلمىگەن چېغىدا، ئادەملەر —
ئۇنى شەيتاننىڭ دوستى دەيدىغان.
ئۆتكەن ئۇ ئادەم،
كوچا قىزىنى قىزىم دەپ بىلىپ،
ياتنىڭ ئوغلىنى ئۆز ئوغلى قىلىپ،
ئاچ قېلىشى بەرھەق بىر ئىش ـ تە،
پۇشتى بولمىسا ياد ئەيلەيدىغان.
شەيتاننىڭ قەستى،
تالان ـ تاراج قىلدۇرۇپ مېنى،
ئاشۇ ئەرۋاھقا،
ئۇنىڭ ئېزىتقۇ شولىسى بىلەن
ئالماق ئىكەن جان.
بىلىپ قالدىم مەن ئۇ كۆزلەرنى،
شۇنداق، تونۇش ئابدالنىڭ كۆزى!

ئۇزۇن چاپان ۋە مەخسۇم تۇماق،
خۇرجۇنىدا كىپەك ۋە قوناق،
مىنىۋېلىپ قېرى خېچىرغا،
بالا چېغىمىز،
يۇرتىمىزغا كېلەتتى ئۆزى.
كۆرسە تىلەپ، كۆرمىسە بۇلاپ،
نېمە كۆرسە شۇنى ئوغرىلاپ،
خۇرجۇنىنى توشقۇزار ئىدى،
خۇرجۇنىغا تەڭ سىغار ئىدى —
ھالال ۋە ھارام.
ئاچ كۆزلىرى پۇلتىيىپ چىققان —
لامپۇچكىغا ئوخشايتتى تامام.
قەھرىم تۇتتى، كەلدى غەزىپىم،
ۋاقىرىدىم:
ئەي، ئورۇق شەيتان،
ئىشقا ئاشماس قەستىڭ سېنىڭكى.
ئاچ ئەرۋاھنىڭ كۆزلىرى بىلەن،
كۆلەڭگەمنى بۇلغىما مۇنداق،
بۇ كۆلەڭگىلەر ئەمەس مېنىڭكى!
گۇلدۇرمامىدەك چىقتى ئاۋازىم،
تىك تاغلاردىن قايتتى سادايىم —

بوران كەبى ئۇچۇپ ۋە ياڭراپ.
بۇقۇدرەتلىك سادانى ئاڭلاپ،
قورقۇپ كەتكەن قېرى شەيتانمۇ
ئايلىنىپ قالدى دەرھال ئەرۋاھقا.
كۆزگە ئوخشايدىغان لامپۇچكىلار،
ۋە لامپۇچكىدەك پولتايغان كۆزلەر
خوراز چىللىسا قاچقان جىنلاردەك،
غايىپ بولدى ئاللىقاياققا.
مەن ئويغاندىم ئۆز ئاۋازىمدىن،
كوچا ئىدى يورۇق ۋە پارلاق.
تاپا قىلدى دوستلۇرۇم مېنىڭ،
ئادەم ئۇخلامدۇ شۇنداقمۇ ئۇزاق؟
دېدىم مەن كۈلۈپ،
ھېچۋەقەسى يوق،
يېرىمى ئۇيقا ئىنسان ئۆمرىنىڭ،
قارا باسقان بولسىمۇ بىراق،
بىلىپ قالدىمغۇ،
شەيتان ئازدۇرسا بولىدۇ قانداق؟

1993 - يىل 1 - ئاي
ئۈرۈمچى.

ئىز ئۆزگەرتىدىغان دەريا

ئوكيانلاردىن يىراق دەريا بۇ،
شۇڭا دۇنيا ئۇنى ئۇقمايدۇ.
ئۇ قىتئەنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىدە،
يازدا ئېقىپ، قىشتا ئۇخلايدۇ.
ماكانى كەڭ، يوللىرى ئۇزۇن،
تۆرەلگەن يېرى — ئىللىق ۋە قۇرغاق.
ئۇ تاغلاردا توختاپ قالىدۇ،
زېمىن توڭلاپ، چۈشكەندە سوغاق.
جايلىشىدۇ ئاسمانغا يېقىن،
پارچە - پارچە بولۇپ بۆلۈنۈپ.
جىلغىلاردا ۋە جىرالاردا،
كۆپكۆك ياكى ئاپئاق كۆرۈنۈپ.
بۇ دەريانىڭ ئانىسى — ئاسمان،
مىجەزى چۇس ئەمما مېھرىبان.
قىش بويى يوتقان تىكىپ چىقىدۇ،
شىمالنىڭ ئاق ماموقلىرىدىن،

ياپىدۇ ئۇلارنى ئۈستى - ئۈستىلەپ،
قىش ئۇيقۇسىدا ئىسسىق ياتسۇن دەپ،
قاتتىق قىشتىن چىقسۇن دەپ ئامان.
ئۇزاق قىش بويى،
ئۇنى ئەللەيلەپ،
تۈگىمەيدىغان مۇڭلۇق ناخشىغا،
ھۇشقىتىدۇ غەمكىن شىۋىرغان.
تەرلەپ - تەپچىپ ئويغىنار دەريا،
قۇياش كۆككە بولغاندا مېھمان.
قوزغىلىدۇ بولۇپ بەقۇۋۋەت،
ۋە ئېلىپ نۆۋەت،
ئەمما ئۇنىڭ ئاقار يوللىرى
بۇ دەشتلەردە بولمايدۇ راۋان.
ئۆزگەرتىدۇ ئۇنىڭ ئىزىنى،
داۋالغۇپ تۇرغان چەكسىز باياۋان.
قۇم تاغلىرى ئورۇن يۆتكەيدۇ،
ئۆز ئىزىدا تىنجىماي ھامان.
دەريا يازدا ئاققان ئىزلارنى،
قىشتا كۆمۈپ چىقىدۇ بوران.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئويمان يەردە تىكلەيدۇ بارخان،
ئېگىز يەرنى قىلىدۇ ئويمان.
دەرەخ ئۆستۈرۈپ مىڭ مۇشەققەتتە،
ياساپ چىقسا قىرغاقلىرىنى،
ئۇنى ۋەيران قىلىدۇ ئىنسان.
ئۆز نەپسىنى دەپ،
بولغاچ تەبىئەتتە — ئاچكۆز ۋە نادان.
ئۇلارنىڭ كونا پالتىسى بىلەن،
تۇرار قىرقىلىپ،
جاڭگاللىقلار، چاتقال ۋە ئورمان.
بوشاپ قالغان ئۇ قىرغاقلارنى،
بوران ئوڭايلا قىلىدۇ ۋەيران.
تاغدىن چۈشۈپ كەلسە كېيىكلەر،
ئۆتكەندە سۇ ئىچكەن جايىنى
تاپالماستىن بولىدۇ ھەيران.
ئىزلەر ئۇلار ئانا دەريانى،
باياۋاندا تىنەپ سەرگەردان.
ھە، بۇ دەريا ئىز ئۆزگەرتىدۇ،
ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ مەجبۇر،

خالىسۇن ئۇ يە خالىمىسۇن،
شۇنداق بولۇپ كەلگەن تەقدىرى
تارىختىن بۇيان.
نۇرغۇن ئىزى تاشلاندۇق بولۇپ،
باياۋاندا كېتىدۇ قۇرۇپ.
ئىزلار بىلەن بىللە قۇرۇيدۇ،
يېشىل بوستان، گۈللىگەن يەرلەر.
ئاقار قۇملار تەكتىدە قالار،
ئاۋات بولغان نۇرغۇن شەھەرلەر.
ھاسىل قىلىدۇ قۇم تاغلىرىنى،
كۆك قەلئەلەر ۋە سانسىز قورغان.
خىيال كۆزى بىلەن قارىساڭ،
كۆرىسەن ئۇندا،
ھەر بىر ئىزدا بىر دەريا ھايات،
قۇملۇقلارغا سىڭىپ يوقالغان.
ئەڭ قەدىمقى مەدىنىيەتنىڭ
ئالتۇن ئاچقۇچى
شۇ چەكسىز قۇم باغرىدا قالغان.
بۈيۈك كۆچ - كۆچ زامانلىرىدا،

ئۇنى چۈشۈرۈپ قويغانمىش ئىنسان.
ئۆلگەن قۇياش دەيدۇ يۇلتۇزنى،
تۇندە كۆرىسەن ئۇندىن سانسىزنى،
ئۆلگەن قۇياشلار لەيلەپ ئاسماندا،
ھاسىل قىلغان سامان يولىنى،
كۆرىسەن دائىم ئۇنىڭ نۇرىنى —
كارۋان يولىدەك ئاقىرىپ تۇرغان.
ھەر بىر ئىزدا بىر سامان يولى،
زېمىن يۈزىدىن يۈتمەيدۇ نۇرى،
نۇر چاچقاندا ئۆلگەن قۇياشلار
قۇمدىن بەزەن ئېچىلىپ قىلىپ،
چاقناپ ياقۇتتەك،
تىترىتىدۇ سېنى ھاياجان.
ھەر بىر ئىزدا بىر نۇرلۇق سىزىق،
بىرىنى چېتىپ بىرى ئارقىلىق،
ھاسىل قىلغان چوڭ بىر خەرىتە،
سامان يولىدەك يوقالمايدىغان.
بولمىسىمۇ يوللىرى راۋان،
ئاقار يېرى چەكسىز باياۋان،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئىز ئۈزگەرتىپ، يېڭى يول تېپىپ،
ئېقىپ كەلدى دەريا كۆپ زامان.
ئۇ ئاقماقتا ...
ئاقىدۇ ھامان.
تەييار ئىزدا ئاقماق كۆپ ئوڭاي،
ئۇنداق دەريانى
قىينىمايدۇ قۇملۇق ھېچقاچان.
ئاڭا قۇچاق ئېچىپ تۇرىدۇ،
ياكى دېڭىز، ياكى كەڭ ئوكيان.
ئاخىرى بېرىپ يۇتۇپ كەتمەيدۇ،
سۇلىرىنى چۆللەر — بىپايان.
قۇم - بوراندا يول تاپالىغان
مۇنداق دەريانى،
ئىختىيار سىز دەيسەن — قەھرىمان!
ئىزلەپ باقساڭ چىقمايدۇ ئەمدى،
بۇ دۇنيادا يوق،
ئۇنداق دەريا ۋە ئۇنداق ماكان.

1993 - يىل 2 - ئاي
ئۈرۈمچى.

ئوقۇتقۇچى بالىلىق بولغاندا ...

بالىلىق بولدى ياش ئوقۇتقۇچى،
تۇغدى ئائىلى ئايدەك بىر بوۋاق.
ئۆيىنى يورۇتۇپ نۇر چېچىپ تۇرغان —
بىر گۈزەل ئوغۇل،
كۆچەتتەك پاخلان، چېچەكتەك ئوماق.
كۆزى چوڭ — تۈن يۇلتۇزلىرىدەك،
ياكى تۈندە نۇرلانغان بۇلاق.
كىرپىكلىرى ئۇزۇن، ئەگمەچ،
چاچلىرى بۇدرە ۋە يۈزى ئاپئاق.
بۇ قارا چاچلار يېيىشىپ چۈشكەن،
چىكە چاچ بولۇپ ئىڭەككىچە قەدەر.
جىم ياتمايدۇ بوۋاق، ھەرىكەتچان،
يۇلقۇنۇشلىرى كىيىكتىن بەتتەر.
قورساقتىمۇ جىم ياتمىغان ئۇ،

شىددەت بىلەن تەۋرەپ، داۋالغۇپ.
ئايان بولدى كۆز ئاچقاندىمۇ،
شۇنداق جانلىق، شۇنداق شوخ بولۇپ.
تاڭماق بولغان ئىدى بۆشۈككە،
ئۇ كۆنمىدى، كۆتەردى ئىسيان.
ئۇ ياتمىدى، بولسىمۇ گەرچە —
ئەجدادى شۇ بۆشۈكتە ياتقان.
پۇت - قولۇمنى بوغماڭلار دېدى،
مىجەزى ئۆزگە بولغان كىچىك جان.
كۆرمىگەنمىز دېدى خوشنىلار،
مۇنداق بالىنى بۇرۇن ھېچقاچان.
ياش ئوقۇتقۇچى بالىلىق بولدى،
ئىز باسىدۇ ئاڭا بۇ بوۋاق.
ئۈزۈلمەيدۇ نەسلى — نەسەبى،
ئۆچۈپ قالمىدى ئاڭا كەلگەندە،
ئاتا - بوۋىلار ياندۇرغان چىراق.
ھە، ئۇ چىراقلار
يېنىپ كەلدى شۇنداق كۆپ زامان.

قانداش، ئەزىز بوۋىلار تاكى
ئوت ساقلاشنى ۋە ئوت قالاشنى
ئۆگەنگەن ئاشۇ چاغلاردىن تارتىپ.
ئۆڭكۈرلەرنى قىلغاندا ماكان،
ياكى پاناھ بولغاندا ئورمان.
ھايۋان كۆندۈرۈپ، ياۋا دان ئېكىپ،
ياسىغاندا شەھەر ۋە قورغان.
بىرى ئۆچسە بىرىنى ياندۇرۇپ،
داۋام قىلىپ ۋە ئىز قالدۇرۇپ،
نەسىل يولىنى كەلدى ئۇزارتىپ.
ئەسلى چاقماقتىن تۇتاشقان بۇ ئوت،
ئايلىنىپ كەلگەن شۇنداق چىراققا.
بۇ بىنادا — چوڭ شەھەردىكى،
ئۇ ئايلاندى يەنە بوۋاققا.
ئوقۇتقۇچى يىگىت ئويلايدۇ،
ساغلام ئۆتسە بۇ كۆچەت — پاخلان.
يىلتىز تارتسا، غولى يوغىناپ،
ۋە يېتىلسە بولۇپ باراخسان.

ئۇ ئۇقسا، بولسا ئۆز كەسپى،
ۋە كۆڭلى ئۆتسە پاراۋان.
كوچىلارنى دەسسەپ مېنىڭ دەپ،
بولسا غالىب، قۇدرەتلىك ئىنسان.
بۇدرە چاچلىق ۋە قارا قاشلىق
بىر يىگىت بولۇپ،
ئىزىمنى باسسا ياندۇرۇپ چىراق.
بۇ ياش ئاتا ئويلايدۇ شۇنداق،
ھەئە،
ئۇنىڭمۇ ئۆز كۆچىتى بولىدۇ،
خۇددى ئۆزىدەك ئۇماق ۋە پاخلان.
قوۋۋەتكە تولۇپ،
ئۆمۈر يوللىرىغا قاراپ ئاتلانغان.
ھە، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئارزۇ،
ئاتا قەلبىدىن چىققان ئاق تىلەك.
يېپىسىپ كېلىدۇ باشقا خىيالمۇ،
پەيدا قىلىپ تەشۋىش، ئەندىشە،
ئويلىسا ئۇنى،

پۇت ـ قولىدا قالمايدۇ ھېچ جان
ۋەھىمىدىن تىترەيدۇ يۈرەك.
ئازمۇ قۇرۇپ قالغان كۆچەتلەر،
ياكى ئۆسكەن مايماق ۋە سايماق،
پەرۋىش تاپمىغان؛
ھوشيار بولمىساڭ،
بوران ئۇرۇپ كىرسە رۇجەكتىن،
ئۆچۈپ قالىدۇ ھەرقانداق چىراق.
يولدىن چىققان باللار ئازمۇ،
بۇلۇڭ ـ پۇچقاقتا يۈرگەن مارىلاپ؟
مۆرىسىگىچە چۇشۇرۇپ ئېلىپ
كىر چاچلىرىنى،
ھەر بىر يانچۇققا تەلمۈرۈپ قاراپ.
كەچكە قالغان يولۇچىلارنى
تار كوچىدا يۈرگەن پىچاقلاپ.
بار ئۇلارنىڭمۇ ئاتا ـ ئانىسى،
چەكمەي قالامدۇ قايغۇ ـ ئىزتىراپ؟
ھە، ئۇلارمۇ تۇغۇلغان شۇنداق،

ئايدەك نۇرلۇق، پاخلان ۋە ئوماق.
يانغان چىراق دېگەن ئۇلارنى،
ئاتا ـ ئانىلار،
خۇددى ئۆزىدەك ئۈمىدلىك قاراپ.
ياق، ياق،
جان بولسىلا تاكى جىسمىدا،
مۇنداق كۆنگە قويماس ئوغلىنى،
بولغانمايدۇ بۇ نۇرلۇق چىراق.
شۇندىن باشلاپ،
ئۆزگىرىپ كەتتى بۇ ئوقۇتقۇچى،
خىزمىتىگە ھەسسە ـ ھەسسىلەپ،
قويدى ئىشتىياق.
قوزغالدى غەيرەت،
ئويغاندى ۋىجدان،
بولۇپ قالدى كۆپ ئويلايدىغان،
مەسئۇلىيەتچان.
دەرسكە كىرسە، ئوقۇغۇچىلار ـــ
ئاڭا باشقىچە كۆرۈندى تامام.

بىر ـ بىرىدىن ئوماق، سۆيۈملۈك،
قامەتلىرى گۈزەل، كۆرۈملۈك،
قارا كۆزلىرى تۈن يۇلتۇزىدەك،
ياكى تۈندە نۇرلانغان بۇلاق.
ئۇ خىيال قىلدى ـ بۇلارمۇ بالا،
ئۆز ئۆيلىرىدە يانغان بىر چىراق.
ئۇلارنىڭمۇ ئۆز ئاتا ـ ئانىسى بار،
ئارزۇ بىلەن قايغۇ تەۋرەتكەن.
يىمەي يىگۈزۈپ،
كىيمەي كىيگۈزۈپ،
كەچ ياتقۇزۇپ، سەھەر تۇرغۇزۇپ،
ئۈمىد بىلەن ئاڭا ئەۋەتكەن.
ئۇ ھېس قىلدى ئۆزىنىڭ يۈكىنىڭ،
تەگرى تېغىدەك ئېغىرلىقىنى.
ئۇ قەددىنى تىكلەپ، دەس تۇرۇپ،
يۇدۇپ ماڭدى تەگرى تېغىنى.
خىيالىدا بولدى پارتىلاش،
بولۇپ قالدى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېكى ئادرېسى

ئوغلى بىلەن بالىلار ئوخشاش.
بىر بالىسى بولدى مىڭ بالا،
ئۇلارنىڭ ئارزۇسى،
ياكى قايغۇسى
بارا ـ بارا،
ئۇنىڭ سەگەكلەشكەن ئېڭىدا،
بولدى ئارىلاش.
مەشئەل بولدى ئۇنىڭ چىرىقى،
مىڭلاپ چىراق قوشۇلۇپ كېلىپ،
يېنىپ بىر تۇتاش.
قوزغىدى شۇنداق ئۇندا هاياجان،
يانغان چىراق — كىچىككىنە جان.
مەن ئويلاپ قالدىم:
بىرنى مىڭغا، مىڭنى مىليونغا
يۆتكىيەلىگەن — بۇ ئۇلۇغ ئىنسان!

1993 ـ يىل 2 ـ ئاي
ئۈرۈمچى.

يولۋاس تېرىسىنى يېپىنىۋېلىپ...

ئەزەربەيجاننىڭ داھى شائىرى
شۇستا رۇستاۋېلى بىر زامان،
يازغانىدى بىر مەشھۇر داستان،
ئۇنىڭ نامى —
يولۋاس تېرىسىنى يېپىنغان باتۇر.
ئوقىساڭ قېنىڭ قايناپ كېتىدۇ،
ئالىسەن ھوزۇر.
ئۇنىڭ يازغىنى — ھەقىقى ئەركەك،
ئار - نامۇسلۇق، باتۇر، تاغ يۈرەك.
قوللىرىدا نەيزە ۋە قالقان،
تاغۇ - تاشتا ئوۋ ئوۋلايدىغان.
يولۋاس بىلەن تۇتۇشۇپ قېلىپ،
ئۇنى ئۆلتۈرۈپ،
تېرىسىنى يېپىنىپ ئالغان.

بايراق قىلىپ ئۇنى قەۋمىگە،
قانلىق جەڭدە باسقۇنچىلارنى
قىلالىغان يەر بىلەن يەكسان.
تۇمارىستەك ئۇلۇغ يېتەكچى،
نامى ئۆچمەس مىللىي قەھرىمان.
مېنىڭ يازماقچى بولغىنىم باشقا،
كىچىك مەخلۇق — ئەرزىمەيدىغان.
ئۇمۇ يولۋاس ئوۋلاپ يۈرىدۇ،
ئىزلەپ ئاتاق، مەنپەئەت، ھوقۇق.
ئۇنىڭ ئوۋدا كۆزلەيدىغىنى،
يولۋاس ئەمەس بەلكى تېرىسى،
چۈنكى بۇ يەردە،
چەكسىز تاغۇ - دەشتنى مېنىڭ دەپ،
ھۆركىرەپ يۈرگەن ئۇنداق يولۋاس يوق.
باغچىلاردا بار بىر نەچچىسى،
سالا سۇنلۇق قەپەزدە بىراق.
بىزنىڭ ئوۋچىمىز
ئاشۇلارغا قويىدۇ قىلتاق.

كىرىۋېلىپ تۆمۈر قەپەزگە،
يوخلاپ تۇرىدۇ ئۇلارنى دائىم.
مىياڭلايدۇ ۋە سۈر كىلىدۇ،
ئۆيدە باققان سېمىز مۈشۈكتەك
بولۇپ مۇلايىم.
تولغىنىدۇ ۋە ئىگىلىدۇ،
يولۋاسلارغا تەلمۈرۈپ قاراپ.
بۇ دۇنيادا كىمنىڭ نەپسى يوق؟
كەلمەيدۇ ئۇ قورۇقتىن - قورۇق.
يولۋاسلارغا يېپىپ داستىخان،
تىزىپ چىقىدۇ،
پۈتۈن قويدىن قىلىنغان كاۋاپ،
ئونىنەچچە خىل داڭلىق قورۇما،
ئالتۇن ئۈزۈك، ئالتۇن بىلەيزۈك،
ئىلى ھارىقى،
ياكى خوتەندە توقۇلغان گىلەم.
شۇنداق قىلىپ ئۇ يولۋاسلارنى
كۆندۈرىدۇ بىزنىڭ ئەپچىلەم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ياش ۋە گۈزەل ئۇرغاچىلارنىڭ
رەسىملىرىنى سىزدۇرۇپ ھەتتا،
سالاسۇننىڭ تۆمۈرلىرىگە
ئېسىپ قويىدۇ قاتارمۇ ـ قاتار.
خىيالغا چۆكسە،
ساپال كۈپتەك بويىنى يوق يولۋاس،
ئۇ سۈرەتلەرگە
ھەۋەسلىنىپ ۋە ئاجىز قاراپ،
قولدىن بەرمەي پۇرسەتنى ئوۋچى،
تېرىسىنى سويۇپ ئالىدۇ،
ئاغرىتماستىن ۋە تۇيدۇرماستىن،
بەكمۇ ئاۋايلاپ.
يولۋاس تېرىسىنى يېپىنىۋېلىپ،
چىقىپ كېتىدۇ ئاستا يول ئېلىپ.
ۋۇجۇدىدىن پۇراپ تېرە، قان،
ھەممە يەردە يۈرەر جار سېلىپ.
ئادەملەرنىڭ ئىچىگە كىرىپ،
لاپ ئاتىدۇ ئېغىز تولدۇرۇپ:

يولۋاس ئاكا ئۇنداق دېۋىدى،
يولۋاس ئاكا مۇنداق دېۋىدى،
باغچىلاردا بىز بىللە بولۇپ،
يولۋاس ئاكا بىلەن ئولتۇرۇپ...
قايەرلەردە قالىدۇ دەيسىز،
مۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ مۈشۈكتەك
مىياڭلىشى، سۈركىلىشلىرى،
تولغۇنۇشلىرى، ئىگىلىشلىرى.
بولۇۋالىدۇ يولۋاسنىڭ ئۆزى،
ئادەم يەيدۇ ھىجىيىشلىرى.
ئاخىر خام سۈت ئەمگەن ـ دە ئىنسان،
ھازىر غىچە شۇڭا كۆپ نادان!
بۇ ئوۋچىنىڭ قىلمىشلىرىدىن
سەسكەنمەيدۇ ئۇلار ھېچقاچان.
قورقىدۇ ۋە قىلىدۇ ھەۋەس،
شۇنداق ئابروي تاپماق كويىدا
ئەندىكىدۇ،
ئارزۇ بىلەن ئالىدۇ نەپەس.

يولۋاسنى ئوۋلاش،
بولۇپ قالدى يېڭى بىر مودا،
ئۇ يەر - بۇ يەردە،
كۆپىيىپ قالدى مۇنداق ئوۋچىلار.
نەيزىسى يوق ياكى قالقىنى،
قىلتىقى يىپەك بولغان نوچىلار.
تىجارەتچى بىر ئاغىنەمگە،
بۇ توغرىلىق قىلدىم شىكايەت.
ھەۋەس، مودا دېگەننى ئاڭلاپ،
ئۇ شادلاندى، جانلاندى غايەت.
ئۇزۇن يوللۇق تېلېفون ئۇلاپ،
تىرۇپكىنى ئالدى قولىغا.
ۋە بۇيرۇتتى مال،
گۇاڭجۇدا يۈرگەن ئوغلىغا:
ئون مىڭ دانە يولۋاس تېرىسى
لازىم بولدى، توقۇتقىن دەرھال.
بۇ ياخشى پۇرسەت،
يۇڭ يىپ قىممەت، نىلون يىپ ئىشلەت،

تەننەرقىنى چۈشەرگىن ئەرزان.
زور پايدا بار بىزگە بۇ مالدىن،
ئۇنىڭغا ھازىر،
مۇھتاج ئىكەن ئونمىڭلاپ ئىنسان!
دېدى ئۇ ماڭا: كۆپ رەھمەت ساڭا،
ئېلىپ كەپسەن ياخشى خەۋەرنى.
قاراپتۇر ئەمدى،
يولۋاس تېرىسى قاپلاپ كېتىدۇ،
پۈتۈن شەھەرنى.
ئارتىۋالسا ھەممىلا ئادەم،
ھەتتا بوۋاي - مومايلارمۇ ھەم،
ئۇچراپ تۇرسا قەدەممۇ - قەدەم،
كىم قورقىدۇ دەيسەن ئۇنىڭدىن،
رازى بولىسەن شۇ چاغ مېنىڭدىن.
نېمە كۆپەيسە چۈشىدۇ كۈرسى،
كۈرسى چۈشكەن نەرسە بولار خار.
سەن زارلىغان ئەپچىل ئوۋچىلار
تاپالامدۇ ئۇ چاغدا بازار؟

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

تېرىلىرى ئۆزىگە قالدۇ ،
باغچىدىكى يولۋاسلارنىڭمۇ ،
ئۇلارنىڭ سانى بىزدە بەكلا ئاز ،
ئۆلمەي ئامان قالدۇ ئۇلار .
نەسلى قۇرۇش خەۋپىدە قالغان
ئۇنداق ھايۋاننى
قوغدايمىشقۇ مەدىنى دۇنيا ؟

1993 ـ يىل 2 ـ ئاي
ئۈرۈمچى .

يۇز يىللىق تارمار

ئالەمنىڭ كەڭ بوشلۇقلىرىدا ،
بولۇپ تۇرىدۇ دائىم پارتىلاش .
پەيدا بولۇپ قارا ئۆڭكۈرلەر ،
يۇلتۇزلارنى يۇتۇپ بىر ـ بىرلەپ ،
قىلار خامتالاش .
غۇلاپ كەتتى قارا ئۆڭكۈرگە ،
بىر گۈزەل يۇلتۇز ،
چاچراپ كېتىپ سامان يولىدىن ،
بىر قېتىملىق زور پارتىلاشتا .
قاراڭغۇلۇقنىڭ
قارا تۇتۇندەك ئەجدىھالىرى ،
ئاچ شىرلىرى — ھۆر كىرەپ تۇرغان
قانلىق چىشى ، قارا يايلى بار ،
يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇنىڭغا ،

www.uyghurkitap.com

قويدى تالاشتا.
يۈز يىل بولدى،
يۈز يىللىق تارمار
مەھرۇم قىلدى ئۇنى نۇرىدىن،
ئايرىۋەتتى سامان يولىدىن.
لېكىن ئالەمدە بولغان مەۋجۇدات،
يوقالمايدۇ پات.
ئۆلمەيدۇ ئوڭاي،
لەيلەپ چەكسىز قاراڭغۇلۇقتا،
چىدام بىلەن كەچۈرۈپ ھايات.
ھېلىمۇ بار ئۇ گۈزەل يۇلتۇز،
قارا ئۆڭكۈردە،
سۈرەشتۈرۈپ يارىدار جىسمىنى،
ئىزلەپ يۈرىدۇ ئۆزىنىڭ نۇرىنى.
كۆرۈپ تۇرىدۇ،
يېقىنلا يەردە
نۇرلىنىپ تۇرغان سامان يولىنى.
تارمارىغا بولمايدۇ قايىل،

ئۇ كۈتىدۇ،
بولىدۇ دەپ يەنە پارتىلاش.
ئۇ ئويلايدۇ،
پارتىلاشلار سالسا زىلزىلە،
ئۇنى يەنە سامان يولىغا
تارتىپ ئېلىپ كېتىدۇ قۇياش.
نېسىپ بولىدۇ،
ئۆز ھاياتىدا يەنە يالتىراش...

* *

دۇنيادا بار مۇنداق تاغلارمۇ،
ئاسمانپەلەك، چەكسىز قاتمۇ - قات.
بۆلىنىدۇ ئىككى دۇنياغا،
ئۇنىڭ گەۋدىسى بىلەن كائىنات.
تاغمۇ - تاغلار ئىچىدە بارمىش،
تاشنى تېشىپ چىققان بىر بۇلاق.
ئۇنى كىيىكلەر يوقىتىپ قويغان،

يوقاتقىنىغا بولدى كۆپ ئۇزاق.
شۇنداق سۆزلۈك ئىدى ئۇ بۇلاق،
ئەتراپلىرى چېچەكلىك ئوتلاق.
خىلۋەت بىر جىلغا،
تېخى ئىنسان قەدەم باسمىغان،
ئەتراپى تاغ، ئۈستىدە ئاسمان،
دۇنيادىن يىراق.
يىرتقۇچلارمۇ يوق ئىدى ئۇندا،
يە باشقا توزاق.
قېچىپ چىققان ئۇندىن كىيىكلەر،
ۋە تىنەپ قالغان،
قار كۆچكىنى بولغان بىر زامان.
ھازىرغىچە ئېسىدە تېخى،
غايىپ بولغان ئۇ يېشىل ماكان.
باياۋاندا يۈرسىمۇ ئوتلاپ،
ئاچچىق ئوت يەپ،
خالىماي ئىچىپ،
توختاپ قالغان يامغۇر سۈيىنى،

قارلىق تاغلارغا ئۈمىدلىك قاراپ،
بىر سى ئۆلسە جىكىپ بىرسىگە،
بوۋىلىرى ئۆز نەۋرىسىگە،
يۈز يىلدىن بۇيان،
ئۇ بۇلاقنى ئىزلەيدۇ ھامان.
بولسىمۇ گەرچە،
چەكسىز تاغۇ دەشتلەر ئىچىدە،
ئۇرۇنۇپمۇ يول تاپالمىغان.
تارمارىغا بولمايدۇ قايىل،
ئويلايدۇ ئۇلار،
تاغلار باركى، ئۇ جىلغىمۇ بار.
كۆچكەن قار ۋە قاتقان مۇزلارنىڭ
تەكتىدە قالدى،
بىز يوقىتىپ قويغان
ئۇ قاينار بۇلاق ۋە يېشىل دىيار.
ئىزلەيلى دەيدۇ،
بولغاندىمۇ جىلغا ساناقسىز،
ۋە تاغلار ئېگىز،

ئاڭا يەتمەك ئەمەس كۆپ يىراق ...

* *

مەن ئىشىنىمەن،
يۇلتۇز قايتىدۇ سامان يولىغا،
كىيىكلەرنىڭ بولىدۇ بۇلاق.
تارماردا بار تولغاق ئازابى،
تارمار — ئانا،
ئۈمىدمىش بوۋاق!

1993 - يىل 2 - ئاي
ئۈرۈمچى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئىنسان ۋە زېمىن

(داستان)

يەر — ئالتۇن قوزۇق.
— ئۇيغۇر خەلق ماقالى.

ئانا زېمىن — يورۇق دۇنيا ساڭا ئەي ئىنسان،
ئۇ بولغاچقا تاپالايسەن ھايات ۋە ئىمكان.
يەرگە چوڭقۇر يىلتىز يايغان دەرەخكە ئوخشاش،
سېنىڭ ئۆمۈر يىلتىزىڭمۇ ئۇنىڭغا تۇتاش.

1

بۆشۈگۈڭدىن باشلىنىدۇ ساڭا بۇ زېمىن،
چۇقان سېلىپ چۈشۈپ يەرگە تاپقاندا ئىمىن.
ئۇنىڭ مېھرى ئىچىپ كېرەر تومۇرلىرىڭغا،

ئانا كۆكسى تەككەن چاغدا بۇدرۇق قولۇڭغا .
ئانا ئاھاڭ ياڭراپ ئاناڭ ئەللەيلىرىدە ،
ئانا ئەلنىڭ ئاققان سۇدەك راۋان كۈيىدە ،
كۆچەت كەبى سۇغۇرىدۇ سەبى دىلىڭنى ،
يېتىلدۈرۈپ قىلىقلىرىڭ بىلەن تىلىڭنى .
خۇش چىرايلار سىڭىپ بارار قاراشلىرىڭغا ،
سۆيۈش بىلەن جاۋاپ بېرىپ تالاشلىرىڭغا .
ئۆمىلەيسەن بوسۇغىدىن چۈشۈپ قورادا ،
يېڭى چېچەك بولۇپ چاقناپ ئالتۇن نۇرلاردا .
كەڭرى ئاسمان ، ئېگىز تاغلار ۋە ئاپئاق بۇلۇت ،
كۆرىنىدۇ كۆزلىرىڭگە بەكمۇ چوڭ بولۇپ .
تال بارىڭى ، ئېرىق بويىدا ئۆسكەن سۇۋادان ،
ئاكىلىرىڭ ، ئاچىلىرىڭ — كۈلگۈنچەك ، شادمان ،
ئويناقلىغان قوزا - ئوغلاق ، چىرايلىق موزاي ،
ۋە مىكىيان — ئارقىسىدا چۈجە بىر تالاي ،
بۇ ھەممىسى ئەتراپىڭنى ئالىدۇ ئوراپ ،
ۋە ئويۇنچى ئاسلانلىرىڭ قولۇڭنى پۇراپ .
ئۇلار سېنى دۇنيا بىلەن تونۇشتۇرىدۇ ،
يېتەكلەيدۇ ۋە ھاياتقا ئېلىپ كىرىدۇ .

سەن ماڭماققا راسلىنىسەن تۇرۇپ ئاياققا ،
خۇددى بۈركۈت چۈجىسىدەك قاراپ ھەرياققا .
ئۆمتۈلىسەن ، يىقىلىسەن مېڭىپ دەممۇ - دەم ،
ئاستا - ئاستا ۋە ئىشەنچلىك تاشلايسەن قەدەم .
باشلىنىدۇ ھەۋەسلىرىڭ ، ئىنتىلىشلىرىڭ ،
مېڭىشلىرىڭ ، يۈگرەشلىرىڭ ، يىقىلىشلىرىڭ .
بۇ ئاجايىپ كەڭ دۇنياغا قويىسەن زېھىن ،
قۇچىقىنى كەڭ ئاچىدۇ ساڭا بۇ زېمىن .
قارايسەنكى ئىزىڭ چۈشكەن تۇپراق سېنىڭكى ،
تاغلار سېنىڭ ، دەريا سېنىڭ ، بۇلاق سېنىڭكى .
باغرى كەڭرى ئالتۇن قۇملۇق چۆللەر سېنىڭكى ،
قېلىن ئورمان ، يېشىل يايلاق ، كۆللەر سېنىڭكى .
قەدەملىرىڭ ئېلىپ چىقار سېنى يوللارغا ،
ئۇچراشتۇرۇپ چاقناپ تۇرغان يورۇق نۇرلارغا .
ئەگىشىسەن ئويۇن بىلگەن چوڭلار كەينىدىن ،
ئۇلار سېنى يېتەكلەيدۇ سۆيۈپ قەلبىدىن .
قىش كۈنلىرى ئالتۇن رەڭدە كۆيگەندە ئوچاق ،
قىش تۈنلىرى باشلانغاندا ئۇزۇن - ئۇزاق ،
جۇۋىسىغا كىرىپ ئېلىپ قېرى بوۋاڭنىڭ ،

ياكى يېتىپ ئېتىكىدە ئاقچاچ موماڭنىڭ،
چۆچەكلەرگە، داستانلارغا سالىسەن قۇلاق،
خىيالىي بىر ئادەملەرگە تولىدۇ ھەرياق.
زالىم خاقان، ئەخماق شاھلار، ئەقىللىق چاكار،
ئاتلىق باتۇر، شەھلا كۆزلۈك، ئۇزۇن چاچلىق يار،
تويماس بايلار، يېتىم قىزلار ۋە قۇۋ سودىگەر،
يەتتە باشلىق يالماۋۇزلار بىلەن دىۋىلەر،
ۋە ئاجايىپ ۋەقەلەركى ئېقىندەك راۋان،
خىيالىڭغا ئورناپ قالار كۆپ ئۇزاق زامان.
ئۇ ساماۋى بىر دۇنيامۇ بولۇپ ساڭا خاس،
ئىدرىكىڭگە، ئويلىرىڭغا سالىدۇ ئاساس.
چۆچەك پۈتمەي، سەن ئۇيقۇغا كەتكەن ئۇ دەمدە —
چۈش كۆرىسەن جاھان كېزىپ ئۇچار گىلەمدە...

2

نۇرغۇن ئادەم توپلانغاندا يېشىل قوراغا،
ئىچ - ئىچىڭدىن شاد بولىسەن قاراپ ئۇلارغا.
ئاسمىنى كەڭ بۇ زېمىندا ئۆسكەن ھەر بىرى،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

قاپاق تېرەك غول سۆرگەندەك زەڭگەر كۆك سىرى.
پالۋان سۈپەت، پوتىلارغا پاتماي قالغان بەل،
كۆك بۆرىدەك جاسارەتلىك، ھۆكۈزدەك تەمبەل.
قارا ساقال، سېرىق ساقال، بەزىسى قوڭۇر،
ئەڭلىك، يوغان كۆزلىرىدىن چاقناپ تۇرغان نۇر،
تام ياقىلاپ، كۆرپىلەردە قۇرۇپ بەدەشقان،
شۇ كۈن سېنىڭ ئائىلەڭدە بولىدۇ مېھمان.
يېتىپ كەلگەن ئۇلار ئاتلىق تەرەپ - تەرەپتىن،
بەزىلىرى يۇرت ئىچىدىن، بەزىسى چەتتىن.
بەزىلىرى ساي بويىدىن، يىراق جاڭگالدىن،
بەزىلىرى پادىلاردىن، قارلىق تاغلاردىن،
بەزىلىرى قاينام - تاشقىن كىچىك شەھەردىن،
توپلىنىشقان بۇ كۈن شۇنداق كېلىپ ھەر يەردىن.
يەتتە ياشقا كىرگەن يىلىڭ، قىلىنغان سۈننەت،
بۇ مەرىكە — ئىنسانلىقىڭ ئۈچۈن بىر ئىززەت.
بىر ئەركەككە ئىگە بولدۇق دەپ شاد بولار ئەل،
ئۆمرى ئۇزۇن بولسۇن دەيدۇ ۋە توققۇزى تەل.
زىياپەتلەر ئارقىسىدىن بېرىلەر ئوغلاق،
ئۇزۇپ چىقار ئاتلار بولسا كۈچلۈك، ئۇچقۇرراق.

قارايسەنكى، ئۇچقان ئاتلار مىسالى بوران،
ئوغلاقچىلار — قايناق جەڭدە جان تىككەن ئوغلان.
سانسىز ئاتلار قىزىپ - تەرلەپ چاپقاندا سايدا،
چوڭقۇر تۇياق ئىزى قالار دەسسىگەن جايدا.
ئاھ، بۇ ئىزلار، زامان بويى قالمىغان نەدە؟
مەيلى تاغلار، مەيلى يايلاق، مەيلى شەھەردە.
جىلغىلاردا بار بۇ ئىزلار تاشقا ئايلانغان،
سېغىز لايدا قېلىپ شۇنداق كۆپ ئۇزاق زامان.
كەڭ زېمىننى ئاچقان شۇنداق بۇ ئاتلىق ئەجدات،
ۋە ياراتمىش بۇ زېمىندا ئىنسانىي ھايات...
شۇ كۈنى كەچ ئوغلاقچىلار ئوغلاق گۆشى يەپ،
قورا ئىچىدە گۈلخان يېقىپ قىلىدۇ مەشرەپ.
سورۇن تۈزەر يۇرتنىڭ داڭلىق سازەندىلىرى،
چالغۇسىغا بۇلبۇل قونار چالسا ھەر بىرى.
دەرتمەن ساتار، مۇڭلۇق غىجەك ۋە خۇشخۇي راۋاب —
كۆيلىگەندە، تەڭكەش بولۇپ گۈمبۈرلەيدۇ داپ.
نەينىڭ ئۈنى، تاشنىڭ ئۈنى كېتىدۇ ياڭراپ،
تۈن شامىلى بىلەن قوشۇلۇپ يۇرت بويلاپ تاراپ.
مۇقام ئۈنى لەرزان لەيلەپ چىقسا ھاۋاغا،

مىڭ يىللاردىن قېلىپ كەلگەن گۈزەل ساداغا،
ئاقساقال چال، ئاق چاچ موماي سالىدۇ قۇلاق،
كۆزلىرىگە تولۇپ يېشى بولاق ۋە بولاق.
مۇقام رېتى يۆتكەلگەندە ئويناق داستانغا،
ئويىنار ياشلار قوللىرىنى يېيىپ ھەر يانغا،
دۇنياسىنى ئۇنتۇپ خۇشال ئوينايدۇ ئۇسسۇل،
سەكرىشىدۇ يەرگە تۇياق قويغاندەك دۈلدۈل.
ئاھ، بۇ زېمىن — قەدىم ماكان ناخشا - ئۇسسۇلغا،
يېشىل ۋەتەن — كۈيلەيدىغان تۈمەن بۇلبۇلغا.
دەريالىرى ناخشا ئېيتىپ ئويناپ ئاقىدۇ،
بۇلۇتىمۇ شاماللاردا ئويناپ باقىدۇ.
ناخشا ئېيتىپ ھۇشقۇتىدۇ ھەتتا شۇۋىرغان،
مۇڭ تۆكىدۇ خارابىلەر ۋە قەدىم قورغان.
ھەتتا ناخشا ئېيتالايدۇ تورغاي، تومۇزغا،
دەرەخلەرنىڭ ئېغاڭلىشىمۇ ئوخشار ئۇسسۇلغا.
مەشرەپ قىزىپ، بالقىپ چىققان چاغدا كۆككە ئاي،
ئاق چېچەكتەك ئېچىلغاندا يۇلتۇز بىر تالاي،
بىر تۈنىكە تەلەڭگىنى چېلىپ داپ قىلىپ،
مەشرەپتىكى نەغمىلەرنى دوراپ، ياد قىلىپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كوچىنىڭ بىر بۇلۇڭىدا ئويىنار گۈدەكلەر،
خۇددى كېپىنەك بالىسىدەك ئويناقلاپ سەكرەر.
سېنى ئەلگە قاتار شۇنداق تەنتەنە بىلەن،
بوۋىلاردىن قالغان يوسۇن — ئەنئەنە بىلەن.

3

كۆزمۇ كېلىپ چىللىغاندا شوخ چۆجە خوراز،
سەن مەكتەپكە راسلىنىسەن ئەيمىنىپ بىر ئاز.
ئاناڭ ساڭا سۆزلەپ راۋان ئاققاندەك بۇلاق،
مەخمەل جىلتە تىكىپ بېرەر قىلىپ كۆپ قوراق.
شۇندىن باشلاپ باشلىنىدۇ مەكتەپ ھاياتى،
يېتىلىسەن يېتىلگەندەك قۇشنىڭ قاناتى.
پارتىلاردا كېچەر ئۆمرۈڭ سېنىڭ ئون يىللاپ،
مۇئەللىملەر، ئىمتىھانلار، خىلمۇخىل كىتاب،
ئون يىللاركى كۈنلىرىڭگە بولىدۇ ھەمرا،
كۆز ئالدىڭدا ئېچىلىدۇ بىر سىرلىق دۇنيا.
ئىنسانىيەت تۈمەن يىللاپ توپلىغان ئەقىل،
نەزەرىيىلەر، فورمۇلىلار، پىكىرلەر، نەقىل،

ئېرىق سۈيى سىڭگەن كەبى چاڭقاق ئېتىزغا،
سىڭىپ بارار سەندەك سانسىز ئوغۇل ۋە قىزغا.
سەن زېمىننى چۈشىنىسەن جۇغراپىيەدە،
ياشار كەنسەن قايسى قىتئە ۋە قايسى يەردە.
قارايسەنكى شان - شۆھرەتلىك، ئەجدادىڭ سېنىڭ،
ياخشىسىنى ئىگىلىگەن ئىكەن زېمىننىڭ.
ئۇندا تاغلار زور قەددىنى تىكلەپ ئۇلۇغۋار،
قۇياش بىلەن ئاي ئاستىدىن زېمىنگە باقار.
كۈمۈشتەك ئاق پارقىرايدۇ چوققىلاردا قار،
جىرالاردا گۈزەل، ئەسرىي مۇزلۇقلىرى بار.
چىقىپ ئۇندىن سانسىز دەريا تارام ۋە تارام،
مەڭگۈ پۈتمەس يوللىرىنى قىلىدۇ داۋام.
كەڭ زېمىنگە تارىلىدۇ شاخلىنىپ سېخى،
خۇددى ئىنسان جىسمىدىكى قان تومۇر كەبى.
شۇ سۇلارغۇ تومۇردىكى قان كەبى ئاققان،
زامان - زامان ئىنساننى ۋە زېمىننى باققان؟
بۇ قان بىلەن بوستانلار ۋە شەھەرلەر ئاۋات،
توغۇلىدۇ، زورىيىدۇ، گۈللەيدۇ ھايات.
يايلاقلار بار بۇ زېمىندا يېشىل، بىپايان،

ئوتلاپ يۈرگەن مال ئۇچرايدۇ قارىساڭ قايان .
يايلاقلار بار ، شۇ ماللار بار ، تىرىكچىلىك خوش ،
قازىنىڭدا هور چىقىرىپ قايناپ تۇرار گۆش ...
تاغلاردا بار ئارچىزار ۋە قارىغايلىق ئورمان
ئاق بۇلۇتلار ئۈستىدە كەڭ ، ياپ -يېشىل تۇرغان .
جىلغىلاردا بۇغا - مارال ئوتلاپ يۈرىدۇ ،
قىيالاردا ئارقار ، كىيىك ئويناپ يۈرىدۇ .
تاغ - تاشلاردا ئاپتاپ سۇنۇپ قىرغاۋۇل ، ئۇلاي ،
چاتقاللاردا بولسا سانسىز كەكلىك ۋە تورغاي ،
گۈزەل زېمىن توغرىسىدا كۈيلەپ تۇرىدۇ ،
شادلىقىدىن چاڭىلدىشىپ سۆزلەپ تۇرىدۇ .
تاقىر تاشلىق تاغلاردىنمۇ بولمايسەن خاپا ،
تۈرلۈك - تۈمەن بايلىقلارنى ساقلىغان ساڭا .
ئالتۇن - كۈمۈش ، ئۇران ، نېكىل ۋە پۈتمەس كۆمۈر ،
قانچە ئەۋلاد قازغان بىلەن پۈتمەس بىر ئۆمۈر .
خام ئەشيا دەپ هەر تەرەپكە تۇرساڭمۇ يوللاپ ،
كېچە - كۈندۈز توشۇغانغا قالمايدۇ خوراپ .
ئاشۇ تاغلار ساقلاپ كەلگەن كۆمۈر بولمىسا ،
رودىلاردىن ئالغان پولات - تۆمۈر بولمىسا ،

يانالامدۇ قىشتا مېشىڭ ئوتلۇق گۈركىرەپ ،
چاپالامدۇ پاراۋۇزلار شىردەك هۆركىرەپ ؟
قارايسەنكى چەكسىز يېرىڭ قالمىش چۆل بولۇپ ،
قۇم دولقۇنى ئوكياندەك تۇرغان داۋالغۇپ .
زامانلاردىن بىزگە قالغان بىر سىرلىق ماكان ،
ئىنسان ئۈچۈن ياشىماققا يوق هېچبىر ئىمكان .
بوستانلارغا ، ۋادىلارغا سىلجىغان هامان ،
شەهەرلەرنى ۋە يۇرتلارنى يالماپ كۆپ زامان .
قاتتىق قوللۇق بىر ئاتىدەك ئاچچىقى يامان ،
غەزەپلەنسە ئەۋەتىدۇ بىر قىزغۇچ بوران .
لېكىن ئاتا هامان ئاتا ، بىللە دۇئاسى ،
يانچۇقىدا تەييار ساڭا ئالتۇن - تىللاسى .
چۆلنىڭ ئاستى داۋالغۇغان بىر قارا ئوكيان ،
ئىرالاردىن ئىرا ئۆتۈپ توپلانغان قىيان .
ئەۋلادىغا ئاتاپ زېمىن توپلىغان بايلىق ،
ئوخچىماققا تەييار بولۇپ كۈتەر قولايلىق .
بۇ بايلىق بار ، نامراتلىقتىن ساڭا نېمە غەم ؟
بايۋەتچىدەك ياشالايسەن بولسا ئەقىل ، پەم .
خەجلىگەنگە ئۆكسۈپ قالماس تىللا دېگەن شۇ ،

ئاتا چۆلدىن ئۆز نەسلىگە دۇئا دېگەن شۇ .
تارىخ ئوقۇپ چۈشىنىسەن ئىنسانىيەتنى ،
بىر زامانغا دۇچ كېلىسەن ئاچسالىڭ بىر بەتنى .
ئۆزەڭ كىم سەن ، نەدىن كەلدىڭ ، كىمنىڭ ئەۋلادى ،
بۇ خەلقىڭنىڭ يىلتىزلىرى نەدىكەن زادى ؟
تارىخدا ئۇنىڭ قانداق كىشىلەر ئۆتكەن ،
قانداق بوران ۋە چاپقۇنلار ، كەچمىشلەر ئۆتكەن ؟
ئىدرىكىڭدە بارغانسېرى بولىدۇ روشەن ،
ئىزلىنىشلەر تونۇشتۇرار ئۇزاق يول بىلەن .
قارايسەنكى بوپتۇ خەلقىڭ زېمىن يۇلتۇزى ،
بەكمۇ يىراق ، تىرەن ئىكەن ئۇنىڭ يىلتىزى .
بۇ يىلتىزنى قازساڭ چىقار ئەجدادىڭ بېشى ،
يەر تېگىدە ياتقان چوڭقۇر بولۇپ ساي تېشى .
يوغان چاناق ، قىرلىق بۇرۇن — تاشقا ئايلانغان ،
سەن ئىنساننىڭ قايسى تىپى ؟ — قىلىدۇ بايان .
گۇۋاھلىقتىن ئۆتىدۇ ئۇ ئاشۇ تاش پېتى ،
بولۇپ گويا ئالتۇن مۆھۈر ، بولۇپ يەر خېتى .
ئۇ سۆزلەيدۇ ئىنسان بىلەن زېمىن تۇغرىلىق ،
ھاسىل قىلىپ بىر قانۇنىي ، مۇقەددەس ھوقۇق .

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تالاشلارنى ، جۆيلۈشلەرنى قىلىدۇ بەربات ،
سۈكۈت بىلەن كۈلۈپ تۇرۇپ ، قىلىپ ئۇ ئىسپات .
ھەر كىمنىڭكى زېمىنى بار چۇنكى دۇنيادا ،
شۇڭا ھايات داۋام قىلىپ كەلگەن ئۇلاردا .

4

سەن ياش ئىنسان ! كۆز ئالدىڭدا ھايات ۋە دۇنيا ،
ئۆز باغرىغا تارتىپ كېتەر بىر ئەزىم دەريا .
ئاققان دەريا بىللە ئېلىپ ماڭىدۇ سېنى ،
بۇ دەرياكى — ئەل تەقدىرى ، ھايات تاشقىنى .
ئاقار دەريا بەزىدە كەڭ ، راۋان يول ئېلىپ ،
بەزەن بولسا جىلغىلاردا قايناپ ، قىستىلىپ .
بەزىدە مول سۈيى ئۇنىڭ ، بەزىدە ئۇزۇك ،
بەزەن ئاققان لاي - لاتقىلىق ، بەزىدە سۈزۈك .
ئېقىشلىرى بەزەن تېيىز ، بەزىدە تىرەن ،
ئەمما ئاقار توسالغۇسىز ، بىر قۇدرەت بىلەن .
مەيلى قانداق ئاقسا ئاقسۇن دەريا سۇلىرى ،
بۇ زېمىندىن ھالقىيالماس ئۇنىڭ يوللىرى .

ھالقىيالماس تارىخ بەخش ئەتكەن ئىمكانىدىن ،
ھايات يولى ئىزلەر پەقەت مۇشۇ ماكاندىن .
بىلەلەيسەن بۇنى سەنمۇ دىلدىن قىلىپ ھېس ،
باشلانغاندا سەندە مېھنەت ، كەسىپ ، ئىش — چېلىش .
دېھقان بولغىن ، ئاۋال ساڭا سۇ ۋە يەر كېرەك ،
ئۇرۇق ، ئوغۇت ، ئاندىن قالسا مېھنەت ، تەر كېرەك .
ئۆي سالماقچى ، باغ قىلماقچى بولدۇڭ — جاي لازىم ،
بىر موردىن ئىس چىقاردىڭ — ئاشلىق ، ماي لازىم .
يېرىڭ بولسا كۆكلەپ تۇرار تاختا ۋە تاختا ،
ئامبىرىڭغا لىق تولىدۇ ئاشلىق ۋە پاختا .
بېغىڭ بولسا مېۋىلىرىڭ گۈللەپ تۇرىدۇ ،
لىگىنىڭدە ئالما ، ئۈزۈم كۈنلەپ تۇرىدۇ .
قورۇيىڭدا باللىرىڭ ئوينايدۇ يايراپ ،
پېشايۋانغا ئۇۋا سالار قالىغاچ سايراپ .
ئېغىلىڭدا كالا ـ قويلار مەرەپ تۇرىدۇ ،
چايلىرىڭدا يېڭى قايماق لەيلەپ تۇرىدۇ .
پوتاڭدا گۆش ، يانچۇقتا پۇل — يانساڭ بازاردىن ،
ئەل ئىچىدە يۈرەلەيسەن قالماي قاتاردىن .
پەقەت شۇندا بولالايسەن قەدىرلىك ئىنسان ،

يېرىڭ بولدى ، ئۆيۈڭ بولدى — دېمەك سەن دېھقان !
زېمىن ساڭا ئۆلۈش بەردى ئانا باغرىدىن ،
شۇڭا ئورۇن ئالالىدىڭ يۇرتىڭ ئالدىدىن .
بولمىغاندا ، بۇلار ئىدىڭ ساياق مەدىكار ،
بوردا ناننى ھېچكىم ساڭا بەرمەيتتى بىكار .
مالچى بولدۇڭ ماكان ئېلىپ ئانا يايلاقتا ،
يۈلتۈز كەبى ئاق ئۆي تىكىپ ئېلىپ يىراقتا .
ساڭا ئوتلاق بىلەن ئوت ـ چۆپ ، سۇ ۋە مال لازىم ،
كۆكلەم ، كۈزلەك ، قىشلاق ، ئورمان ۋە جاڭگال لازىم .
زېمىنىڭ شۇ ، ئۇندىن ئۈنۈپ چىققان ھەر گىيا ،
ھايات سۈتى بېرەر ئانا كۆكسىدەك گويا .
شۇ گىيا بار ، ئوتلاپ يۈرەر ماللىرىڭ تىمەن ،
باقار پۈتۈن ئائىلەڭنى يۈڭ ۋە سۈت بىلەن .
مال ۋە تېرە ساتالايسەن ـ يانچۇغۇڭدا پۇل ،
كىرەلەيسەن ئاتتىن چۈشۈپ دۇكانغا ئۇدۇل .
بەيگىلەردە ئاتقان ئوقتەك ئۇچىسەن ئاتتا ،
بوۋىلاردىن قالغان ئاشۇ ئۇچقۇر قاناتتا .
ئاتاڭ تاغۇ ، ئاناڭ سۇ دەپ ياشايسەن ئەركىن ،
كەچمىشىڭدىن بولۇپ بىغەم ، تاغ كەبى تەمكىن .

ئەگەر ئاشۇ ئوتلاق بىلەن سۆيۈك بولمىسا،
مىنگەن ئېتىڭ، يۇلتۇزدەك ئاق ئۆيۈڭ بولمىسا،
يۇرمەسمىدىڭ، ئۆزگىلەرنىڭ مېلىنى ھەيدەپ،
يۇتكەن مالغا، ئۆلگەن مالغا قەرز بولۇپ ھەدەپ؟
كەسىپ ئىزلەپ سەن شەھەرگە كىرسەڭ ياكى،
ھېس قىلىسەن — ئۆز ئۆيۈڭگە كىردىڭ گوياكى.
نېمە ئىش قىل، نېمە ساتقىن مەيلى شەھەردە،
تۇرۇپ قالدىڭ قايسى كوچا ۋە قايسى يەردە،
بولسا بولدى پەقەت ساڭا بىر ماگدام زېمىن،
شۇ زېمىندا ئائىلەڭنى بېقىشىڭ مۇمكىن.
ئاشۇ زېمىن، رۇخسەت خېتى — ھاياتىڭ سېنىڭ،
ھارۋا، پىچاق، جىڭ ۋە زىخلار — بىساتىڭ سېنىڭ.
شۇلار باركى، بالىلىرىڭ قالمايدۇ تىنەپ،
مىچىتلەردە يېتىپ - قوپۇپ يۇرمەس تەمترەپ.
قىشنىڭ كۈنى شۇۋرغاندا قالمايدۇ جۇلجۇل،
سىنىپلارغا كىرەلەيدۇ تارتىنماي ئۇدۇل.
چۈنكى ئاشۇ قاينام - تاشقىن شەھەر سېنىڭكى،
نەگە بارما، بۇ زېمىندا ھەر يەر سېنىڭكى.

5

سەن چوڭگايدىڭ، ئاتا - ئاناڭ كېتىپ دۇنيادىن،
پۈتۈن نەسەپ مىراس بولۇپ قالدى ئۇلاردىن.
ئىنىلەرگە، سىڭىللارغا بولىسەن تۇۋرۈك،
بارغانسېرى ئېغىرلايدۇ زىممەڭدىكى يۈك.
ئوغۇللارغا كېلىن لازىم، قىزغا كۈيئوغۇل،
تىرىكچىلىك، ھەممىسىگە تاپماق كېرەك يول.
ئۇلارغىمۇ زېمىن كېرەك، كېرەك ئېتىز، مال،
ياكى ھۈنەر، ياكى دۇكان — قىلىسەن ئامال.
بالىلارغا كېرەك ئوقۇش، كىتاب ۋە دەپتەر،
ھەممىسىنى ھازىرلايسەن ئىشلەپ تۆكۈپ تەر.
قارايسەنكى باغرى كەڭرى بۇ گۆھەر ماكان،
ھەممىسىنى سىغدۇرىدۇ، بېرىدۇ ئىمكان.
ئاتا - ئانا روھى ئۆلمەس پەرزەنت قەلبىدە،
بۇ دۇنيادىن كەتكەنلەرنى يادلاپ بەزىدە،
قەۋرىلەرنى يوقلىماققا چىقىسەن تاغقا،
سۆكۈت بىلەن ئولتۇرىسەن قاراپ ئۇزاققا.
ئىختىيارسىز ئېزىلىسەن، باسىدۇ خىيال،

تاشقىن بولۇپ بېسىپ كېلەر پىكىرلەر دەرھال.
سانسىز قەۋرە يوقاپ كەتكەن بولۇپ بەلگىسىز،
سانسىز جەسەت قۇم چۆللەردە قالغان قەۋرىسىز.
بۇ زېمىننى قوغداپ كەلگەن تىكىپ جەڭدە جان،
ئوت ۋە سۇدىن يانمايدىغان سانسىز قەھرىمان.
ئۆڭكۈرلەردە ياشىغاندا قىرلىق تاش بىلەن،
يىرتقۇچلار ئولاشقاندا ئوت قالاش بىلەن،
ئورمانلاردا ياشىغاندا ياغاچ نەيزىدە،
يۇلغۇنلاردىن ساداق ياساپ ئېلىپ بەزىدە،
مىس ۋە قۇيۇچ ئېرىتكەندە بولۇشۇپ تىنغلىق،
مىلتىق دورىسى ياسىغاندا بولۇپ مىلتىقلىق،
تۈمەن - تۈمەن ئاتلار بىلەن ئۇچۇپ بوراندەك،
قارا تۈنلەر جەڭگاھلاردا يېنىپ گۈلخاندەك،
بېسىپ كەلگەن ياۋلىرىنى تۇرغان قايتۇرۇپ،
بوۋىلارنىڭ چىرىقىنى ئۈزمەي ياندۇرۇپ،
بۇ زېمىننى باسقىنلاردىن ساقلىغان ئامان،
شۇڭا خەلق ياشاپ كەلگەن زامان ۋە زامان.
ھە، بۇ زېمىن بولماس ئىدى شۇ ئىنسانلارسىز،
كەتكەندىمۇ ئۇلار گەرچە نامۇ — نىشانسىز.

ئۇلار كەتكەن، ئەمما ئۆلمەس روھى كەتمىگەن،
ئۆزلىرىنىڭ ماكانىنى تەرك ئەتمىگەن.
ئەۋلادىغا ھەمرا بولۇپ ياشايدۇ بىللە،
ئانا ماكان توغرىسىدا ئويلايدۇ بىللە.
ئۇلار ياشار دەريالارنىڭ ئالدىرىشىدا،
بۇلۇتلاردا، چاقماقلارنىڭ يالتىرىشىدا.
تاغدىن كەلگەن شاماللارنىڭ كۈيلەشلىرىدە،
ئورمانلارنىڭ شۇۋىرلىشىپ سۆزلەشلىرىدە.
تاڭدا چىققان كۈننىڭ ئالتۇن چاقناشلىرىدا،
قۇم چۆللەردە، كېيىكلەرنىڭ تاخلاشلىرىدا.
ئازغانلارنىڭ، يۇلغۇنلارنىڭ چېچەكلىشىدە،
يۇلتۇزلارنىڭ تۈن كۆكىنى زىننەتلىشىدە.
تومۇز كۈنى دەشتتە ئاققان نۇر دولقۇنىدا،
تاغ - چۆللەردىن ئۆتكەن ئۇزاق كارۋان يولىدا.
بەزەن تاغدا، كۆچكەن قارنىڭ گۈلدۈرلىشىدە،
بەزەن باغدا، ناغرىلارنىڭ گۈمبۈرلىشىدە.
بەزەن بولسا، بىر توپ بولۇپ قوزغايدۇ بوران،
زېمىن بويلاپ گۈركىرەيدۇ، چالىدۇ چۇقان:
بىز ياتىمىز بۇ زېمىندا، دەسسىمە قاتتىق،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئالتۇن ماكان قالغاچ بىزدىن بولدۇڭ قاناتلىق.
گۈللە ئۇنى، ئاسرا ئۇنى، قىلمىغىن ئەرزان،
توغرا كەلسە قوغدا ئۇنى بىزدەك تىكىپ جان!

6

ئۇزاق ھايات يوللىرىدا كۆرۈپ ھەممىنى،
بەكمۇ چوڭقۇر ھېس قىلىسەن زېمىن قەدرىنى.
تۇيۇلىدۇ ئۇ مېھرىبان ئانىدەك گويا،
ھەر گىياسى بولۇپ قالار ساڭا تۇتىيا.
بىرەر بالا سۇندۇرماقچى بولسا كۆچەتنى،
ھېس قىلغاندەك بېسىپ كەلگەن بىرەر كۈلپەتنى،
ۋاقىرايسەن ئاچچىق قىلىپ: — چېقىلما ئاڭا،
ئۇ زورايسا، لازىم بولماي قالامدۇ ساڭا؟
ئۇ كۆكلىسۇن، يىللار ئۆتۈپ بولسۇن چوڭ تېرەك،
ئۆي سالىسەن، ئاشۇ چاغدا ساڭا ئۇ كېرەك.
ئۇنى نابۇت ئەيلىگەندىن نېمە پايدا بار،
كىملەر ساڭا ياغىچىنى بېرىدۇ بىكار؟
بىرۇ تاشنى تاشقا ئۇرۇپ قويسا پارچىلاپ،

جۇدۇنلىرىڭ ئۆرلەيدۇ - دە، دەيسەن ئاچچىقلاپ:
— نېمە قىلدىڭ؟ سەن كىچىكمۇ، بۇ قانداق ئويۇن
ئۇ ئارتۇقلۇق قىلاتتىمۇ بولسىمۇ نۇرغۇن.
بىرەرسىگە لازىم بولۇپ قالار بىر كۈنى،
ئۇ ھازىرچە ياتسۇن شۇنداق، تىنچ قويغىن ئۇنى!
ئەگەر بىرسى قاخشاپ قالسا قاقاس شورتاڭدىن،
ئۇنىڭ نادان بىلجىرلىشى ئۆتكەندە جاندىن،
دەيسەن ئاڭا: قۇربىڭ يەتسە ياخشىلا ھازىر،
قۇربىڭ ئاڭا يەتمىدىمۇ، قاخشىما ئاخىر.
بۇ — زېمىننىڭ بىر پارچىسى، ئالتۇن كەبى يەر،
ئەۋلادىڭغا كېرەك، ئۇندا قۇرىدۇ شەھەر.
يولۇچىلار قالسا زارلاپ دەشتلەرنى كەڭ دەپ،
قانچە - قانچە مەملىكەتكە، ئۆلكىگە تەڭ دەپ،
دەيسەن: نېمە قىلاتتىڭلار قىلىپ ئۇنى تار،
دەخلىسى يوق، تۇرۇۋەرسۇن شۇنداق كەڭ، بىكار.
ھېلىتىنلا قويغان بولساق ئۇنى توشقۇزۇپ،
قالماسمىدى شاخلىماققا زېمىن يوق بولۇپ.
چۈنكى خۇددى دەرەخ كەبى شاخلايدۇ ئىنسان،
ھېچقاچاندا ئۆز غولىغا پاتمايدۇ ئىنسان.

تامغا يېقىن ، قىستاڭ يەردە قالغاندا ئۆرۈك ،
زورايمايدۇ شاخلىرىنى يايالماي تۈزۈك .
ئۆتكەنلەردىن قاپتۇ بىزگە مۇنداق كەڭرى يەر ،
تۇغۇلمىغان ئەۋلادقىمۇ قالسۇن كەڭلىكلەر .
شۇڭا ، زېمىن تەقدىرىدە بولۇپ پاسىبان ،
بىر كۆيۈمچان باغۋەن بولۇپ ئويلايسەن هامان .
ئاچ ئىنسانلار تالان - تاراج قىلسا زېمىننى ،
بىر ياغاچ دەپ دەل - دەرەختىن كەسكەندە مىڭنى ،
چاشقان كەبى ئۆتمۇ - تۆشۈك قىلسا تاغلارنى ،
سۇنى بوغۇپ ، قۇرۇتقاندا كەڭ جاڭگاللارنى ،
ئۆرتىنىسەن ، ئىچ - ئىچىڭدىن قايناپدۇ غەزەپ ،
مۇهىت ئاسراش ساۋادىنى سۆزلەيسەن هەدەپ .
مەسئۇلىيەت هېس قىلىسەن ساۋاتلىق ئىنسان ،
چۈنكى ئۈستۈڭ ئانا يەرگە بولۇپ مېهرىبان .
ئارام ئېلىپ ، كوچىلارنى كەزسەڭ بەزىدە ،
كۆزۈڭ چۈشەر ياتقانلارغا مۇنداق تەرزدە :
توپىدىلا ، داق يەردىلا ياتقان سوزۇلۇپ ،
بىر تۈپ دەرەخ سايىسىدا ئۇخلىماق بولۇپ .
پەشمىتىنى قاتلاپ ئېلىپ قويغان بېشىغا ،

ياكى باشنى قويغان توغرا سايىنىڭ تېشىغا .
ئۇخلار تىنىچ ، بىخارامان ، پالۋانلار كەبى ،
ئۇزاق يولنى بېسىپ كېلىپ هارغانلار كەبى .
ياتار شۇنداق ، ئەجەبلەنمەس هېچكىم ئۇلاردىن ،
ماشىنىدا ، ئات - ئۇلاقلىق ئۆتسە يوللاردىن .
كۆرگەن يەردە ئۇخلاپتۇ دەپ ئويلىماس هېچكىم ،
ساقچىلارنى باشلاپ كېلىپ قوغلىماس هېچكىم .
ياتمىش ئۇلار چىڭ قۇچاغلاپ ئۆز زېمىننى ،
ئانا يەرنىڭ توپىسىغا يېقىپ تېنىنى .
دەيسەن كۈلۈپ : راهەتلىنىپ ئۇخلا بۇرادەر ،
ئۆيۈڭدىكى تۆشەكتىنمۇ ئىللىقراق بۇ يەر !

7

مەنمۇ سېنى ئىزلەپ يۈرگەن ئىدىم ياد ئېتىپ ،
بىر كۈنى بىر چايخانىدا قالدىم ئۇچرىتىپ .
كۈلۈپ تۇرۇپ سالاملاشتىڭ كۆزلىرىڭ چاقناپ ،
دىققىتىمنى تارتتى مېنىڭ چىكەڭدىكى ئاق .
كۆزلىرىڭنىڭ ئەتراپىغا ئورناپتۇ قورۇق ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كەچكەن ھايات يوللىرىڭدىن خاتىرە بولۇپ .
قارشىڭدا ئەقىل نۇرى ، پىكىر ۋە خىيال ،
سۆھبەتلەشمەك بولۇپ ماڭا چاي تۇتتۇڭ دەرھال .
كۆڭلۈڭدىكى ئويلىرىڭنى ئايان ئەيلىدىڭ ،
ئىنسان – زېمىن قىسسىسىنى بايان ئەيلىدىڭ .
پىشقان ئىدى ، ئۇلۇغ ئىدى سەندىكى پىكىر ،
قىزىقتۇردى مېنى بەكمۇ مارجاندەك تەسۋىر .
دەريا ئىدىڭ ، ئېقىن بولۇپ قوشۇلدۇم ساڭا ،
قىيا ئىدىڭ ، دولقۇن بولۇپ ئۇرۇلدۇم ساڭا .
دېدىم : مەندە پەيدا بولدى ئوخشاش خىيالەت ،
كەلگىنىمدە يات ئەللەرنى قىلىپ زىيارەت .
نۇرغۇنلىغان يۇرتداشلارنى كۆردۈم مەككىدە ،
مەدىنىدە ياكى گۈزەل جىددە شەھرىدە .
شۇ جايلارغا بېرىپ ئۇلار ۋەتەندىن يىراق ،
ئۇزاق يىلكى يىلتىزلىغان بولۇپ ئولتۇراق .
مېھنەت بىلەن ، جاپا چېكىپ يارىتقان بايلىق ،
ھال – ئوقىتى ئوبدان ئىكەن ، كۆڭلى قولايلىق .
شۇنداقتىمۇ بىر يېرى كەم ۋە كۆڭلى يېرىم ،
يىراقلاردا قالغان يۇرتنى ئەسلەپ بى تىنىم .

بىر كۈنى كەچ مەلۇماتلىق ، چىچەن بىر ھاجىم ،
چايخانىدا چىلىم چېكىپ تۇرۇپ مۇلايىم ،
قان قېرىنداش مېھمىنىم دەپ كۆرسىتىپ ئىززەت ،
خىياللارغا پېتىپ چوڭقۇر ، ئەيلىدى سۆھبەت .
دېدى : ئۆزۈم سانائەتچى ، زاۋۇتلىرىم بار ،
بىنالىرىم ، ئالتۇنلىرىم ، ياقۇتلىرىم بار .
يىگىرمىدىن ئېشىپ كەتتى كىچىك ماشىنام ،
پۇلمۇ تاپتىم ، يولمۇ تاپتىم ۋە چىقاردىم نام .
قىرىق يىلكى ، بىر كۈن خۇشال ئۆتۈپ باقمىدىم ،
ئىچ – ئىچىمدىن قايناپ – تېشىپ كۈلۈپ باقمىدىم .
يېتىپ – قوپتۇم يومۇلغاندەك گويا يانتاقتا ،
سانسىز – سانسىز تىكەن ئىزى قالدى ئاياقتا .
ياش ۋاقتىمدا كۆرگەن ئىدىم يۇرتتا يۇرگەندە ،
ئەسلەپ باقسام ، يە ئاتۇشتا ، يە بەشكېرەمدە ،
تۈگمەن بېشى ، ئۆستەڭبويىدا ئۈچ – تۆت ياش دېھقان ،
سۈزۈك سۇدا كەتمىنىنى چايقىشىپ تۇرغان .
يالاڭ ئاياغ ، يەيدىغىنى زاغرا ، سوغاق سۇ ،
چاپانلىرى كونا ، ئەمما يوق ھېچبىر قايغۇ .
كۈلۈشەتتى شۇنداق خۇشال ئىچىدىن قايناپ ،

چاقچاقلىشىپ، قىزىق سۆزلەپ، ئەركىن قاھ ـ قاھلاپ.
قىرىق يىلكى، شۇنداق كۈلۈپ باقمىدىم بىر پەس،
شۇ كۈلكىنى ھازىرغىچە قىلىمەن ھەۋەس.
مىجەزىم چۇس، ئاچچىقىممۇ يامانىراق شۇڭا،
نامىزىمدا پەقەت يۇرتقا قىلىمەن دۇئا.
خىياللاردا ئىزىلىدۇ مېنىڭ بۇ جېنىم،
ئاشۇ قولدەك ئېچىلىدۇ مېنىڭ ئالقىنىم...
دېدى ماڭا، دېڭىز ياقىنى قىلدى ئىشارەت،
ئىككى قولنىڭتاش ھەيكىلى — چوڭ، يۈكسەك غايەت،
دولقۇنلاردىن كۆتۈرۈلۈپ چىقىپ ھاۋاغا،
ئوخشاپ گويا ئىككى تاغقا، ئىككى قىياغا،
ياراتمىشتىن تىلەپ تىلەك، قىلاتتى دۇئا،
ئىناقلىقتا، گۈللىنىشتە بولسۇن دەپ دۇنيا.
كېچە ئىدى، ئوتتۇرا شەرق كېلىنى — جىددە،
چاقنار ئىدى چىراغلاردىن پۈتكەن زىننەتتە.
مىچىتلەرنىڭ كۆلەڭگۈسى ئىدى سۇغا يار،
ئەتراپىدا قىزىل، يېشىل، كۆكۈچ فونتانلار.
گۈزەل نۇرلار تەۋرىنەتتى دېڭىز يۈزىدە،
ئاشۇ پەيتتە ئۇ ھاجىمنىڭ چىچەن كۆزىدە،

كۆرۈپ قالدىم، غىل ـ پال قىلىپ يالتىرىدى ياش،
دولقۇنلاردىن چاچراپ چىققان تامچىغا ئوخشاش.
قىزىل دېڭىز ساھىلىدىكى ئاشۇ سۆھبەتتىن،
ئىزھاردىكى سەمىمىيلىك، ئۇلۇغ بىر دەرتتىن،
مەن چۈشەندىم يۈرەكلەرنىڭ داغلىنىشىنى،
زېمىن بىلەن ئىنسانلارنىڭ باغلىنىشىنى...
بۇ بايانىنى سەن ئاڭلىدىڭ، قالدىڭ جىم بولۇپ،
چاي ئىچىشتۇق ئۈنسىز قاراپ، جىمجىت ئولتۇرۇپ.
ئاشۇ پەيتتە مەكتىپىدىن يانغان توپ بالا،
قىقاس ـ سۈرەن سېلىپ ئۆتتى ئادەملەر ئارا —
جىلتىلەرنى ئاسقان بۇدرۇق بىر توپ ئوغۇل ـ قىز،
ئانا تۇخۇ باغرىدىكى چۈجىدەك غەمسىز.
ئارقىسىدىن، بىر ئايالنىڭ يېتەكلىشىدە،
كۆرىنىپ دالا گۈللىرىنىڭ چېچەكلىشىدە،
قوللىرىنى تۇتۇپ قولغا، ئەتراپقا قاراپ،
خۇددى ئۆدەك بالىسىدەك ئوماق ئىغاڭلاپ،
كوچا بويلاپ ئۆتتى بىر توپ يەسلى بالىلىرى،
ئۆتۈپ كەتتى قارىشىمىزدىن ئۇزاقلاپ نېرى.
قاراپ قالدىڭ، خىيال بىلەن ئېلىپ چوڭقۇر تىن،

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

پىچىرلىدىڭ: ئۇلارغىمۇ كېرەك بۇ زېمىن.
ئۇلارغىمۇ كېرەك شەھەر، يايلاق ۋە دالا،
قارلىق تاغلار، چەكسىز چۆللەر، سۇ ۋە ساپ ھاۋا.
ھويلا ـ ئارام، ماڭار كوچا، تېرىيدىغان يەر،
كۆكلەيدىغان، شاخلايدىغان ئانا كەڭلىكلەر...
— چۈشىنىپسەن ئاكا! — دېدىم زېمىن قەدرىنى،
كۆردۈم سەندىن پاك ئىنساننىڭ كەڭ بىر قەلبىنى!

*

ئانا زېمىن — يورۇق دۇنيا ساڭا ئەي ئىنسان،
ئۇ بولغاچقا تاپالايسەن ھايات ۋە ئىمكان.
يەرگە چوڭقۇر يىلتىز يايغان دەرەخكە ئوخشاش،
سېنىڭ ئۆمۈر يىلتىزىڭمۇ ئۇنىڭغا تۇتاش.

1989 ـ يىل 9 ـ ئاي
ئۈرۈمچى.

مەن ئەقىل ئىزلىمەن...

(لىرىك داستان)

مۇقەددىمە

تىرىك جانكى مۇھتاج بولسا نېمىگە،
شۇنى ئىزلەپ تەمتىرەيدۇ دۇنيادا.
مەڭگۈ پۈتمەس بۇ ھاياتىي ئىزلەشلەر،
ئىزدەنگۈچى ئۆلمىسىلا مۇبادا.
ئۆز يولىنى ۋە ئورنىنى ئىزلەيدۇ،
يورۇق چېچىپ سانسىز ئاخشام يۇلتۇزى.
ئۇزۇق ئىزلەپ يوغىنايدۇ ۋە شاخلايدۇ،
گۈل ـ گىياننىڭ تۇپراقتىكى يىلتىزى.
ئايلاپ ئۇچۇپ ئېگىز كۆكتە تۇرنىلار،
ئۆزلىرىگە ئىللىق ماكان ئىزلەيدۇ.

يىرتقۇچلار ئورمان بىلەن تاغلاردا —
چېپىپ يۈرۈپ يېگى قۇربان ئىزلەيدۇ.
ئۆسۈملۈكلەر ئۆسەر ھەتتا زۇلمەتتە،
دېڭىز ئاستى تەمىن ئەتكەن ئوزۇقتا.
چاڭقىغان جان سۇ ئىزلەيدۇ زېمىندىن،
ئازغان كارۋان يول ئىزلەيدۇ قۇملۇقتا.
مەندە ئەقىل چاڭقاقلىقى يۈز بەردى،
مۇھتاج بولدۇم، ئىزلەپ چاپتىم ھەر ياققا.
دىۋانىدەك قىلدىم تەشنا ئىلتىجا،
نەزەر سالدىم قايناپ تۇرغان ھاياتقا...

ئىككى دېھقان

سەيياھ كەبى كېزىپ يۈردۈم يۇرتمۇ - يۇرت،
كېلىپ قالدىم تەكلىماكان بويىغا.
شېرىك بولۇپ قالدىم ئۇندا تونۇشقان
بىر دېھقاننىڭ پۇشايمانلىق ئويىغا.
ئۇ يېڭىلا ئاغدۇرۇلغان ئېتىزنى
يالڭاياق دەسسەپ ئۆرە تۇراتتى.

تاغدەك بەستى ۋە يالڭاچ كۆكسىدىن،
ھۆكۈز كەبى بىر كۈچ بەرق ئۇراتتى.
ئۇنىڭ ھارغىن ھۆكۈزىمۇ كەينىدە —
ئىدى قوشتىن تېخى يېڭىلا بوشانغان.
يېقىن يەردە بىر تۈپ سۆگەت بار ئىدى،
قېرى بەستى يۈز قېتىملاپ شاخلانغان.
ئۇنىڭ بېشى گويا مۇشتقا ئوخشايتتى،
تۈگۈلگەندەك تەييار بولۇپ ئۇرماققا.
دېھقان خىيال بىلەن قاراپ تۇراتتى،
بادىرىلىرى كېسىلگەن بۇ چوقماققا.
قاۋۇل دېھقان، ھارغىن ھۆكۈز ۋە سۆگەت،
ساپان بىلەن ئاغدۇرۇلغان يۇمشاق يەر،
شالاڭ گىيا، ئوت - چۆپلەرنىڭ پۇرىقى،
باش - ئۇچىغا كۆز يەتكۈسىز كەڭلىكلەر —
ئارىسىدا بىر باغلىنىش بار ئىدى،
بەلكى قىسمەت، مىجەزدىكى ئوخشاشلىق.
بىر ھاياتنىڭ شەكلى داۋام قىلاتتى،
ھەم كەچمىشكە، ھەم ھازىرغا قاراشلىق.
دېھقان ماڭا مۇڭ تۆكتى ۋە كۆرسەتتى،

قوشنىسىنىڭ تېرىيدىغان يېرىنى.
قوشنا زېمىن ئىدى باشقا بىر سۈرەت،
كۆردۈم تامام باشقا هايات ئىزىنى.
ئورمان ئىدى ئۇ زېمىنىنىڭ ئەتراپى،
يېڭى پەيدا بولغان كەبى بىر جاڭگال.
ئېگىزلىقتا ۋە ئورماننىڭ ئىچىدە
ئەركىن ئوتلاپ يۈرەر ئىدى يۈزلەپ مال.
قىزىل سىرلىق يېپيېڭى بىر تىراكتۇر
ئېتىزلارنى قىلار ئىدى شۈدىگەر.
پارقىرايتتى كۆز قۇياشى نۇرىدا
ئوغۇتلانغان، ئاپئاپ يېگەن سېمىز يەر.
— مانا بۇنى دېهقان دەيدۇ دېدى ئۇ،
تېخى ئۆزى ياش كۆچەتتەك بىر بالا.
ئۇنىڭ قولىدا نۇرغۇن بايلىق ياراتتى،
ئاتىسىدىن ئېشىپ قالغان بۇ دالا.
ئاتا ئۆلدى، قايتىپ كەلدى مەكتەپتىن،
دېهقان بولدى ۋە يول تۇتتى باشقىچە.
ئائىلە چوڭ، دەسلەپىدە قىينالدى،
ۋە جاپامۇ چەكتى يېتىپ ـ ئاشقىچە.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئورمان قىلدى، توخۇ باقتى، مال باقتى،
كېۋەز تېرىدى، تېرىدى كۆكتات ۋە قوغۇن.
مال بوردىدى، تېرە ساتتى، يۇڭ ساتتى،
تۆت ـ بەش يىلدا جۇغلاپ ئالدى پۇل نۇرغۇن.
قىشنىڭ كۈنى چىقىپ كەتتى يېزىدىن،
يۇرت ئارىلاپ، شەهەر كېزىپ پۇل تاپتى.
كىراكەشلىك قىلدى ئېلىپ بولكىۋاي،
قورقماي ماڭدى، ماڭغانسېرى يول تاپتى.
ئۇن زاۋۇتى سالدى ئاخىر يېزىدا،
ئىشچى ئېلىپ، ئوبدان مائاش تارقاتتى.
پۇللۇق بولۇپ قالدى نۇرغۇن ئائىلە،
نېپى تەگدى، كۈچىمىزگە كۈچ قاتتى.
يېزىمىزنى تۇتاشتۇرۇپ چوڭ يولغا
كۆۋرۈك سالدى، يول ياساتتى بىر ئوبدان.
مەكتەپ سالدى، بوغۇنلارنى بىر چەتتە
قالمىسۇن دەپ يەنە سادا ۋە نادان...
ئىككى قوشنا، ئىككى دېهقان، يەرمۇ تەڭ!
مەن ئۇنىڭغا قاراپ هەيران بولىمەن.
كۆرۈپ ئۇنىڭ شىجائىتى، ئەقلىنى،

قىزغىنلىققا ۋە ھەۋەسكە تولىمەن .
ئۇ ئەقىلنى نەدىن تاپتى ، مەكتەپتىن ؟
ئادەملەردىن — ياقا يۇرتتا ئۇچراشقان ؟
نەدىن كەلدى تومۇرىدا ئۇنىڭكى ،
شوخ بۇلاقتەك ئۇرغۇيدىغان قىزغىن قان ؟
مەن قوساقنىڭ تويغىنىغا شاد بولۇپ ،
ئۇڭدا ياتتىم ، چەكمەي جاپا ، تارتماي دەرت .
چەتنىمىدىم كەتمەن بىلەن ھۆكۈزدىن ،
ھەرىكەتسىز ، تاپالمىدىم بەرىكەت .
گويا سۆگەت — بىللە ئۆسكەن ئىككى تۈپ ،
بىرى ئۆسكەن كەڭ ئاسماننى قۇچاغلاپ .
يەردىن قۇۋۋەت ، كۆكتىن ئاپتاپ ئىزلىگەچ ،
بادىرلىرى قانات يايغان باجغانلاپ .
سايىسىدا ئارام ئالار يولۇچى ،
ۋە ئىلەڭگۈچ سالار قىزلار ئۇنىڭغا .
يىراقلاردىن ئۇچۇپ كەلگەن قۇشلارمۇ
ئالدى بىلەن كېلىپ قونار شۇنىڭغا .
يەنە بىرىنى قىرقىپ تۇرغان مۇھتاجلىق ،
ئۆسكەن شېخى ئوتۇن بولغان ئوچاققا .

بەكمۇ غېرىپ كۆرىنىدۇ ئۇ شاخسىز ،
گەرچە غولى پاتمىسىمۇ قۇچاققا .
خۇددى ئاشۇ سۆگەت ئەنە چوقماقتەك ...
باقسام ئاڭا ، ئالالمايمەن كۆزۈمنى .
نادانلىقتىن پۈتكەن بىر مۇش ئۇ گويا ،
تۇيۇلىدۇ ئۇرماقچىدەك ئۆزۈمنى ! ...

ئىككى ئايال

ئەقىل بىلەن ئەقىلسىزلىق — ئاچا يول ،
بەزەن تەقدىر تاشلار ئاڭا ئىنسانىنى .
بۇ ئاچا يول مەجبۇر قىلار تاللاشقا ،
مۇشكۈل ھايات سەپىرىدە ھەر جاننى .
ئەقىل يولى — پاراۋانلىق ، گۈللەنمەك ،
ئۇندا ھايات بوستانى ۋە دەريا بار .
چۆل ئازابى بولار يەنە بىر يولدا ،
ۋە ئىنسانىي ئىززەتلەرنى قىلماق خار .
گاز پارتىلاپ ئۆلدى خاڭدا بىر ئىشچى ،
تىرىك كىرىپ يېنىپ چىقتى ئۆلۈكى .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تىنەپ قالدى گۈللەپ تۇرغان ئائىلە،
تۇيۇقسىزلا سۇنۇپ ئۇنىڭ يۆلىكى.
قاۋۇل ئىنسان كېتىپ قالدى بەكمۇ ياش،
ئايال قالدى، يېتىم بولدى تۆت بالا.
قارا تەقدىر بىر كۈندىلا ئۇلارنى
قىلىپ قويدى ئاچا يولغا مۇپتىلا.
سۈزۈلگەندە تەمتىرەشنىڭ تۇمانى،
قەيسەر ئايال كۈچ ئىزلىدى ئۆزىدىن.
ئەقىل تاپتى، تاپتى بەلكى شىجائەت،
بالىلارنىڭ مۆلدۈرلىگەن كۆزىدىن.
قاسساپ بىلەن كىنوخانا ئالدىدىن
ياشىماققا يېڭىۋاشتىن ئاچتى يول.
ئۆپكە - ھېسىپ قويۇپ ساتتى، پۇل تاپتى،
كۈنۈ ۋە تۈن مېھنەت قىلدى سېلىپ قول.
ياشناپ كەتتى يەنە كىچىك ئائىلە،
غەم يېمىدى ئوتۇن - تۇزدىن، ئاش - ناندىن.
مىننەت، تاپا ۋە خورلاشلار بولمىدى،
تۇغقانلاردىن، قوشنىلاردىن، ھەر ياندىن.
بالىلارمۇ قاتناپ تۇردى مەكتەپكە،

ئۆزگىلەرنىڭ بالىلىرىدەك شاد - خورام.
ئۆزىنىڭ ئەقلى بولدى ئۆزىگە باشپاناھ،
مېھنەت بىلەن تاپتى يەنە جان ئارام...
دۇچار بولدى بۇ تۇيۇقسىز تاللاشقا،
شۇ مەلىدە يەنە باشقا بىر چوكان.
ئۇنى ئېرى تاشلاپ كەتتى بىر كۈنى،
لۆكچە كىلىككە ۋە ھاراققا تىكىپ جان.
دولقۇنلارغا ئاتقان تاشتەك يۈتتى ئۇ،
كەڭ دۇنيادا ئىز - دېرەكسىز يوقالدى.
ھېچكىم بىلمەس ئۇ ئۆلدىمۇ - تىرىكمۇ،
لېكىن ئايال ياشلا تۇرۇپ تۇل قالدى.
مۇھەببەتتىن پۈتكەن گۈزەل مېۋىلەر —
ئوغۇل ۋە قىز قالدى يەنە ئاچۇ - زار.
كۆزگە ئىلماي قويدى ئۇنى كىشىلەر،
تۇغقانلىرى ئېچىدىمۇ بولدى خار.
ياشلىقىدا ئوتتەك قىزغىن سۆيۈشكەن،
توي قىلىشقان بىر - بىرىنى ياقتۇرۇپ.
تاپاۋەتلىك يىگىت ئىدى، ئىشلەيتتى،
كەلگەن ئىدى بىر دەريانى ئاقتۇرۇپ.

قىز ئىشەنگەن تامام ئۇنىڭ ئەقلىگە،
بىلگەن ئۇنى گويا تاغدەك يۆلەنچۈك.
دەريا قۇرۇپ، غايىپ بولغان چاغدا تاغ،
بىردىن ئۇنى بېسىپ چۈشتى ئېغىر يۈك.
مەڭگۈ راۋان بىلگەن ھايات يولىنى،
بۇ دۇنيانى چۈشەنمىگەن ئۇ نادان.
ھەممە نەرسە ئۆز گىرىشتە ياشىغان،
مەڭگۈ بولۇپ باققان ئەمەس ھېچقاچان.
بېسىپ كەلگەن چاغدا قارا مۇھتاجلىق،
نان غەۋغاسى تۇغۇلغاندا ئاخىرى —
يول تاپالماي، تىلەپ چىقتى كوچىغا،
بولۇپ قالدى ئۇ شەھەرنىڭ سائىلى.
ماگىزىننىڭ پەلەمپىيىدە ئولتۇردى،
رومال بىلەن يېپىۋېلىپ يۈزىنى.
دۈپۈرلىگەن ئاياغلارنىڭ ئاستىدا،
تىيىنلەرگە تىكتى مىسكىن كۆزىنى...
ئىككى بالا ئۇنىڭ ئىككى يېنىدا
بولدى خاراپ تەقدىرىنىڭ ھەمراھى.
ئەخلەت - چاۋا قىلىپ قويدى ئۇلارنى،

ئىنسان بولۇپ تۇغۇلماقنىڭ گۇناھى.
يېپىشىدۇ كىشىلەرنىڭ پۇتىغا،
ئازراق تىيىن ئالمىغۇچە قويمايدۇ.
بەزەن بولسا، تېخى كىچىك ئەمەسمۇ،
بەلەمپەيدىن چىقىپ - چۈشۈپ ئوينايدۇ...

نۇر شەكلىدە يوقالماق...

توك تۇيۇقسىز كېتىپ قالدى بىر كۈنى،
ئاخشام پەيتى ئىدى، ئېغىر ئۇھ تارتتىم.
يېڭى يازغان بىر شېئىرىمنىڭ ئۈستىدە
ئوتتەك ھەۋەس بىلەن ئىشلەۋاتاتتىم.
قىزىم ئىشلەپ ئولتۇراتتى تاپشۇرۇق،
ئوغلۇم بولسا كەررىلەرنى يادلايتتى.
ماڭا پەلەي توقار ئىدى ئايالىم،
زىخى ئەپلىك يېپتىن - يىپقا تاخلايتتى.
توكمۇ كەتتى، غايىپ بولدى يورۇقلۇق،
ئىشىمىزدىن توختاپ قالدۇق بىز شۇئان.
ئۆيىمىزنى قاپلاپ ئالدى ئىسلىشىپ —

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

جىمىرلىغان قاپقارا ئۆڭگۈ بىر تۇمان.
خىيالىمغا كېلىپ قالدى بىردىنلا،
قاچاندىندۇر ئېشىپ قالغان بىر تال شام.
تىمىسقىلاپ تاپتىم ئۇنى ۋە ياقتىم،
يەنە مېھنەت پەيتى بولدى بۇ ئاخشام.
يانغىنىغا خۇشال بولۇپ كەتتى شام،
كۆيدى چاقناپ، بەكمۇ گۈزەل چېچەكلەپ.
گويا تۈندە يول كۆرسەتكەن ماياكتەك،
بىزنى ئىشنىڭ مەنزىلىگە يېتەكلەپ.
شېئىرىم پۈتتى، مىسرالارغا ئورنىدى
تومۇرۇمدا ئاققان قىزغىن ھاياجان.
ئىنسانلارغا مەنپەئەتلىك پىكىرلەر
شېئىرىم بىلەن ياشار بەلكى كۆپ زامان.
تاپشۇرۇقنى ئىشلەۋالدى قىزىممۇ،
ئېلىپ باردى جۇغراپىيە تەكرارى.
خاتىرىسىگە ئورناپ قالدى مەڭگۈلۈك،
دېڭىز ـ ئوكيان ۋە قىتئەلەر قاتارى.
كەررىلەرنى يادلاپ چىقتى ئوغلۇم ھەم،
كۆزلىرىنى ئۈزۈپ پات ـ پات كىتابتىن.

ئۇزاق ئۆمۈر يوللىرىدا ئەمدى ئۇ،
ئاداشمايدۇ ماجىراسى كۆپ ھېسابتىن.
پەلەينىمۇ توقۇپ بولدى ئايالىم،
شام نۇرىدا يىغىپ ئاڭا زېھنىنى.
توقۇپ چىقتى گويا مەڭگۈ بىر سۆيگۈ،
ۋە ئۆزىنىڭ ئوتقا ئوخشاش مېھرىنى.
ئۇنى تولماس يورۇقلۇققا ئايلىنىپ،
كۆيۈپ پۈتتى، ئاخىرىدا ئۆچتى شام.
يەر شەكلىدە، كەررىلەردە، شېئىردا
ۋە پەلەيدە مەڭگۈ قالدى بۇ ئاخشام.
قاراڭغۇنى يورۇتماققا جان تىكتى،
ئۆز ئۆمرىنى ئايلاندۇردى قىممەتكە.
ئۆزى خالاپ بېغىشلىدى ئۆزىنى،
ئۇنى تولماس ۋە يوقالماس مېھنەتكە.
ئىستىمىدى توپا بېسىپ ياتماقنى،
كۆيدۈرگۈچى ئوتنى تاپتى، بولدى شاد.
نېسىپ بولدى نۇر شەكلىدە يوقالماق،
نۇرلىنىشتىن تاپتى گۈزەل بىر ھايات.
شامنىڭ ئۆمرى بەردى ماڭا بىر ئەقىل،

— هەر نەرسىنىڭ ئۆمرى بىر كۈن تو ختايدۇ .
نۇرلانغۇچى ئۆزى كۆيۈپ تۈگەيدۇ ،
كۆرمىش كۈنى ئاشۇ شامغا ئوخشايدۇ ...

تۈگمەندە يۈرگەن چاشقان

كىچىك بىر ئىش گۈدەك چېغىم دۈچ كەلگەن ،
خاتىرەمگە سىپلىپ ئۆتكەن ئىدى ئىز .
ئۇزاق يىلدىن كېيىن بۇ ئىز چاقىندى ،
خىيالىمغا كېلىپ قالدى تۇيۇقسىز .
سۇ تۈگمىنى بولىدىغان بوۋامنىڭ ،
يۇرت بېشىدا ، قېلىن تاللىق ئىچىدە .
پىقىرىغان تۈگمەن تېشى ھەيۋەتلىك
گۈلدۈرلەيتتى كۈندۈزى ۋە كېچىدە .
يېقىن تاغدىن ئېقىپ كەلگەن ئۇلۇغ سۇ
ياغاچ نودىن قۇيۇلاتتى باغرىغا .
چاقپىلەكتىن چاچرىغان سۇ ئوخشايتتى
غەزەپلەنگەن ئارسلاننىڭ ياپلىغا .
ماڭا سۈرلۈك كۆرىنەتتى ئۇ تۈگمەن ،

ئاسانلىقچە ئاڭا ئاياغ قويمايتتىم .
نەزىرىمدە قورقۇنۇچلۇق جاي ئىدى ،
تۈندە جىنلار تۈنەيدۇ دەپ ئويلايتتىم .
شۇ تۈگمەنگە يېقىن جايدا بىر كۈنى
ئېگىزلىقتا مال باقاتتۇق توپ بالا .
شامال چىقتى ، كېيىن بولسا بۇلۇتلار
تاغ تەرەپتىن بېسىپ كەلدى قاپقارا .
چاقماق ئوتى يالتىرىدى يىراقتا ،
قارا تۈتەك قاپلاپ ئالدى ئاسماننى .
گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىدى دەھشەتلىك ،
قورقۇنچقا سېلىپ ئەتراپ — ھەريانى .
ئۈستىمىزگە يېتىپ كەلدى چاقماقلار ،
گۈلدۈرلەشلەر پەيدا قىلدى زىلزىلە .
ئېرىقلارغا مۆكۈۋالدۇق باللار
پىچانلارنى پاناھ قىلىپ بىز بىللە .
ۋەھىمگە چۈشتى ئات ۋە كالىلار ،
يىلان كەبى يالتىرىشىدىن چاقماقنىڭ .
كوچىلاردا يۈگرەپ قالدى ئادەملەر ،
نىيىتىدە بىرەر پاناھ تاپماقنىڭ .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مەن ياتاتتىم قىزىقسىنىپ ھەم قورقۇپ،
پىچان ئىچىگە تىقىۋېلىپ يۈزۈمنى.
بىر چاشقاننى كۆرۈپ قالدىم ئېتىزدا،
غەيرەت قىلىپ ئاچقان چاغدا كۆزۈمنى.
خۇددى ئۇنىڭغا مىلەپ قويۇپ بەرگەندەك
غەلىتىلا ئاپئاق ئىدى ئۇ چاشقان.
گويا ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئاسماندا،
ئېگىزلىقتىن ئىزلەپ يۈرەر ئىدى دان.
گۈلدۈرماما ئۆتۈپ كەتتى ئاخىرى،
يۈگرەپ باردىم تۈگمەندىكى بوۋامغا.
سوئال قويدۇم ئالدىراپ ھەم ھودۇقۇپ،
بوۋام كۈلۈپ ئۇرۇپ قويدى دولامغا،
بوۋا، قۇلىقى يوق بولامدۇ چاشقاننىڭ.
بىز قورققاندا، ئۇ يۈرىدۇ دان ئىزلەپ؟
ئۇ نېمىشقا باشقىلاردەك قاچمايدۇ،
تۇرسا ئاسمان قورقۇنۇچلۇق گۈلدۈرلەپ؟
— ئۇ تۈگمەندە يۈرگەن چاشقان! — دېدى ئۇ،
كۆنۈپ قالغان گۈلدۈرلىگەن ساداغا.
ئۇ قورقمايدۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن بەرىبىر،

بۇ گۈلدۈرلەش تارقالغاندا ھاۋاغا...
قورقما بالام سەنمۇ گۈلدۈر - تاراقتىن،
گۈلدۈرلەشلەر ھەرگىز ئادەم يېمەيدۇ.
دېدى بوۋام، — قورقمىسىلا ھېچ ئىش يوق،
نۇرغۇن ئادەم بۇ ئەقىلنى بىلمەيدۇ.
پەيدا بولسا كىچىككىنە ۋەھىمە،
ئۈششۈك تەككەن يوپۇرماقتەك تىترەيدۇ.
بىلمەيدۇكى، شاپتۇل بىلەن ئۆرۈكمۇ
بوران - چاپقۇن مەۋسۇمىدە گۈللەيدۇ.
كېسەر تىغقا ئايلىنالماس پولاتمۇ
قورقسا ئوتتىن، بولقىلارنىڭ زەربىدىن.
قورققاق ئىنسان مەھرۇم بولۇپ قالىدۇ،
ئۆز ئۆمرىدە بارا - بارا ھەممىدىن!

زىنجىرلەنگەن ئىت...

ئۆچكەن ئەقىل يالقۇنىمۇ بەزىدە،
كولاشتۇر ساڭ ئوت ئالىدۇ زېھنىڭدە.
يىگىرمە يىل بۇرۇن ئۆتكەن ھېيت كۈنى،

ۋە بىر بوۋاي پەيدا بولدى پىكىرىمدە:
مەن ھېيتتا قالغان يىراق ئۇ يۇرتلار
ماكانلاشقان چۆل بويىدا — خىلۋەتتە.
تۇمەن خەلق ئارام ئالدى ئۇ كۈنى،
ئېتىزلاردا ئىشلەپ ئۆتكەن مېھنەتتە.
ئۇ دۇنياغا كەتكەنلەرنى ياد ئەيلەپ،
ئاۋۋال تاڭدا قەبرىستانغا يول ئالدى.
ھارۋىلاردا، ئات - ئېشەكتە، پىيادە،
پۈتۈن ئاۋام تاغقا قاراپ قوزغالدى.
يۈكۈنۈشۈپ قەبرىلەرنىڭ ئالدىدا،
دۇئا قىلدى ۋە قىلىشتى قىرائەت.
باشلىرىنى ئەگدى ئۇزاق، ئۆلۈمنىڭ —
قۇدرىتىگە قىلىپ مىسكىن ئىتائەت.
خۇددى كۆزنىڭ يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ،
ئاياللىرى ئىزھار قىلدى قەلبىنى.
ئۆلگەنلەرگە سۆزلەپ بەردى بىرمۇ - بىر
تىرىكلەردىن كۆرگەن جاپا، دەردىنى.
كېيىن بولسا، ياغلىقلارنى چۆرىدەپ
داستىخانلار ھاسىل قىلدى قېرى - ياش.

يۈز كۆرۈشۈپ، بىر سورۇنغا جەم بولدى،
ئاكا - ئۇكا، ئۇرۇق - تۇغقان، قېرىنداش.
تاپقىنىنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى،
ئەكەلگىنى ئىدى — جىگدە، گۆلە - قاق.
ئاققوناقنىڭ زاغرىسىمۇ ئۇشتۇلدى،
سىڭىپ پىشقان، پىياز قوشقان ۋە ئاپئاق.
نېمىدېگەن غېرىبچىلىق دەپ ئويلاپ،
مېنىڭ كۆڭلۈم يېرىم بولدى ئاز - تولا.
كېيىن باقسام، خاتا قىلغان ئىكەنمەن،
ئۇچۇپ كەتتى مەندىن مۇنداق قايغۇلار.
تاغدىن چۈشۈپ تۈزدى خەلق چوڭ سورۇن،
ناغرا - سۇنەي چېلىپ چۈشتى ساماغا.
ئاياقلاردىن كۆتۈرۈلگەن توپا - چاڭ
بۇلۇت بولۇپ ئۆرلەپ چىقتى ھاۋاغا.
شادلىنىشنى بىلىدىكەن ئۇلارمۇ،
پىقىرىدى قىزغىن ساما قويۇنى.
چېلىش بولدى، بەل تۇتۇشتى پالۋانلار،
بولدى قوشقار سوقۇشتۇرۇش ئويۇنى.
قاراسلىتىپ مۈڭگۈز ئۇردى قوشقارلار،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇتقىنىغا قىزىل شەلپەر باغلاشتى.
كېيىن ئىتلار كەلتۈرۈلدى سورۇنغا،
غاژ - غۇژ قىلىپ غەزەپ بىلەن تالاشتى.
زەنجىرىدىن بوشۇتۇلغان هامانلا،
ئايلىنىشتى قورقۇنۇچلۇق هايۋانغا.
يول بەرمىدى بىر - بىرىگە، هەتتاكى —
ئۆزلىرىنى باققان هامىي ئىنسانغا.
ئىشى بولدى چىشلىمەك ۋە قان تۆكمەك،
دۈشمىنىدىن ئالدى بارچە قەھرىنى.
جان تىكىشتى، بەكمۇ ئېزىز بىلمىدى
قۇرتقا ئوخشاش ئۆز جېنىنىڭ قەدرىنى.
سوراپ كۆردۈم، ئىتقا نەدىن كېلىدۇ،
مۇنچە غەزەپ ۋە ئېلىشماق قۇدرىتى؟
سوئالىمغا جاۋاب بەردى بىر بوۋاي:
— زەنجىرلەردىن كەلگەن ئۇنىڭ جۈرئىتى.
تالايدىغان، چىشلەيدىغان بولغاچقا،
ئىگىلىرى قويۇشىدۇ زەنجىرلەپ.
كەلمەس دەمسىز مۇنچە قەھرۇ - غەزەپكە،
باغلاقتىلا ياتسا ئۇلار كۈن - كۈنلەپ؟

شۇڭا مۇنداق ئىتلار سۈرلۈك بولىدۇ،
تالاشقىمۇ ۋە ئۇۋغىمۇ يارايدۇ.
زەنجىرىدىن ئالسا ئەگەر بوشۇنۇپ،
يولۋاسنىمۇ، ئېيىقنىمۇ قوغلايدۇ.
لېكىن جەڭگە يارىمايدۇ لالما ئىت،
قورقۇنۇچلۇق بولغاندىمۇ ئەلپازى.
پەقەت ئۆزىنىڭ قورسىقىنىڭ غېمىدا،
كوچا - كويدا تەمتىرەيدۇ قىش - يازى.
ۋەتىنى يوق، ئىگىسى يوق ئۇلارنىڭ،
هەممە يەردە دۇچ كېلىدۇ قوغلاشقا.
شۇڭا ئۇلار ئۆزىنىڭ ساياق ئۆمرىدە
چۈشەلمەيدۇ هەرگىز مۇنداق تالاشقا!

شىرغا ئوخشايدىغان مۈشۈك...

ئىللەت ئىكەن ماختىنىش ۋە كۆرەڭلەش،
ئەگەر ئاڭا بولۇپ قالساڭ مۇپتىلا.
مەلىمىزدە مۈشۈكنى ماختىغان،
كىچىككىمدە مەندىن چوڭراق بىر بالا.

دېگەن ئىدى مۇشۇكىنى قۇچاقلاپ ،
بۇ مۇشۇكۇم خۇددى شىرغا ئوخشايدۇ .
شىر دېگىنى مۇشۇكۇمنىڭ ئاكىسى ،
تاغ ئىچىدە ۋە ئورماندا ياشايدۇ .
ھەممە جانلىق قاچار قورقۇپ ئۇنىڭدىن ،
قورقۇنۇچلۇق ، ئادەم يەيدۇ ئۇ ھايۋان .
ھۆر كۆرسە تاغلار غۇلاپ چۈشىدۇ ،
تاغ - چۆللەردە تەنھا ئۆزى ھۆكۈمران !
كىچىك ئىدىم ، مەن بۇ سۆزگە ئىشەندىم ،
ئەيمەندۇردى مۇشۇك دېگەن بۇ ھايۋان .
شىر دېگەننىڭ قۇدرەتلىك ئوبرازى
خىيالىمنى ئىگىلىدى كۆپ زامان .
ئۆمۈرۋايەت ئۆچمەس ئىدى بۇ ئوبراز ،
مەن شەھەرگە كەلمىسەمدىم ئەگەردە .
كۆزۈم بىلەن كۆردۈم ئۇنى ئاخىرى ،
ھايۋاناتلار باغچىسىدا — قەپەزدە .
قولۇپلانغان تۆمۈر قەپەز ئىچىدە
ئۇ ھۆكۈمران سونايلىنىپ ياتاتتى .
ئۇزاپ كېتىپ بارغان ئاپتاپ ئاستىدا

خۇددى مۇشۇك كەبى ئۇخلاۋاتاتتى .
مۇشۇككىلا ئوخشايدىكەن دېگەندەك ،
تەققى - تۇرقى ، بۇرۇتلىرى ، كۆزلىرى .
لېكىن توغرا بولماي چىقتى بالىنىڭ —
كىچىكىمدە ماڭا ئېيتقان سۆزلىرى .
كۆپ كۆزەتتىم ، كۆنۈپ قاپتۇ ، يېمىدى ،
كىرىپ سۆڭەك تاشلاپ بەرگەن ئىنسانىنى .
ھۆر كۆرىشى ھۆر كىرىدى ، لېكىن تاغ —
يىقىلمىدى تىترىتىپ ھەريانىنى .
بىزمۇ كۆرگەن ئەمەس دېدى كىشىلەر ،
ھۆر كىرەشتىن گۈمۈرۈلگەن تاغلارنى .
ئىكەن بۇ شىر ئاللا بۇرۇن ئۇنتۇغان
تاغ - چۆللەرنى سوراپ ئۆتكەن چاغلارنى .
بولۇپ قاپتۇ ئەمدى قەپەز ئىچىدە
ھايۋاناتلار باغچىسىنىڭ زىننىتى .
كۆرسەنكەن سېتىۋالساڭ بىر بېلەت ،
ئون تىيىنغا توختايدىكەن قىممىتى ...

قىزچاق ۋە قوچاق

يول بويىدا ئولتۇرىدۇ بىر ئايال،
خۇددى يەردىن ئۈنۈپ چىققان موگۇدەك.
ۋە يېنىدا كىچىككىنە قىزچىقى —
سېكىلەك چاچ، ئوماقىنا بىر گۈدەك.
ئەسكىلىكتە ئېچىلىپ قالغان بىر گۈلدەك،
كۆرىنىدۇ بەستى كونا ئەگلىدىن.
نۇر چاچىدۇ گويا شاپتۇل چېچىكى
توم توغاچتەك قىزىرىپ تۇرغان رەڭگىدىن.
شامال چىقسۇن ياكى ئېرىپ ئاقسۇن قار،
مىيىپ ئايال قوزغالمايدۇ جايىدىن.
قىزچاق ئويناپ ئولتۇرىدۇ، بىپەرۋا —
ئانىسىنىڭ ئىلتىجالىق ئاھىدىن.
نېمىلەرنى دەيدۇ ئانا، بۇ قىزچاق
ئۇ سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى بىلمەيدۇ.
لېكىن دوراپ ئانىسىنى بەزىدە،
قوللىرىنى كۆتىرىۋېلىپ تىلەيدۇ.

ئىشتىن چۈشۈپ كۆرۈپ قالدىم بىر كۈنى،
قوچاق ئويناپ ئولتۇرۇپتۇ ئۇ قىزچاق.
لاتا قوچاق — كۆزلىرى كۆك، سېرىق چاچ،
كونا ئەمما پۈتۈن ئىدى بۇ قوچاق.
قىزچاق بەكمۇ خۇشال ئىدى قوچاقتا،
شادلىناتتى، شوخلىناتتى، كۈلەتتى.
ئەركىلىتىپ دەيتتى ئاللا نېمىلەر،
ۋە بوۋاقتەك پەپىلەيتتى، بەزلەيتتى.
مەن ئويلىدىم، ھېچكىم سېتىپ يۈرمەيدۇ،
بۇ شەھەردە مۇنداق كونا قوچاقنى.
كىمدۇر بىرى بېرىۋەتكەن ئوخشايدۇ،
شاد قىلماقچى بولۇپ ئاشۇ قىزچاقنى.
يېڭىسىنى ئالغان بولسا قىزىغا،
كونىسىنى بەرگەن ئاكائۇ ئىنسان.
خىيالىغا كەلگەن ئۇنىڭ بۇ قىزچاق —
تېخى قوچاق ئوينايدىغان كىچىك جان.
بولغان بولسا كېرەك ئۆيدە بى ئارام،
يېڭى قوچاق ئويىنىغاندا ئۆز قىزى.
بۇ ناتونۇش ۋە خەيرىخاھ ئىنساندىن،

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
www.uyghurkitap.com

چاقناپ قالدى بىر تال ئەقىل يۇلتۇزى :
ئىنسان كۆڭلى تەڭشەلمىگەن ھېچقاچان ،
دۇنيا ، تەقدىر ئۆزى شۇنداق ئېگىز - پەس .
بىر زېمىندا ياشايدىغان ئادەملەر
ئۇرۇق - تۇغقان ، بىر - بىرىگە يات ئەمەس .
كېرەك ھايات يوللىرىدا ھەر دائىم ،
ئۆزىنىمۇ ، ئۆزگىنىمۇ ئويلىماق .
شۇندا ئىنسان پەرقلىنىدۇ ھايۋاندىن ،
ئاخىر ئىنسان بالىسى - دە ئۇ قىزچاق !

ئىت كۈچۈكىنى ئېمىتكەن بۇغا

ئايدىڭ كېچە ، ئولتۇراتتىم ھويلىدا ،
يىراق تاغدىن ئۇچۇپ كەلدى بىر شامال .
ئورماندىكى بىر بۇغىنىڭ ئىڭشىنى
قۇلىقىمغا پىچىرلىدى ئۇ دەرھال .
دېدى : بىر ياش بوغاز بۇغا بار ئىدى ،
قەدىم ، قويۇق ئورمانلىقنىڭ ئىچىدە .
ۋاقتى يېتىپ موزايلىدى سالامەت ،

ئاي نۇرلىرى كۈلۈپ تۇرغان كېچىدە .
بالىلىرىنى ئېمىتكەندە ئەتىسى ،
پەيدا بولدى ئۇ تۇغمىغان بىر بوغۇن .
بىر قانجۇقنىڭ تاشلاپ كەتكەن كۈچۈكى ،
قارىماپتۇ كۈچۈكلىگەچ ئۇ نۇرغۇن .
شۇنداق رەزگى ، كىچىككىنە ئۆلۈمتۈك ،
تىترەپ تۇرغان تېخى تۈكسىز بەدىنى .
يېتىپ كەلدى يىقىلىپ - قوپۇپ ، ئۆمىلەپ ،
سېزىپ بۇرنى يېڭى سۈتنىڭ ھىدىنى .
ئانا بۇغا رەت قىلمىدى كۈچۈكنى ،
ئويلاپ قالدى — يات بولسىمۇ كىچىك جان .
قانداق قىلسەن ؟ تۇرسا تىترەپ - يالۋۇرۇپ ،
ئۇ ئېمىتتى ، بەردى ھايات ، بەردى قان .
تاشلاپ قويسا ئۆلىدىغان بىر نەرسە ،
ھايات تاپتى ، يېڭىۋاشتىن تۇغۇلدى .
بالىلىرىنىڭ قاتارىدا بۇغىنىڭ ،
ئارىلىشىپ ئېمىپ ئۇنى ، چوڭ بولدى .
ئۆسۈپ يېتىپ ئايلاندى ئۇ تايغانغا ،
بىر كۈنلىرى كەتتى تاشلاپ تۇيۇقسىز .

ئۆۋچى بىلەن پەيدا بولدى ئاز ئۆتمەي ،
ئۇ بۇغىنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ ئىز .
يىغىشتۇرۇپ قويۇپ ئۇيات ـ نومۇسنى ،
ئالدى بىلەن كېلىپ ئاڭا چىش سالدى .
غەزەپ بىلەن تېپىۋېدى ئۇ بۇغا ،
تۇمشۇقلىرى قان بولدىدە ، يوقالدى .
مىلتىقنى بەتلەپ كەلگەن ئۆۋچىنى
تۇتۇۋالدى كۆزەتچىسى ئورماننىڭ .
ئۆۋلىماققا بولمايدىكەن بۇغىنى ،
بىرسى ئىكەن ئەتىۋارلىق ھايۋاننىڭ .
ئىت نەسلىدىن ھەرگىز بۇغا چىقمايدۇ ،
ئانا بۇغا بۇ ئەقىلگە ئىشەندى .
ئېمىتىپ قويۇپ بىر تاشلاندۇق كۈچۈكنى ،
ئۆزىنىڭ خاتا قىلغىنىنى چۈشەندى ...
دېدى شامال ، قىلما ھەرگىز تەربىيەت ،
شۇ كۈچۈككە ئوخشايدىغان ئىنسانىنى .
خۇددى دېھقان سالغان كەبى قوينىغا ،
كۆرۈپ يولدا توڭلاپ قالغان يىلاننى .

روزا بىلەن ئىزورا

ئىنسان ئۈچۈن قورقۇنۇچلۇق دۈشمەن يوق ،
بۇ دۇنيادا نادانلىقتىن يامانراق .
ھېچنەرسىنى كۆرسەتمەيدۇ تۇماندەك ،
كور قىلىدۇ بولغاندىمۇ كۆزۈڭ ساق .
ئەقىل نۇرى كۆز ئالدىڭدا قۇياشتەك ـ
چاقنىسىمۇ كۆرەلمەيسەن ھېچ ئۇنى .
كور بولىدۇ ھەتتا پۈتۈن بىر خەلق ،
قاپلاپ كەلسە نادانلىقنىڭ دولقۇنى .
ئەجدىھادەك ئېغىز ئېچىپ تۇرىدۇ ،
ئۇ ھەر قاچان تىرىك جاننى يۇتقىلى .
تارىخنىمۇ ، تەغدىرنىمۇ يالمايدۇ ،
ئۇنىڭ قارا ، قورقۇنۇچلۇق ئۇپقۇنى .
بىر فىلىم بار ، ئىسمى ــــ «دېدەك ئىزورا»
بۇ پىكىرنى مەن شۇنىڭدىن بايقىغان .
فىلىمدىكى ئىككى قىزنىڭ ئوبرازى
خىيالىمنى ئىگىلىگەن ئىدى كۆپ زامان .
ئىككى دېدەك ــــ بىرى قارا ، بىر ئاق ،

www.uyghurkitap.com

بىرى سۆيگۈ ۋە ئەركىنى ئىزلەيدۇ.
بىرى بولسا ھەسەت بىلەن ئۆرتىنىپ،
ئۇنى كۆزدىن يوقاتماقنى كۆزلەيدۇ.
ئاق ۋە گۈزەل، مەلۇماتلىق ئىزورا
ئەمما دېدەك خوجايىننىڭ ئۆيىدە.
روزا بولسا قۇمۇشلۇقتا، بولىدۇ —
ئېغىر مېھنەت ئازابىدا ئۇ زىدە.
غىلجىڭلايدۇ كۆز ئوينىتىپ پەيت تاپسا،
تارتماق بولۇپ خوجايىننىڭ مەيلىنى.
ئۆزى قارا، قارا ئۇنىڭ كۆڭلىمۇ،
شۇملۇق، سۇيىقەست ئىگىلىگەن پەيلىنى.
خوجايىنغا بۇلغاناقچى بولىدۇ،
بەكمۇ ئەرزان قىلىپ ئۆزىنىڭ نەرقىنى.
تەقدىرىنىڭ دۈشمىنى دەپ بىلىدۇ،
ئىزورادىن كۆرگەن ئازراق پەرقىنى.
ئەمما ئۇنىڭ نادان كۆزى كۆرمەيدۇ،
خورلىغۇچى، قۇل قىلغۇچى ئىنسانىنى.
زەھەر بېرىپ ئۆلتۈرمەكچى بولىدۇ،
قەپىزىدىن ئازات بولغان بىر جاننى...

ئەمما ئەدىب ئالماشتۇرۇپ چىنىنى،
ئۆزىگە ئۆلتۈرگۈزۈپتۇ ئۆزىنى.
نادانلىقنىڭ قۇربانى دەپ كۆرسىتىپ،
قۇل خەلقنىڭ بۇ ھەسەتخور قىزىنى...

قارانچۇق

ئەقىل ئىزلەش يولىدىكى ئىنساننىڭ
غەلىبىسىگە دائىم ھەيران بولىمەن.
ئەقىل ئىزى ئۇچراپ تۇرار قەدەمدە،
كۆرۈپ ئۈمىد ۋە ئىلھامغا تولىمەن.
ھاياتى ۋە مېھنىتىدە ئادەملەر
ھامان ئەقىل، چارە ـ تەدبىر ئىزلەيدۇ.
ئەقىل، سەزگۈ خۇددى تۈگمەن تېشىدەك
ئايلىنىدۇ، كېچە ـ كۈندۈز ئىشلەيدۇ.
ئىزلەنسىلا ئەقىل تولا دۇنيادا،
تېپىلىدۇ ھەر نەرسىنىڭ ئامالى.
يەر يۈزىنى ئۆزگەرتىدۇ قايتىدىن،
ئەقىل ئىگىسى — ئادەملەرنىڭ خىيالى.

قوغۇنلۇقلار بولىدىغان مەلىدە،
ئەسلەپ باقسام مېنىڭ كىچىك ۋاقتىمدا.
قوغۇنلۇقنىڭ ئىگىلىرى ئۇ چاغدا
بولىدىغان بەكمۇ بىخۇد ۋە ساددا.
ساي تېشىدەك چۇشكەن قوغۇن - تاۋۇزنى
داللاردا شۇنداق تاشلاپ قوياتتى.
كېچىلىرى ئۇخلار ئىدى ئۆيىدە،
كىملەر قانچە ئوغرىلىدى، تۇيمايتتى.
تۇغۇلۇپ ۋە ئۆسۈپ كەينى - كەينىدىن،
پەيدا بولدۇق مەلىمىزدە توپ بالا.
ھېچنەرسىدىن قورقمايدىغان گۇدەكلەر،
بىر - بىرىدىن چاققان ھەمدە شوخ بالا.
بىر توپ بولۇپ قوغۇن پىشقان مەزگىلى،
قوغۇنلارنى ئوغرىلاشنى باشلىدۇق.
توشۇپ كېتىپ تاغار - تاغار قوغۇننى،
يېگەننى يەپ، يېمىگەننى تاشلىدۇق.
ھۆل چۆنەكتە قالدى ئاياغ ئىزىمىز،
ئىگىلىرى تۇيۇپ قالدى ئاخىرى.
ئوغرىلارنىڭ تالانىدىن ساقلاندى،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىر دىن ئىتنى باغلاپ قويۇپ ھەر بىرى.
سادىق ئىتلار ئومۇمىخور ئېيىتقاندەك،
كېچىلىرى تىنماي ھاۋشۇپ تۇراتتى.
زەنجىرىنى شاراقشىتىپ، يۇلقۇنۇپ،
ئاچچىق يۇتۇپ، ئۆزلىرىنى ئۇراتتى.
بىلىۋالدۇق ئۇلارنىڭمۇ پەيلىنى،
تاشلاپ بەردۇق ياكى سۆڭەك، ياكى نان.
يەيدىغاننى كۆرۈپ تىندى ئاۋازى،
يەنە قوغۇن ئېلىپ قاچتۇق بىز چاققان.
ئاخىر بولماي، ئىگىلىرى قوغۇننىڭ،
كېچىلىرى بولدى ئۆزى كۇزەتتە.
توختاپ قالدۇق، ئالدىغىلى بولمىدى،
ئويغاق ئىنسان، ئاخىر ئۇ ئىت ئەمەستە!
سەگەك بولۇپ قالدى قوغۇن ئەككەنلەر،
كېچە - كۇندۇز ئېتىزلىقتا بولاتتى.
كۇندۇزلىرى مىدىرلايتتى، كېچىسى —
بىر يەردىلا قاراپ ئۆرە تۇراتتى.
ئويلاپ قالدىم، ئادەم تۇندە ئۇخلايدۇ،
قانداق ئۆرە تۇرالايدۇ ئويقۇسىز؟

بۇ بىر گۇمان ھوشيار قىلدى ئەقلىمنى ،
خىيالىمدا پەيدا بولۇپ تۇيۇقسىز .
ئادەم تۈندە ئۇخلىمايدۇ دېگەنگە ،
ئويلاپ كۆرۈپ ھەرگىز قايىل كەلمىدىم .
ئۇ چاغلاردا ، بالىلارنىڭ ئىچىدە
قورقۇمسىزى ، يامانراقى مەن ئىدىم .
بىر كېچىسى جىنىدەك يۈرۈپ شەپىسىز ،
يېقىنلاشتىم قوغۇنلۇقتا دېھقانغا .
بىر تاختىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تىك تۇرغان —
سالۋا تۇماق بىلەن ئۇزۇن چاپانغا .
بېرىپ كۆرسەم ، تۇماق بىلەن چاپاننى
بىر ياغاچقا قويغان ئىكەن كىيگۈزۈپ .
ئادەملەرنىڭ تاپقان يېڭى ئەقلىگە ،
ئۇزاقىچە قاراپ تۇردۇم مەن كۈلۈپ .
باشقىلارغا بۇ توغرىلىق تىنمىدىم ،
ھەم ئۇقمىدىم ئۇلار بۇنى بىلدى - يوق .
قوغۇنچىلار ئادەمگىلا ئوخشىتىپ
ياساپ قويغان ئىكەن شۇنداق قارانچۇق .
بارا - بارا قارانچۇقلار كۆپەيدى

ئېتىزلىقتا ، ئۆگزىلەردە ، باغلاردا .
گۈدەكلەرنى ، قاغىلارنى ھۈركۈتتى ،
ئۆرۈك پىشقان ، قوناق ئۈزگەن چاغلاردا .
قۇشقاچ كېلىپ قونىماس بولدى تېرىققا ،
ئۇ ھويلىدا ئادەمگىلا ئوخشىسا .
بۇرۇنقىدەك ، شۇڭغۇپ كېلىپ ھاۋادىن
چۈجىلەرنى ئەپكېتەلمەس بولدى سا ...
ماڭا ئەقىل يوللىرىنى ئەسلەتتى ،
ئۆتۈپ كەتكەن بۇ ئىشلارنى يادلىماق .
قارانچۇققا مۇھتاج ئىكەن ، دېمەككى —
قولغا كەلگەن نەرسىلەرنى ساقلىماق !

خاتىمە

ئىزلەپ يۈرۈپ كۆپ ئەقىلنى بايقىدىم ،
بايقىمىغان ئەقىل تولا يەنىلا .
ئويلاپ قالما ئەي قەدىرلىك كىتابخان ،
ئەقىل ئىزلەپ يۈرىدۇ دەپ مېنىلا .
ئەقىل ئىزلەش يوللىرىدا كۆپ كۆردۈم ،

ئۇنى ئىزلەپ يۈرگەن نۇرغۇن ئادەمنى .
ئەقىل ئىزلەپ كائىناتقا چىقىپتۇ ،
كېزىپ چەكسىز ۋە قاراڭغۇ ئالەمنى .
بۇ ئەقىلنى ئىزلىمەيلى نېمىشقا ؟
ئەقىل ئىزلەش — ھايات يولى ئىزلىمەك .
گۈزەل ، نۇرلۇق بولار دۇنيا تېخىمۇ ،
تىرىشىپ ئەقىل ئىزلىسەكلا بىز بىردەك !

1991 - يىل 3 - ئاي
ئۈرۈمچى .

www.uyghurkitap.com

责任编辑：巴里江·札帕尔
封面设计：热孜万·图尔迪

雪花（维吾尔文）
（诗选集）
库尔班·巴拉提 著

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐市建中路54号 邮政编码830001）
新疆新华书店发行 新疆人民出版社排版
新疆乌苏县印刷厂印刷
787×1092毫米 32开本 9印张 3插页
1993年7月第1版 1993年7月第1次印刷
印数：1—4,250

ISBN7—228—02646—2/I·934 定价：3.30元